MODERN TÜRK
EDEBİYATI KLASİKLERİ | 10

SAİT FAİK ABASIYANIK

Mahalle Kahvesi

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

18. Basım

Sait Faik Abasıyanık 18 Kasım 1906'da Adapazarı'nda dünyaya geldi. İlköğrenimini Rehber-i Terakki Okulu'nda tamamladıktan sonra, 1925'te İstanbul Erkek Lisesi'ne yazıldı. Aldığı disiplin cezası nedeniyle ortaöğrenimini Bursa Erkek Lisesi'nde tamamlamak zorunda kaldı (1928). Bir süre İstanbul Darülfünunu'nda (Üniversitesi) Türkoloji okudu (1928). Babası Mehmet Faik Bey'in isteğiyle iktisat öğrenimi için İsviçre'ye gitti. Lozan'dan kısa süre içinde ayrılarak Fransa'nın Grenoble şehrine geçti ve 1931-1935 yılları arasında Fransa'da kaldı. İstanbul'a dönünce kısa bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. Babasının ısrarıyla açtıkları toptancı tahıl dükkânını işletmeye başladı, fakat başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimin ardından sadece yazı yazarak geçinmeye karar verdi.

Babasını 1939'da kaybetti ve annesi Makbule Hanım'la birlikte Burgazada'daki evlerinde yaşamaya başladı. İkinci Dünya Savaşı sırasında bir ay kadar *Haber* gazetesinde adliye muhabirliği yaptı (1942). "Modern edebiyata yaptığı hizmetlerden dolayı" Amerika'daki Mark Twain Derneği'ne onur üyesi seçildi (1953). 11 Mayıs 1954 tarihinde uzun süredir mücadele ettiği siroz hastalığına yenik düşerek hayatını kaybetti. Annesinin ölümünün ardından (1963) Burgazada'daki evleri "Sait Faik Müzesi" haline getirildi (1964). Vasiyeti gereğince kitap teliflerinden elde edilen gelirler Darüşşafaka Cemiyeti'ne kaldı. 1955 yılında yazarın annesi tarafından başlatılan "Sait Faik Hikâye Armağanı" sürmektedir.

Eserleri

Öykü: *Semaver* (1936, Remzi Kitabevi), *Sarnıç* (1939, Çığır Kitabevi), *Şahmerdan* (1940, Çığır Kitabevi), *Lüzumsuz Adam* (1948, Varlık Yayınları), *Mahalle Kahvesi* (1950, Varlık Yayınları), *Havada Bulut* (1951, Varlık Yayınları), *Kumpanya* (1951, Varlık Yayınları), *Havuz Başı* (1952, Varlık Yayınları), *Son Kuşlar* (1952, Varlık Yayınları), *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (1954, Varlık Yayınları), *Az Şekerli* (1954 -ölümünden sonra-, Varlık Yayınları).

Roman: *Medar-ı Maişet Motoru* (1944, Yokuş Kitabevi; 2. baskısı *Birtakım İnsanlar* adıyla, 1952, Varlık Yayınları), *Kayıp Aranıyor* (1953, Varlık Yayınları).

Şiir: *Şimdi Sevişme Vakti* (1953, Yenilik Yayınları).

Röportaj-Öykü: *Tüneldeki Çocuk* (1955, Varlık Yayınları), *Mahkeme Kapısı* (1956, Varlık Yayınları).

Diğer Yapıtları: *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat* (1977, Bilgi Yayınevi), *Açık Hava Oteli* (1980, Bilgi Yayınevi), *Müthiş Bir Tren* (1981, Bilgi Yayınevi), *Sevgiliye Mektup* (1987, Bilgi Yayınevi).

Çeviri: *Georges Simenon'dan Yaşamak Hırsı* (1954 -ölümünden sonra-, İstanbul Yayınları)

Darüşşafaka: Eğitimde Fırsat Eşitliği...

Edebiyatımızın büyük öykücüsü Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinin yasal temsilcisi Darüşşafaka Cemiyeti, 1863 yılından bu yana yardımsever vatandaşlarımızın bağışlarıyla, babası veya annesi hayatta olmayan, maddi olanakları yetersiz, yetenekli çocuklarımıza uluslararası standartlarda eğitim fırsatı sunuyor. Dokuz yaşında ailelerinden emanet alınan çocuklarımızın düşünen, araştıran, sorgulayan, özgüvenli, topluma karşı sorumlu, aydın bireyler olarak hayata atılmalarını sağlıyor. Bugün ülkemizin dört bir yanından sınavla seçilen 1.000'e yakın öğrenci, İstanbul Maslak'taki Darüşşafaka Eğitim Kurumları'nda, dördüncü sınıftan liseyi bitirinceye kadar tam burslu ve yatılı okuyor. Öğrencilerin eğitim hayatları boyunca giyim, barınma, yemek, kırtasiye, sağlık gibi tüm ihtiyaçları Cemiyet tarafından karşılanıyor.

1863 yılında Yusuf Ziya Paşa, Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Sakızlı Ahmet Esat Paşa ve Ali Naki Efendi tarafından kurulan Darüşşafaka Cemiyeti'nin başlangıçtaki amacı, Kapalıçarşı'daki esnaf gençlerin eğitimine kaynak sağlamaktı. Beyazıt'taki eski Valide Mektebi'nin onarımını üstlenen Cemiyet, pek çok aydının burada gönüllü öğretmenlik yapmasını sağladı. 1868'e gelindiğindeyse Cemiyet, İstanbul Fatih'te okul inşasına başladı; 29 Haziran 1873'te "Darüşşafakat'ül İslamiye" adıyla kapılarını parasız, yatılı ve özel statülü olarak açtı ve o günlerden bugüne "eğitimde fırsat eşitliği" misyonuyla varlığını daha da güçlendirerek sürdürüyor.

Darüşşafaka ve Sait Faik: Darüşşafaka'nın misyonuna gönül verenlerden biri de Sait Faik'tir. Vefatından bir yıl önce, Fatih'te bulunan Darüşşafaka Lisesi'nin düzenlediği bir edebiyat matinesine katılan ve ardından okulu dolaşan usta yazar, gördüklerinden o kadar etkilenir ki, annesi Makbule Abasıyanık'a kitaplarının telif hakkını ve mal varlıklarını Darüşşafaka'ya bağışlamayı önerir. Annesi de bu arzuya uyarak yazarın vefatından sonra, 8 Kasım 1954 tarihinde düzenlediği vasiyetnameyle kitaplarının telif haklarını ve bazı gayrimenkulleri Cemiyet'e bırakır. 1964'te kendisine intikal eden bu vasiyetnameye titizlikle sahip çıkan Darüşşafaka, yazarın pek çok öyküsünü kaleme aldığı evini "müze" olarak korumaya aldı ve ölüm yıldönümü olan 11 Mayıs'ta o yıl içinde yazılmış en iyi öyküye "Sait Faik Hikâye Armağanı"nı vermeye başladı. 1955 yılından bu yana verilen armağan, edebiyatımızın "en uzun soluklu öykü yarışması" unvanını elinde bulunduruyor. Armağan, 2012 yılından itibaren Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları iş birliğiyle veriliyor.

Ayrıntılı bilgi için: www.darussafaka.org

MODERN TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ
SAİT FAİK ABASIYANIK
MAHALLE KAHVESİ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2012
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
RÜKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ADİL İZCİ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I.-III. BASIM: VARLIK YAYINEVİ, 1953-1965
IV.-XV. BASIM: BİLGİ YAYINEVİ, 1970-2001
XVI.-XLII. BASIM: YKY, 2002-2011

1.-II. BASIM: VARLIK YAYINEVİ, 1950-1954
III.-XVII. BASIM: BİLGİ YAYINEVİ, 1970-2001
XVIII.-XXXV. BASIM: YKY, 2002-2011

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
I. BASIM: EKİM 2012, İSTANBUL
MODERN TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ:
I. BASIM (XVII. BASIM), NİSAN 2021, İSTANBUL
II. BASIM (XVIII. BASIM), ARALIK 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-404-4

BASKI
MEGA BASIM YAYIN SANAYİ VE TİC. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3 Baha İş Merkezi A. Blok Kat: 3
Haramidere Avcılar İstanbul
(0212) 412 17 77
Sertifika No: 44452

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

MODERN TÜRK
EDEBİYATI KLASİKLERİ | 10

Öykü

SAİT FAİK ABASIYANIK

Mahalle Kahvesi

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Mahalle Kahvesi 1
Plajdaki Ayna 7
Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal 19
Dört Zait 23
Hallaç 29
Baba-Oğul 35
Karanfiller ve Domates Suyu 41
Bilmem Neden Böyle Yapıyorum? 47
Bir Sarhoşluk 53
Kınalıada'da Bir Ev 57
Süt 61
Gramofon ve Yazı Makinesi 65
Barometre 73
İzmir'e 77
Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye 87
Bir Bahçe 91
Bir İlkbahar Hikâyesi 97
Sakarya Balıkçısı 101
Kestaneci Dostum 109
Söylendim Durdum 117
Ermeni Balıkçı ile Topal Martı 121
Sinağrit Baba 127

Sait Faik İçin / Orhan Veli Kanık 131

Bu edisyon, Varlık Yayınları tarafından 1950 ve 1954 yıllarında yayımlanan birinci ve ikinci baskılar ile YKY'nin 2012'deki 35. (son) baskısı karşılaştırılarak hazırlanmıştır. Farklı dillerden aktarılan sözcüklerle ilgili bir sözlük çalışması yapılmış, gerekli görülen sözcüklere dipnotlama yöntemiyle kitapta yer verilmiştir. Rumca sözcüklerin Türkçe karşılıkları için Ari Çokona'ya başvurulmuştur.

Editörün notu

Mahalle Kahvesi

Yazın bu küçük mahalle kahvesinin bahçesine sık sık gittiğim için, karayelin, tipinin çılgınca savrulduğu akşam, içeriye girdiğim zaman yadırganmadım. Kahve sapa bir yerdeydi. Yapraklarını dökmüş iki söğüt ağacı ile üzerinde hâlâ üç dört kuru yaprak sallanan bir asmayı kar öyle işlemişti ki bahar akşamları, yaz geceleri pek sevimli olan bahçenin mora kaçan beyaz bir ışıkla dibinden aydınlık haldeki güzelliğine, girerken şöyle bir göz attığım halde camın kenarına yerleşip de buğuları silince uzun zaman daldım, hem sevdalandım. Bu mor ışık o kadar çabuk koyulaştı ki kahve daha ışıkları bile yakmamıştı. İnce belli çay bardaklarının en güzelini önüme bırakıp giden kahveci:

— Kışın da güzel değil mi, bahçe? dedi.

Bahçedeki mavi boyalı kasımpatıların üzerine birikmiş karları gösterdi.

— Morukların söylenmeyeceğini bilsem ışıkları daha yakmazdım ya, dedi, neredeyse homurdanmaya başlarlar.

Kahve ışıklarını yakınca dışarıdaki karın ışığı söndü. İçeriye göz attım. Sekiz kişi ya var ya yoktu. Küçük

kapağının içinden alevler atarak yanan sac sobanın sağ tarafının neredeyse kıpkırmızı kızaracağını biliyor, bekliyordum. Yanımda tavla oynayanlar vardı. Bir zaman onlara daldım. Ara sıra camı silerek alnımı camlara yapıştırıp dışarıyı seyrettim.

Evimden çıkınca ortalığın sessizliğini, bu sessizliğe lapa lapa kar yağdığını görmüş, yürümek hevesine kapılmış; ana caddeleri, arkadaş tesadüflerini, malum kalabalık yolları bırakmış, karın daha tez, daha temiz biriktiği, insanların az geçtiği bir semte gitmek üzere tenha tramvaya atlamış, buraya gelmiştim. Ama ben gelirken yarım saat içinde hava değişmiş, karayel kudurmuş, lapa lapa yağan kar, küçücük küçücük soğuk darı taneleri halinde kaynaşmaya başlamıştı.

Kahveciye:

— Bugünkü gazete var mı? diye sordum.

Elime bir gazete tutuşturdu. Bir taraftan kafamdaki havadislere dalmaya çalışıyor, öte yandan kahveyi dinliyordum. Maişet* derdi münakaşalarından öte insanlar bir şey konuşmuyorlardı. Bir ara kahvenin kapısı rüzgârla, bir adamla beraber açılıyor, avuçlarını üfleyerek o adam içeriye dalıyor, sobanın önünde karnını, göbeğini, göğsünü, dizini iyice ısıttıktan sonra bir tarafa ilişiyor, ya kendi kendine hülyaya dalıyor yahut da bir tavla partisinin iki kişilik eğlencesine, oyuncuların itirazına rağmen, bir üçüncü olarak katılıyordu.

Sedirde oturan ihtiyarların yanına da orta yaşlı, ciddi adamlar gelip oturdu. Benden uzaktaydılar. Ne konuştuklarını duyamıyordum ama yüzlerinde hüzünlü bir şeyler vardı. Uzun uzun susuyorlardı. Artık epey bir zamandır kahveye insan gelmediğini fark ettim. Küçü-

---

Geçim.

cük yuvarlak saat kahveciden yana dönük olduğu için saatin kaç olduğunu kestiremiyordum. Epey bir zaman geçti. Birçok insanlar gitti. Kahveci nihayet saatini benden yana çevirdi. On buçuktu. Öyle bir uyuşukluk içindeydim ki kalkıp gidemiyordum. Gitmek ister gibi kımıldandığımı sezen kahveci:

— Eviniz yakınsa acele etmeyin, dedi. Biz bire kadar açığız. Buradan iyi yer mi bulacaksın?

— Ya? dedim. Bana bir çay daha yap öyleyse... Bir dilim de limon.

Tam bu sırada içeriye birisi girdi. Kaşına kirpiğine kar dolmuş, üstüne beyaz bir ceket giymişti sanki. Gelen adam sobaya doğru yürüdü. Üstünü başını süpürdü. Bir sandalyeye çöktü. Genç, çok genç bir adamdı. Yüzündeki karlar eriyince beyaz, yuvarlak bir yüz meydana çıkmıştı.

Kahvede o gelmeden evvel konuşmalar oluyorken o girince herkes susmuştu. Kenarda tavla oynayanlar da tavlalarını şakırtıyla kapatıp çıkıp gittikten sonra bu sükût büsbütün arttı, uzadı.

Genç adama baktım. Bir sandalyenin üzerinde oturmuş, önüne bakıyordu. İhtiyarlar sakin, ciddi, adeta haindiler. Kahveci başını iki eli arasına almış kahve ocağında oturuyordu. On dakika bir mecliste insanların susması korkunç bir şeydir: Dehşetli sükût uzuyordu.

Genç adam ayak ayak üstüne atıyor, sonra ayağını değiştiriyor, bir türlü oturduğu yerde rahat edemiyordu. Belinden yukarısı imtihan olan bir talebeyi andırıyor... Korkak korkak bakıyor, ayakları ise imtihan heyeti masa altından ayak ayak üstüne attığını göreceklermiş korkusu içinde gibi bir inip bir kalkıyordu. Ayağının birisine altında kırmızı kırmızı yamalar sallanan bir

lastik artığı geçirmiş, bunu iple de bağlamıştı. Ötekisinde, torik ağzı gibi açılmış altından hâlâ ıskaraları sallanan bir futbol ayakkabı eskisi vardı.

Kahvedeki sessizlik uzadıkça uzuyordu. Şaşırmıştım. Neredeyse birinin, ya:

— Şeytan geçti!

Yahut da:

— Kız doğdu! diyeceğini bekliyordum. Hepimiz gülüşecektik...

Hâlâ kimse bir şey söylemiyordu. Tekrar gözüm yeni gelen adama ilişti. Yüzünü değil, geniş alnını görüyordum: Kırışıksız, manasızdı. Üstünde ceket yoktu. Yalnız siyah çizgili beyaz bir mintan vardı. Kirli beyaz renkli bol bir kazağa bürünmüştü. Kazağın ön zaviyesini* bir çengel iğneyle tutturmuştu.

Meraklanmış, şaşırmıştım. Bir hareket bile yapamıyordum.

Bu sırada kahvenin kapısı açıldı. İçeriye bir adam girdi. İhtiyarlara doğru yürüdü.

— Sizi çağırıyor, dedi. Aklı yerinde ama sabaha çıkamayacağına kalıbımı basarım. Ara sıra fena dalıyor. Seni istedi Ali Ağa. Seni de Mahmut Çavuş. İstersen sen de gel Hasan. Seni çok severdi.

Oturan üç kişi ayağa kalktılar. Soba kenarında oturana en küçük bir göz atmadan, ama ona dik dik bakarmış gibi bir halle geçip gittiler. Sanki gözlerini mahsus ondan çeviriyorlardı. Genç adam, büyük gözlerini açmış, gidenlere yalvarır gibi bakıyordu.

Kahveci yeni gelene hâlâ bir çay olsun getirmiyordu. Az sonra yerinden kalktı. Önümdeki fincanı kaldırırken:

Açı, açıklık.

— Şu zavallıya da benden bir çay yap, dedim.

Bana yalnız gözkapaklarını kaldırıp indirerek bir tuhaf baktı. Çayı getirmeye gittiğini sandım.

Önünden geçerken çocuk birden ayağa kalktı. Kahvecinin önüne dikilmişti. Kahveci farkında değilmiş gibi yana dönerek uzaklaşırken:

— Babam, değil mi? dedi. Ölüyormuş değil mi?

Kahveci susuyordu. Bu hain, kötü, acı bir sükûttu. Sonra sanki buzlar erimiş gibi oldu. Ama cevap yine benim için manasız, çocuk için de acıydı.

— Senin baban değil o.

Genç adam bir şey söylemedi. Bir şeye karar vermiş gibi hızla yürüdü. Kapıyı bir türlü açamıyordu.

Kahveci:

— Sakın eve gideyim deme. Kapıda teyzenin oğlu bekliyor, gebertir seni!

Çocuk düşündü. Bütün kararları uçmuştu. Yüzünde iradesiz hatlar belirdi. Kendisini içeriye iten rüzgârı deler gibi gitti.

Bir zaman bir şey soramadım. Kahvecinin arkası bana dönüktü. Gürültüyle bir şeyler yıkıyordu. Yüzünü benden yana döndürmesini bekledim. Ama bir türlü işini bitiremiyordu. Nihayet döndü.

Ben:

— Nedir bu Allah aşkına? dedim.

Belindeki önlüğü çıkarmaya uğraşıyor, cevap arıyor gibi düşünüyordu.

Kapı açıldı. Bir ihtiyarla beraber deminki adam girdi. Daha kapıdan girerken:

— Ruhunu teslim etti, dedi. Öteki savuştu mu?

Kahveci, elleri önlüğünün arkadaki bağlarında donmuş gibiydi. Onu çözeceğine tekrar bağladı. Masama doğru geldi. Sanki bana açıklaması lazımmış gibi:

— Arabacı Kâmil Ağa, dedi, öldü de... O deminki it, oğluydu. Kız kardeşini kötü yola sürükledi diye babası reddetmişti.

Sonra öteki adamlara döndü:

— Namussuzum, dedi, pişmanlığından değil, miras vururum diyedir.

İhtiyarlardan biri bu söze taraftar olmadığını gösteren bir yüzle:

— Pişman olsa da affedilemez o, dedi.

Ben dudaklarımın ucuna gelen bir suali nasıl sorduğumu, niçin sorduğumu bilmiyorum. Bu tesiri yapacağını hiç düşünmeden budalaca sordum:

— Kız ne oldu?

Tuhaf bir şey oldu. Birbirlerine bakmadan, halleriyle bakar gibi yaptılar. Ses seda çıkmadı. Deminki sükûtun bir başka türlüsü içine düştük.

Hatta gözlerde değil ama sükûtta ve sükûtun hareketsizliğinde:

— Bunu niye sordun?

— Ne lüzumu vardı?

— Başka soracak şey yok muydu?

— Ne de meraklıymışsın!.. diyen bir hal vardı.

Kimse cevap vermedi. Parayı masanın üzerine bıraktım. Kahveciye baktım. Başı önünde düşünüyordu. Sapsarıydı. Elleri hâlâ önlüğünün bağlarını çözmeye çalışıyordu. Kapıyı açtım. Çekip gittim. Kızın ne olduğunu öğrenemedim ama, onu kahvecinin kötü hayattan çekip aldığını mı anladım nedir?

Plajdaki Ayna

Sonradan deli olduğuna karar verilen bir adam plajın aynasını kırdı. Bu, insanı yemyeşil gösteren, altının sırı dökülmüş, camlaşmış aynanın, insanları çirkin göstermesine içerledi, diye tefsir ettiler. Hayır ondan değil, evvelce aynacıymış. İtalya'dan ayna ithal edermiş, sonra iflas etmiş, az buçuk oynatmış, ayna görünce kırmamazlık edemezmiş diye uydurdular. İşin aslını bir ben biliyorum, bir de ayna.

O halde aynayı kıran da sensin diyeceksiniz, bize numara yapıyorsun. Pekâlâ! Aynayı kıran benim. Deli olduğuma karar verildi. Ama zararsızmışım, pek zararsızmışım. Öcümü aynalardan alırmışım. Bunlar doğru değil! Doğrusu şu:

Aynayı kırmamın hiçbir sebebi yoktur. Sebepsiz yere kırdım. Canım sıkıldı, eğlenmek için kırdım, bile diyemem. Güzel insanları çirkin gösteriyormuş; ne münasebet efendim. Güzel insanları çirkin gösteren ayna onların derununu* tefriş** eder. Böyle aynayı plajlara asamazlar. Yoksa aynada insanların çirkin ta-

---

İç, içeri.
Donatmak, döşemek.

raflarını mı görmeye başladın da... Hani nasıl yazılar aynada ters çıkarsa insanların da tersleri mi gözüküyordu sana, derseniz ben de size felsefeden hiç hoşlanmadığımı, hele böyle dâhiyanesinden iğrendiğimi arz ederim.

Hayır ayna, aynaydı. Böyle haltlar karıştırmazdı. Hangi enayi onu hangi zamanda icat etmişse etmiş, saçımızı taramak, suratımızda kara var mı diye bakmak, burnumuzu silerken biraz sümük kalmış mı diye göz atmak yahut da:

— Ulan! Benim gözlerim fena değilmiş be! Hele şu ağzımın kenarına inen çizgiye bak! Vay anasını!.. İfade veriyor suratıma! Şu karılar da erkekten anlamıyorlar vesselam...

Diyebilmek için işe yarar. Her nevi kendi kendine konuşmaları istediğimiz kadar ayna vesilesiyle uzatabiliriz. Aynaya bir genç kız baktırır. Bir erkek düşündürtür. Kendi kendine vurgunlara ayna öptürür. İhtiyarlara ölüm, tabut, kefen gösterir, veremlilere korkunç ateşlerinin ışığını aynadaki gözlerinde yakarız. Aynaya düşman kesilmek, onunla dost olmak da mümkün. İnsan isterse pekâlâ bir aynayı kırma sebebini felsefeye, edebiyata, ruhiyata, tıbba, sinire yükleyebilir. Benim plajdaki aynayı kırmamın sebebi ise katiyen yoktur. Ama size günümü yazacağım. Oradan bir sebep bulmaya çalışmak pek manasız olacak ama.

Zeytin ağacının altında bir küçük çocuk oynuyordu. Yanına yaklaştım. Yeşil zeytinleri korkuyla bana uzattı.

— Sizin mi bunlar? dedi.

— Benim ya, dedim.

— Ben taş atmadım, dedi, kendi kendilerine düştü bunlar.

— Onlar ne? dedim.

— Acı şeyler, dedi.

Açık mavi gözlerinin kırmızı kirpikleri yanıp yanıp sönüyordu.

— Bunlar ne biliyor musun? dedim.

— Bilmem, dedi.

— Sen zeytin nedir bilir misin?

— Bilirim elbette.

— İşte bunlar zeytin.

— Sabahleyin yediğimiz mi?

— Siz sabahları zeytin mi yersiniz?

— Yeriz ya.

— Senin baban kim? dedim.

— Benim babam yok, dedi.

Mavi gözlerine beyazlıktan mavileşmiş bir gözkapağı altın ışıklarıyla indi. Büyük büyük dudaklarını uzata uzata:

— Benim babam ölmüş, dedi.

— Nerede ölmüş?

— Muharebede.

— Hangi muharebede?

— İstiklal Muharebesi'nde.

İçimden dostum, kardeşim, canım, ruhum, evladım, ciğerim benim, dedim.

— Oyna zeytinlerle ama, dedim, sakın taş atma e mi!

— Sizin mi bu zeytinler?

— Hayır, benim değil. Bu zeytinler kimsenin değil.

— Eve götüreyim mi bunları?

— Bunlar düşmüş, buruşmuş, iyi değil, kurtludur.

— Öyleyse oynarım, dedi.
— Oyna ama, sakın yine ısırma. Hepsi acıdır.
— İyileri de mi acıdır?
— İyileri de acı olur.
— Sonra nasıl tatlılaşır?
— Onu ben de pek iyi bilmem.
— Kim bilir bunu peki?
— Ne yapacaksın?
— Sabahleyin yemek için zeytin yaparım.
— Annen var mı senin?
— Var tabii.
— Ne iş yapar?
— Çamaşıra gidiyor.
— Sen ne olacaksın büyüyünce?
— Ben mi? dedi.

Gözlerini gözüme kaldırdı. İkimiz de mavi mavi baktık.

— Ben, dedi, boyacı olacağım.
— Ne boyacısı?
— Kundura boyacısı.
— Neden kundura boyacısı?
— Ya ne olayım?
— Doktor ol, dedim.
— Olmam, dedi.
— Neden?
— Olmam işte.
— Neden ama?
— Doktoru sevmem ki.
— Olur mu ya? Bak, dedim. Doktor sevilmez olur mu?
— Tabii sevmem, dedi. Annem hasta oldu. Evimize geldi. Kumbaramızı kırdık. Bütün yirmi beşlikleri ona

verdik. Sonra çeyrekler kaldı. Onlarla da reçeteyi yaptırdık. O da zorlan.

— Ama annen iyileşti.

— Annem iyileşti ama paramız gitti. İki gün yemek yemedim ben.

— Peki, dedim, öğretmen ol.

— Ben mektebe gitmiyorum ki.

— Neden?

— Öğretmen beni dövüyor.

— Neden?

— Yaramazlık ediyorum da ondan.

— Sen de yaramazlık yapma.

— Ben yaramazlık ne demek bilmiyorum ki.

— Öğretmenin yapma dediği şey, dedim.

— Belli olmuyor ki! Bir gün arkadaşımın biri, "Çamaşırcının piçi" dedi. Ben de dövdüm onu. Öğretmen de beni dövdü. Ondan sonra hep çamaşırcının piçi diye çağırdılar. Hiç kimseyi dövmedim. Yaramazlıkmış diye. Birkaç gün sonra yanımdaki arkadaşın iki kalemi vardı. Birini aldım. Hırsızsın sen diye dövdüler. Benim kalemim yoktu aldım. Sonra o da yaramazlıkmış, hem de çok fena bir şeymiş. Bir daha kimsenin kalemini almam dedim. Defterini aldım. Bu sefer hem dövdüler, hem mektepten kovdular.

— Çok fena yapmışsın.

— Fena yaptım. Ben adam olmak istemiyorum ki.

— Ne olmak istiyorsun ya?

— Boyacı olacağım dedim ya. Ahmet ağabeyim de boyacı.

— Sever misin Ahmet ağabeyini?

— Tabii severim. Annem de sever. Bazı gece bizde kalır. Para verir bize. Aç bile kalsak o bulur bize ekmek.

— Asıl ağabeyin değil mi?

— Nasıl asıl ağabeyim?

— Bayağı asıl ağabeyin, babanın oğlu değil mi o da?

— Değil tabii.

— O kimin oğlu?

— Bilmem.

— Kaç yaşında?

— Benden büyük.

— Sen kaç yaşındasın?

— Dokuz.

— O?

— Büyük işte.

— Ne kadar?

— Senin kadar var.

— Ha şu mesele. Peki boyacı olunca n'olacak?

— Para kazanacağım.

— Sonra?

— Sonra rakı içeceğim.

— Sonra?

— Sonram yine potin boyayacağım.

— Sonra?

— Sonra cıgara içeceğim.

— Sonra?

— Elinin körü!

— Bu laf ayıp işte. Senin kulaklarını çekerim.

— Anneme söylersem seni.

— Bir de selam söyle.

Öteden başörtülü, yüzü yuvarlak, tatarımsı bir kadın geldi.

Çocuk ona doğru koştu.

— Anne, bak zeytin, dedi.

Kadın:

— At onları elinden.

Çocuk bir dakika atıp atmamak için düşündü. Bana doğru ilerledi. Zeytinleri kadının:

— Ne yapıyorsun hınzır? demesine vakit kalmadan suratıma attı.

Ben güldüm:

— Üzülme hanım, dedim, çocuktur.

Çocuk:

— Anne be, dedi, iki saattir beni lafa tutuyordu.

Kadın:

— Seni sevmiş de konuşuyor oğlum, öyle nobran olma.

— Ben onu sevmedim ki... Ahmet ağabeyim gibi boyacı olacağım dedim. Bana doktor olacaksın sen diyor.

— Bak ne güzel söylüyor.

— O kendisi olsun doktor. Sen bana demiyor muydun? Allah kahretsin o herifleri! Gözlerini toprak doyursun! diye.

— Öyle mi dedim? Allah muhtaç etmesin demedim mi?

— Öyle dedin.

Kadın bana döndü:

— Değil mi beyefendi? dedi. Allah hekime, hâkime muhtaç etmesin.

— Doğru, etmesin, dedim.

Çocuk şimdi arsızlaşmıştı. Annesinin eteklerindeydi. Düşmanca bakıyordu.

— Anne be, dedi, ben boyacı olacağım değil mi?

Kadın:

— Başka ne olabilirsin ki?

Çocuk:

— Benim babam neciydi anne? dedi.

Kadın:

— Boyacıydı.

Çocuk bana:

— Na gördün mü? Babam da boyacıymış işte.

Kadına:

— Öyle mi? dedim.

Kadın:

— Evet, dedi.

— Muharebede ölmüş, hangisinde? dedim.

Kadın:

— Muharebede ölmedi, dedi.

Çocuk:

— Sen bana öyle söylemedin miydi anne?

— Kim söylemiş sana muharebede öldü diye?

— Ahmet ağabeyim.

— Ahmet ağabeyinin Allah belasını versin.

— Ama ekmeği o getiriyor.

— Sus artık, hadi şuradan!

Çocuk yeniden zeytinler toplamıştı. Kadın:

— At o zehir gibi şeyleri, dedi.

Çocuk yine suratıma attı. Anası bu sefer suratına tokadı yapıştırınca hızlı hızlı viraneliğe doğru uzaklaştı. Orada yıkık bir mescit duvarının kenarından:

— Al, herifi de götürsene mahzene, dedi.

Annesi:

— Utanmaz, hınzır, diyerek çocuğa doğru koştu. Bana da bir göz atmayı unutmadı. Büyülenmiş gibi kadını takip ettim. Kapı yerine takılmış bir çuvalın yırtığından içeriye girdik. Arkasında hamamlarda olduğu gibi bir tokmağı olan bir kapı açtık. İçerisi yıkanmamış bir sefil insan kokusu ile apteshane kokuyordu.

Muşambayla örtülü masanın üstünde iki domates, iki hıyar vardı. Kadın:

— Rakı alalım mı? dedi.

— İstemez, dedim.

— Paran yok galiba?

İçimi ezen bir şehvet havasını kaçıracağımdan korkar gibi:

— Var var, dedim, ama rakı içmek istemiyorum öğle sıcağında.

Gözlerini gözüme dikti. Eliyle cüzdan cebime vurdu. Bir iki buçukluk çıkardım. Beğenmedi. Bir ikinciyi zorla buldum.

— Başka meteliğim yok, dedim.

Güldü. Kollarını boynuma doladı. Dizlerime oturmuştu. Küçük çocuk kulübenin kenarına yığılmış taşlardan yukarıda bir deliğe sıkışmıştı. Kafasını uzatmış mavi mavi bize bakıyordu.

— Çocuk? dedim.

Kadın:

— Aldırma, dedi. Alışıktır.

Belki yarım saat çocuk sabit gözlerle bize baktı. İkide bir ne zaman cebine koyduğunu hatırlamadığım yeşil zeytin tanelerini kafamıza atıyordu.

Birdenbire kafasını ellerine aldı. Bir hayvan çığlığıyla kıpkırmızı bağırmaya başladı.

Kadın ıslık gibi bir sesle:

— Beş on para at ona sussun. Yoksa susmaz, diyordu.

Evvela iki çeyrek attım. Olmadı. Bir çeyrek daha attım. Sonra bir yirmi beşlik attım. Beş dakika bir sükût oldu. Sonra mahzenin içini çın çın öttüren bir zil gibi öttü. Şimendifer düdüğü sesi çıkardı. Gözleri bendeydi.

— Şimdi Ahmet ağabeyim yetişsin de görürsün sen, diyordu.

Bir yirmi beşlik daha attım.

— Bir tane daha atmazsan... demeye kalmadı, anası dizlerimden kalktı. Beni bile yere yıkacak bir tokat aşk etti. Bana:

— Ver bir yirmi beşlik daha şimdi, dedi.

Çocuğun küçük kara eli uzandı. Yirmi beşi aldı. Bize arkasını döndü. Şimdi kulakları seslerimize dikilmiş bir köpek gibi yatıyordu.

Oradan adeta erimiş bir öğle aydınlığına çıktığım zaman şakaklarımda bir zonklama vardı. Hemen plaja koştum.

Plaja temizlenmek, bir şeyden silkinmek, ferahlanmak için mi koştum? Hayır, yalnız mahzenden çıkar çıkmaz kuyudan sıcağa çıkarılmış bir testi gibi terlemiştim. En çok kafam terlemişti, parmaklarımı saçlarımın diplerine sürdüm. Tırnaklarımın ucu tarafından emilen yahut bana emilir gibi gelen bir ıslaklık duymuştum. Elime baksam bu ıslaklığın ter olmadığını, tepemden kan sızdığını anlayacakmış gibi oldum.

İşte o zaman tepemden kan sızdığını sanarak denize koşmuştum. Yolumun üzerinde denize girinceye kadar hiçbir şey görmediğimi sanıyordum. Halbuki serinlik vücudumu kaplar kaplamaz bir yeşil ot, bir harabe, bir çocuk, bir duman, bir tren yolu, bir köpek gördüğümü hatırladım. Sonra kadının çocuğunun gözlerini gördüm. Sırtımdaydılar. Piç ne biçim bakıyordu adama.

Deniz suyu iyi geldi. İyi gelmesi de mühim bir şey değil. Yalnız şunu anladım da rahatladım ki kafamdan sızan kan değil, termiş. Öyle olsa deniz kıpkırmızı kesilirdi. İşte deniz suyunun yalnız bu faydası oldu.

Yoksa hâlâ şakaklarım zonkluyordu. Hâlâ serinliğin, denizin içinde terliyordum. Hâlâ o apteshane kokulu, serin, çok serin bir mahzen havası, gözlerini bize dikmiş mavi gözlü, elleri arpa ekmeği gibi kara ve çatlak çocuk bir duman halinde, ama ne zaman istersem vücut haline getirebileceğim bir ruh halinde beynimle gözüm arasında bir yerde uçuyordu. Durmadan geziniyordu.

Şimdi size aynayı kırmamın sebebini buldum gibi gelir. Bana sen aynada kendini apaçık, bütün vuzuhuyla*, çirkinliğiyle, pisliği, adiliğiyle görmüşsün. İşte onun için de... Şiddetle hayır, derim. Siz gülümser, aynada bütün insanlığı, bütün çirkinliğiyle kendi vasıtanla sezer gibi olduğun için, insanların bütün denaetlerini**, sefaletlerini... Vallahi de hayır, billahi de hayır.

O halde sen bayağı delirmişsin, diyeceksiniz. Neden böyle söylüyorsunuz canım? Bir plajın pis aynasını hiçbir şey düşünmeden, şuursuzca eğilip yerden bir taş alarak, hatta o taşı denizin durgun yüzünde dört beş kere sektirmek içinmiş gibi alarak, aynayı isteyerek bile değil, kazara da denemez, şöylece kırıvermek... Neden olmasın?

Herifler koştu. Ben koştum. Yakalayamadılar. Neden sonra ben döndüm, plajı apaçık gören bir ağacın altına yüzükoyun yattım. Hepsi plaj sahibinin kulübesi önüne toplanmışlardı. Yarım saat geçtiği halde hâlâ benden bahsediliyordu. Daha bir saat öyle ayakta durdular, konuştular, gülüştüler, fikir beyan ettiler. Sonra bir polis geldi. Mesele ona da anlatıldı. O da dinledi. O da fikrini söyler gibiydi.

Açıklık.
Alçaklık.

Ben başka yoldan vapur iskelesine gitmek için yolu çok uzun, kendimi çok yorgun buldum. Ağacın altında geceyi bekledim. Sarı bir ay doğdu. Gazinolardan sesler, kahkahalar, şarkılar gelmeye başladı. O zaman elimi saçlarıma attım ki karmakarışıklar. Tarağımı çıkarıp saçlarımı taradım. Bir cıgara yaktım. Dudağıma bir vals yapıştırdım. Pantolonumun cebine ellerimi soktum. Plajın önünden ıslık çalarak, herkes gibi, mesut bir adam gibi, aynayı kıran ben değilmişim gibi geçtim.

Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal

Uyuzluya bir sinemanın kapısında rastladım. Ayakları çıplaktı. Büyük, sarı ela gözleri, aslında beyaz olduğu halde yer yer morarmış bir derinin içinden, baharda badem ağacı güzelliğiyle bakıyordu.

Bu çocuğu nereden tanıyorum? Bilmem... Belki de hiçbir yerden... Belki de her yerden... Sokakta böyle çocuklar yüzlerce; bir iki değil... Her gün bütün caddelerde, köprünün üstünde altında, çok defa bir sinemanın kapısında üçer beşer, Sirkeci'nin her köftecisi, her işkembecisi önünde, bu, yalnız gözleri kalmış mahlukat görülüyor. Bu çocuklar bir gün kaybolurlar. Sonra birdenbire bir kale kapısı açılmış gibi yine o güzel bildikleri, bir sinema oyunu oynuyor sandıkları, karlı çamurlu caddeye düşerler.

Uyuzlunun gözleri bendeydi, hatta bir tanesini aşina bir şekilde kırptı. Surat astım. Ne yalan söyleyeyim, bu kadar sefil olduğu için yüzümü buruşturdum. Yoksa benim de içimdeki çocukluk daha ölmedi. Ona bir gözümü kırpar, belki daha ileri gider, dilimi çıkarırdım.

O aldırmadı, güldü. Başını öbür yana çevirdi. Gişedekilere elini uzatmakta devam etti. Bu, büyük, muhteşem bir eldi. Kendi ince yüzünden iki defa daha büyük

bir el... Üstüne yer yer, çivit mavisi bir ilaç sürülmüştü. Bilekleri cılk yara içindeydi.

İnsanlara sürünmemek için bir cüzamlı haletiruhiyesiyle çekingendi.

Ben, cüzamlılar iyi huylu olurlarmış, diye okumuştum. Belki de uyuzlular da öyledir.

Yanına sokuldum:

— Ne bu elindekiler? dedim.

— Uyuz, be! dedi. Bir şey değil.

Uyuz, ne korkunç, ne de müthiş bir hastalıktır. Hatta sevimlidir mi, demek istemişti.

Eline düşen çeyreğe bir baktı. Yüzünü kaldırdı. İşte orada, o ela gözlerin içinde, insanları olduğu gibi değil, olacakları gibi sev, diyen adamın adeta fikrini okudum.

Bazı sinema trüklerinde* insanın içinden bir başka insanın kalkıp yürüdüğü görülür. İçimden o romantik mahluk kalktı. Çocuğun uyuz mikrobu girmemiş gözlerine doğru ilerledi.

Şu sinemaya akın akın girenlerin içinde eczacılar, doktorlar, iyi insanlar, merhametliler olacağını düşündüm: Bir aralık ben de uyuza tutulduğum için bilirim.

Elli kuruşluk bir kükürtlü ilacın yarısı; tamamdı...

Bir insan o akşam sinemaya gitmemeyi düşünse...

Matmazele beş kuruşluk veremlilere yardım pulunu yapıştırtmayan şişman madam bilet almayıverse, bu çocuk üç gün içinde pirüpak olurdu; beyaz derisi parlar, siyah tüyleri fışkırır, gözünün solmuş elası lacivertleşir, morluklar uçar, güzel bir kırmızılık, büyük, güzel, çalışkan eller...

Sinema veya tiyatroda teknik ustalıkla yapılan gösteri.

İyiliğe, dostluğa, sevgiye, marangozluğa, ya demirciliğe koşan bir yüz, sokakta insan yüzlerine bakıp pırıl pırıl parıldardı. Bir ses, bana:

— Sen o parayı verebilirdin, diyor.

İşte bütün mesele burada: Ben sinemaya gideceğime ona bu parayı verebilirdim. Şimdi ben de herkes gibi düşünmeye başlıyorum:

"O parayı ben versem, o yerdi. O, uyuzla, yalancı bir saadet dünyası içindeydi. Hiç düşürülmediğini sandığı –sahiden İstanbul sokakları aransa kaç düşmüş çeyrek bulunur?– çeyrekler eline düşüyordu. Uyuzun da zararı yoktu. Yalnız yatabildiği, bir yere sığındığı akşamlar, oh, ne güzel kaşınıyordu!"

Ben bunu yapamazdım. Altmış beş kuruşu çocuğa veremezdim: Bu sinemaya verdiğim paranın, bir insanı muhakkak surette bu iğrenç hastalıktan kurtarmak pahasına beni eğlendireceğini bildiğim halde...

Ben de mücrimim, herkes gibi...

Ama, uyuzdan kurtulmak için insanın bir kat daha çamaşırı olması lazım! Ama bir evi, bir anası olması lazım! Ama bir su dökünecek yeri olması lazım!..

Altmış beş kuruşu vermemek için daha ne bahaneler bulacağım?.. Bu akşamı kendime zehir etmemek için daha neler bulacağım, yarabbim!..

Uyuzlu çocuk, bir cüzamlı gibi kimseye sürünmemeye, yalnız yaralarını göstermeye çalışırken orta yaşlı, şık bir kadın öyle korku, öyle dehşetle çocuğa baktı ki...

İçimden, o sinema numaralarındaki ikinci mahluk, kadınla, sanki bir cilt hastalıkları uzmanıymış gibi konuştu:

— Hanımcığım, bendeniz cilt hastalıkları uzmanı Doktor Ahmet Derimser!.. Korkmayın hanımcığım. Uyuz öyle bir hastalıktır ki, birkaç günlük tatlı bir kaşıntısı, hadi diyelim, azabı vardır. Bunu çektikten sonra deriniz daha güzelleşir, bütün pisliğini, eskiliğini atar, üç beş gün sonra bir genç kız derisiyle derilenir, tekrar sevgilinizin koluna girersiniz. O, derinizi okşadığı zaman, Acem halılarından, Ankara keçilerinin tüyünden alınan...

... Affedersiniz, tuhaf bir teşbih ama... Kayakların buzdan aldığı o hızlı lezzeti alır. Korkmayın!..

Bu sefer o sinema oyunu kadında baş gösterdi. Kadıncağız, benim, ikinci mahluğun sözüne inandı. Kendisinden şapkasız, mantosuz, çantasız bir başka mahluk kalktı. Küçük çocuğun uyuzuna çırılçıplak sarıldı.

Doğrusu bir kadın neler yapamazdı? Bir hayaldir, bir yalandır, bir korkunç yalandır ama düşünülemez mi?

"Bir kadın bu çocuğu alıp evine götürüyor, uyuz merhemini sürüyor, üç beş gün evinde tutuyor, sonra isterse yine mikrobun kaynadığı sokağa onu tertemiz bırakıyor..."

Doğru, yalnız hayalle geçiniyorum; ben yalnız hayal kuruyorum.

Dört Zait[1]

Yolda bir cıgara yakmak canınız istese, kibritiniz de olmasa, gidip de kimden yakarsınız? Bir yol sormanız lazım gelse, kime sorarsınız? Bir kalabalığın toplandığı yerde, ne oldu acaba, diye kime dersiniz? Ben öyle adamlardan biriyim. Daha çok kendisinden cıgara yakılabilen, yol sorulabilenlerden olduğum için hayatımdan memnun olduğum da olur, olmadığım da. Ömrümde birkaç defa, üzerime herhangi bir sualle yürüyen, gözüme sual sorulabilecek adam gibi bakan birkaç bedbahta azametli tavır da takınmadım değil... Kim bilir, ne kadar canım sıkılıyordu o gün... İnsanların içinden bu şekilde seçilmem çokluk hoşuma gitmediği halde, neden böyle yaptım o adama, diye üzüldüğüm çok olmuştur. Kimi de ufak çocukların cıgara yakmak için yanaşmalarına içerlemişimdir. Ne tuhaf yanaşır bu çocuklar! Nasıl gözlerine kestirirler adamı uzaktan! Onların da dört beş defa ümitlerini kırmışımdır. O zaman yanılmak ne fena şeymiş anlamıştım. Bu çeşit bir yanılmaya insanoğlunun hiç tahammülü yokmuş. Cıgara yakmaktan vazgeçenleri çok gördüm. Bazıları da ümitlerini hiç kırmazlar.

Dört zait (++++), kan tahlilinde frengi işaretidir.

Ben kendim, kaç defa, dakikalarca, yol soracak adam seçemediğimi hatırlıyorum. Sonra artık seçmeye bile sabrım kalmadı, düpedüz bir adama yanaşıp sorduğum olmuştur. Bazıları bildikleri halde göstermemiş, kimi de ne memnuncasına cıgaralarını uzatmışlardır. Bir saadet derecesine yükseliveren bir gülümseyişle gülmüşlerdir. Hele ümidin en az olduğu yerdeki bu dostluk gösterisine insanın nasıl teşekkür edeceğini bilmemesi ne hoş bir haldir; mersi, denir. Sonra teşekkür edilir. Eyvallah denir, çok mersi, denir. "Çok çok mersi" tercüme edilir, çok çok teşekkür denir.

Ama şunu da bilirim ki insanoğlu tanımadığı insanoğluna bir şey sormak için, yirmi kişiden seni seçtiği zaman kendine göre birtakım hesaplar yapmıştır. Bu hesaplar da psikolojik hesaplardır.

Bu işe, hele bir de, fizyonomiden anlamak gibi bir boş ve manasız iddia karışırsa... Bana o zaman hep yüz bilimi tezi yapan bir doçenti hatırlatır. Bu zavallı doçent, bakar bakar da insanoğluna, neler uydurmazdı! Halbuki, o insanoğlunun derin bakışı, çizgili yüzü, yüzüne bir hendesi* şekilde siyah çizgilerle güzellik çizen saçları, tamamen aksi şeyler söylerdi. Bu derin, âlim bakışlarda aptallıktan, bu çizgili yüzde budala genç kız maceralarından başka bir şey yoktu. Geniş alnı çerçeveleyen kara saçlarda bomboş bir ömrün hatıraları bile kalmamıştı.

Çoğumuz psikolojiden çakmadan, fizyonomiden anlamadan da bu ilimlerin birer cahili, fakat meraklısı halinde insanlara yanaşır, cıgara yakar, vapur sorar, yol öğrenir, merakımızı gideririz. Bu öyle bir alışkanlıktır ki iddiası unutulmuştur. Neden bir sürü gencin arasından

---

Geometrik.

seçiliriz? İyi adamız da ondan mı? Sanmam... İyi adamız diye seçilmemişizdir. Kendisine sual sorulması münasip görülmüşüzdür: Yüzümüz iyi bir yüz müdür? Ne münasebet! Başka bahaneler bulmalıyız; elbisemiz mi eskimiştir, potinlerimiz mi boyasızdır? Gözümüzde hafif bir budalalık, halimizde bir tahammül, burnumuza eğrilik, yanaklarımıza bir bönlük mü oturmuştur? Yoksa, kravatımızın düğüm yerinde bir parlaklık mı vardır? Muhakkak bir şey vardır. Yahut da pek avareyizdir. Otomobilden atlayıp vapura doğru seğirten bir adamı tutup sual sorulur mu? Yahut da kaşlarını çatıp ağır ağır cıgara içen, halinden yeni lokantadan çıktığı anlaşılan kerliferli bir adamdan cıgara yakılabilir mi? Üstünden başından itina akan bir yolcudan yol sorulabilir mi? Hele potinleri pırıl pırıl boyalı bir adama sokakta toplanmış kalabalığın niçin toplandığını sormaya cesaret edebilir misiniz?

Bu böyle olduğu halde, ben, benden cıgara yakılmasına, yol sorulmasına çok az kızarım. Bazen sevgilim, seni görmeye gittiğim zamanlar bana yol sorulursa gidip potinlerimi boyatırım.

Üstü başı muntazam, hali tavrı pek şehirli birinin benden cıgara yakmasını sevmem. Neden derseniz, birçok adamdan cıgara yakmaya cesaret edememiştir bu adam da onun için... Halbuki, hiç de cesaret edilemeyecek şey değildir. Onlardan utanmıştır, benden utanmamıştır. Buna içerlerim doğrusu. Mademki, ayıp olmasa bile, hafifçe garip bir şeydir. Birçok insana yapılamayacak bir harekettir. Ben neden seçileyim? Buna karşılık, hiç düşünmeden, hesap etmeden yol soran köylü, saf, psikoloji ve fizyonomi cahili olanlardan hoşlanırım. Onlar sorsunlar. İçlerinde gizli, hesaplı düşünceler yoktur onların. Hatta, şu her tarafından temizlik ve azamet akan şişman adama bile sorabilirdi

bu adamcağız. Ben bir tesadüfüm, yani her insan gibi bir insanım.

Sevgilim! Hikâyeye girmeden evvel uzun uzun gevezelikler yapmamalıyız. Ama ne yapayım? Kibritim olmadığı zaman cıgarasından cıgara yakılmaya müsait adamı nasıl aramam? Cıgara içmekten vazgeçilebilir mi? Hikâye yazmaktan da, kör olası, vazgeçemiyoruz. İşte bir müddettir ben de, elimde cıgara, adam arıyor gibiyim. Ne kadar üstü başı düzgünler, suratı ciddiler, hali azametliler içinde kalmışım ki bir türlü hikâyeme yanaşamıyorum.

Bak, yine hatırıma geldi: Cıgara yakılmaya, yol sorulmaya, ne münasip görülmek ne de münasip görülmemek iyi bir şeydir. Tuhaf değil mi? Dikkat edersen sevgilim, her iki cins insanda da bir iki aşırılık vardır. Birisi azametliyse, ötekisi pek düşkün, birisi kılıklıysa, ötekisi kılıksız, birisi mağrursa, ötekisi laubali, birisi temizse, ötekisi pis... Bu işin ortası yok, sevgilim: Ne intihap* edilmek, ne intihap edilmemek isterim. En iyisi rey vermek galiba! Onun da bir vebali var. En iyisi sevgilim, kibrit sahibi olmak, yolu iyi bilmek, planı çizmeden yola çıkmamak. Ne hakkımız var, değil mi sevgilim, herhangi bir adam hakkında, peşin hükümler sahibi kesilmemize?

Gelelim hikâyeye. Vapur bekliyordum. Hayır vapur da beklemiyordum. Evime gitmek için, yanlış söyledim, gitmemek için vapurun kaçmasını bekliyordum. Bu gece sessiz, kimsesiz köyümde patlayacağım içime doğuyordu. İstanbul'da kalmak, geceyi içki içip sizi düşünerek geçirmek, daha münasipti... Ne çare ki, daha vapur iskeledeydi. O gitmeden, ben de bulunduğum

---

Seçme; seçim.

yerden ayrılamazdım. Nihayet vapur kalktı, ben de ferahladım. Bir cıgara yaktım. Kibritim vardı.

Karşımda, bir köşede gençten bir adam oturmuştu. Elinde bir kâğıt tutuyordu... Kâğıda dalmış gitmişti. Yolcu salonu bir ara boşalmış, yine dolmuştu. Elindeki kâğıda bakan adam kafasını kaldırdı. Etrafı bir gözden geçirdi. Ben maksadını anladım: Bu kâğıttan bir şey anlamıyordu. Birisinin ona anlatması lazımdı.

Gözümü ondan ayırdım. Başka yerlere diktim. Bir kadının, bana bakmayan gözlerine daldım... Seçilmek, şu kadar kişinin içinden ne maksatla olduğunu pek bilmediğim şekilde seçilmek bu sıra sinirime dokunuyordu. Ama bir ara aklıma, o kâğıttan anlayacak bir mühim adam diye seçilmek ihtimali geldi. Ne yalan söyleyeyim, bu fikir bana gelir gelmez, hayır kendimi mühim gördüm diye değil, ama malum bir şekilde seçilmek hoşuma mı gitti nedir? Adama bir parçacık baktım. Zaten o da beni seçmişti. Burasını istersen sana kendimi beğendirmek için söylediğimi san...

Adam yanıma yanaştı. Elindeki kâğıdı uzattı.

— Bakın şuna, nedir Allah aşkına? dedi.

Baktım, pek anlamadım. Bir daha, bir daha baktım. Yüreğime bir şey oturdu... Yazın susamışken, birdenbire bir soğuk su içtiniz mi bir sancı, bir ağırlık oturuverir; öyle bir şey oturdu can evime. Adamın yüzüne bakakaldım. O anlatıyordu:

— İşe gireceğim de şimdi. İyi bir iş buldum. Bilseniz ne zamandır işsizim, beyağabey. Nihayet buldum. Nişanlıyım da. Her tarafım sağlam çıktı muayenede. En son bir de kan muayenesi yaptılar. Şartmış. Nasıl kanım da iyi mi dersin?

Yüzü gülüyordu ama, bir şüphe, alnının bir yerini buruşturuyordu. Doçenti hatırladım. Ben de mi fizyo-

nomist kesiliyordum? Hayır, zorla iş bulmuş biri, elinde bir kâğıt, kâğıtta şüpheli işaretler... Hayır! Alnının ortasından, gözlerinin içinden kafasındaki düşüncelerin sıkıntısı dışarıya vurmuştu bu adamın. Kan, üç şekilde muayene edilmişti. Üç şekilde de dört zait (+ + + +) vardı.

— Sen bir hastalık mı geçirdin, dostum?

— Yok vallahi, dedi.

Yüzü gerildi. Gözlerinin rengi uçtu.

— Bilmem, anlamam ben bundan, dedim.

Yine sordu:

— Bir şey yok, değil mi?

— Yok herhalde, dedim. Doktor değilim. İyice anlayamıyorum.

— Götüreyim mi bu kâğıdı acaba? dedi. Bana iş verecek daireye?

Cevap vermedim. Yüzüne dikkatli dikkatli baktım. Bu bir dikkatten ziyade aptalca acıyan bir bakıştı...

Sen de galiba bir gün bana böyle acıyarak baktındı... Hani ben de senden, bir yol sormuştum: Saadet yolunu, hatırlıyor musun?

Ne söyledi o adama gözlerim, bilmem ki... Kâğıda beraberce tekrar daldık. Ne götür dedim, ne götürme... Bakmak istiyor, gözlerinin içine bakıyordum. Adam bembeyaz kesilmişti.

Gittim. Potinlerimi boyattım. Eve koştum. Tıraş oldum. Temiz bir kravat bağladım. Bugün artık, kimsenin bana yanaşmaması için azametli bir tavır takındım. İşte o gün pardösümü de temizleyiciye verdim, sevgilim.

Hallaç

Vapurdan çıkarken onu fark etmiştim. Omzundaki dikkatimi çekmişti. Her zaman yanılırım: O omzundaki şeyi bir musiki aletine, bir eski zaman okuna benzetirdim de... Hallacın kirişiydi. Yine öyle oldu. Görmediğim, bilmediğim bir musiki aleti ile hallaç kirişini birbirine karıştırıp eski romanlarda resimlerini gördüğüm seyyar mızıkacılardan hallaca, hallaçtan seyyar mızıkacılara bir saniyede gidip geldim.

Yaz yeni başlamıştı. O gün ilk sıcaktı. Vapur bekliyorduk. Gelen vapurdan iskeleye öyle insanlar indi ki her gün İstanbul kazan ben kepçe dolaştığım halde onlara rastlamamıştım. Kimlerdir? Ne iş yaparlar? Nasıl yaşarlar? Nerede otururlar? Ne dertleri var? Şu, uzun saçlı bir keman hocasına benzeyen adam kim olabilir? Bu harbi umumi ihtiyat zabiti* halini muhafaza eden kıranta** adam o zamandan beri ne iş yapmıştı ki hiç değişmemişti? Üstünden başından, bıyığından saçından hâlâ bir Enver Paşalık akıyordu.

---

* Birinci Dünya Savaşı'nda yedek subay.

** İlerlemiş yaşına rağmen bakımlı erkek.

Vapurdan benim alakamı çekecek, üzerinde üç dakika meraklanacağım hiç kimsenin çıkamadığı günler olur. Ama böyle günler vapurdan çıkanların üzerinde düşünmek istemediğim günlerdir... O gün öyle bir günümdü. Hiçbir yüzde düşünemiyorken hallacın kirişinden bir ortaçağ ok atıcısına, oradan harp çalan mızıkacılara, oradan da bir ok hızıyla nur yüzlü kirişin sahibine kafam takıldı. Kısaca boyluydu. Ayağında lacivert Karamürsel kumaşı bir potur vardı. Ceketini sırtına almıştı. Sarı zeminli, küçük küçük kırmızı çiçekli gömleğinin yalnız boğazına tesadüf eden düğmesi ilikli, ötekiler açıktı. Aradan beyaz kıllı kırmızı göğsü gözüküyordu. Yanımdan geçerken öyle iki açık mavi göz gördüm ki içim sevinç içinde kaldı. Şu dünyada daha tertemiz mavi gözlü bir hallaç baba vardı. Belki yetmişini aşmıştı. Çevik bir yürüyüşle yürüyor, geniş kocaman tırnaklı elleriyle hâlâ tokmak sallıyordu. Hâlâ dünyadan ümitliydi... Akşamüstü güneş battıktan sonra tepemizde kalan gökyüzü renginde mavi gözleriyle dünyamızda namuslu hallaç baba masalını gezdiriyordu. O masalı hatırlamıyorum. Yalnız bir ses duyuyorum: Dız dız da dız dız!..

Vapurdan çıkan ötekilerin, bütün vapur bekleyenlerin küçük büyük bütün günahları kimin başına olursa olsun, ben hallaç babanın hafifçe kambur uzaklaşıp gidişiyle hemen hemen birdenbire çocuklaşmış, günahsızlaşmıştım.

O gün sıcak bir gündü...

Pamuk, yün şilteler attırılacak, pamuk, tokmağı yiyip de kenara yığıldığı zaman bulutları hatırlatacak. Akşam olacak, hallaç baba saçlarında pamuk kırıntıları, üstünde yün kokusu vapura binecek, Kasımpa-

şa'daki evine dönecek. Kuyudan su çekecek. İhtiyar karısı pırıl pırıl kalaylı maşrapayla ona su dökecek. Hallaç baba yüzünü yıkayacak. Bıyıklarını sıvazlayacak. Ağzını çalkalayacak. Allah'a şükredecek...

Yün şilteler, pamuk şilteler, yastıklar, pumba yastıklar... Her evde atıldığı gibi arada bir sizin evde de şilteler atılır. Bir akşam yorgun, belki de canın sıkkın eve dönersin. Bir de bakarsın ki yastığın davul gibi şişmiştir. Karyolan beyaz, tombul, gebe bir kadın kadar iki canlıdır. Uyku nereden gelir bilinmez. Şu uyku insanın sevgilisi gibi bir şey, gelmeyince sinirlendiriyor. Ama yatağın atılmış diye içinde hafif, kuştüyü bir sevinç vardır.

O gün ne güzel bir gündü! Deniz ne serindi! Ne güleryüzlüydü sandallar, çocuklar, kadınlar! Sanki kimse kimseye bütün gün sövmemişti... Dünya yüzüne bir tek kötü lakırdı, kötü hareket, kötü düşünce o gün için –o günün başı için– insan elinden, insan dilinden, insan kafasından çıkmamış gibi bir akşam oldu.

Ben her zamanki gibi kimsesiz pazarımı bitirmiştim. Hayatımdan memnundum. Hayattan da memnundum. Her şey ışıl ışıldı. Her şey mavi, akşama doğru kırmızı, sonra lacivert oldu.

Bugün kimse ölmesindi. Bugün dövüş edilmesin, bugün kimse ağlamasındı.

Akşama doğru vapur iskelesine gittim. Daha vapura vakit vardı... İki çocuk iskelenin parmaklıklarında cambazlık yapıyor, bir adamla minimini bir kız çocuğu elleri balık pulu içinde balık avlıyorlardı... İskelenin, hiç çırpınmayan bina gölgeleri düşmüş denizi Monako Prensi'nin akvaryumu gibiydi. Güneş balıklarını lipsoslar, lipsosları mezgit balıkları kovalıyordu. Köyden güneş çekilmişti. Yalnız iskelenin yarısını yaldızlı bir ışıkla yıkıyordu.

Onu tarifelerin asıldığı siyah tahtanın dibine çömelmiş gördüm. Yüzü kıpkırmızıydı. Bugün iyi çalışmış olacaktı. Yüzünde iskeleye inerkenki pembelik kalmamıştı. Çok kanlıydı. Mavi gözleri uçuk, korkuluydu. Yanında durdum. Yüzüme baktı.

— Yorulmuşsun baba, dedim.

— Yoruldum, dedi. Hiç yorulmazdım. Bilmem nasıl oldu?

— Sahi mi baba? dedim. Hiç yorulmaz mıydın?

— Tam yetmiş sekiz yaşındayım. Hiç yorulmamıştım.

— Allah daha ziyade etsin! Olur bazen insan.

— Yok, olmaz, dedi. Ben yorulmazdım.

— Ben hiçbir iş görmedim. Yine yoruldum. Olur böyle şeyler.

— İşsizlik insanı yorar, dedi.

Mavi gözlerini yine gözlerime verdi. Hafifçe kanlıydılar. İhtiyar hallaç çok derinden bir nefes aldı...

Ben yine:

— Olur böyle şeyler, dedim.

— Evet, dedi, demek oluyormuş.

— Karadenizlisin değil mi baba?

— Evet, Karadenizliyim.

— Bugün çok mu şilte attın?

— Bilmem ki, dedi, çok da değildi.

Sonra bir günah işlemiş gibi:

— Ama Allah bereket versin!

Bilmem daha ne sordum, o ne cevap verdi. Aradan günler geçti, unutmuşum. Çalışmaktan, Allah'tan, duadan, şilteden, pamuktan, yastıkla yorgandan, yorganına göre ayağını uzatamayandan, bir şilte bulamayandan, şiltede yatmaya alışık olmayandan söz açmıştık. Sonra o da yorulmuştu, ben de, en son:

— Vapura daha çok var mı?.. demişti.

— Altı buçukta, baba.

— Saat kaç?

Gitmiş, saate bakmıştım. Altıya yirmi vardı.

— Altıya yirmi var, demiştim.

Kafasını iskele binasının aşı boyaları ellere, elbiselere çıkan duvarına dayamış, şiltelerin, pumba gibi şişmiş yataklarında bu akşam için hafifçe uykuları kaçacak, yerlerini yapmaya, itiyatlarını* bulmaya çalışacakların tozu, dumanı, kiri, mikrobu sinmemiş mavi gözlerine titrek, adeta şeffaf, açık çürük renkli, damarlı bir gözkapağı indirmiş, hallaç baba uyumuştu.

Ben yürüdüm gittim. Rıhtımda bir aşağı bir yukarı dolaşanları seyre müsait bir iskemlede düşünceye daldım. Birdenbire iskele tarafından birtakım sesler geldi. Oraya bir kalabalık toplandı. Merak ettim. İskeleye vardım ki hallaç baba sarı gömleğini yuvarlak, kocaman tırnaklarıyla koparıyor, kesik kesik soluyordu... Etrafına insanlar toplanmıştı. Mavi gözleri korkudan büyümüştü. Yüzü morarmıştı. Gömleğini ara sıra bulamayan tırnakları göğsünün beyaz kıllarını koparıyordu. Durmadan:

— Ölüyorum... Ölüyorum... Ölüyorum... Allah! Allah!.. diyordu.

Bir ara mavi gözleriyle yüzüme baktı. Bilmem tanıdı mı? Yoksa beni doktor mu sandı?

— Doktor?.. dedi.

Eczaneye koştum. İhtiyar belediye doktoru ağır ağır, isteksiz beraber geldi. Yolda:

— Kalp krizi olacak, dedi, çok mu ihtiyar?

— Yetmiş sekiz yaşındaymış doktor, dedim.

— Öyleyse gidiyor, dedi...

Alışkanlık.

Biraz adımlarını sıklaştırdı. Hallacın yanına vardı. Nabzını tuttu... İhtiyar hâlâ kendindeydi. Mavi gözleri sanki susmuşlardı... Doktora ümitle, ümitsizlikle hâlâ insanca bakıyorlardı.

— Doktor ölecek miyim? Ölüyor muyum? İğne yap bana doktor... diyordu.

Birkaç defa daha Allah'ı andı. Sonra sustu. Mavi gözleri açıktı. Ama artık insancasına bakmıyorlardı. Yüzü şimdi yer yer sapsarı, soluk, yer yer mordu. Üç dört kişi karga tulumba yakaladılar. Eczaneye götürdüler... Sanırım bir kâfur kokusu duydu. Büyük bir korku, bir ter alnını, gözlerini kapladı. Ben çekildim. Hallaç baba on beş dakika sonra ölmüştü. Gittim baktım. İlaçların yapıldığı, sıra sıra kutular, etiketler dizili, yaz günü serin eczane kokan imalathanede gözleri küçük havanlara dikili yatıyordu. Mavi yüzü adeta korkusuzdu. Rum eczacı gözlerini kapadı. Bitmişti her şey. Yetmiş sekiz senelik dız dız durmuştu.

İhtiyar belediye doktoru sanki genç olsa kurtaracakmış gibi:

— Çok ihtiyardı, dedi.

Ertesi gün iki delikanlı gelip babalarını eczaneden aldılar. Pembe pembe yüzlü, kocaman başlı, maviş maviş gözlü çocuklardı. Küçüğü:

— Uyyyy baba! diye ağladı.

Şimdi her sene şiltelerimizin mikrobunu, tozunu bu al yanaklı, kocaman kafalı, kalın dudaklı çocuklar yutmaktadır. Vapurdan günlerden bir gün, bir harp, bir de köpekle seyahate çıkan iki öksüz çocuğun romanını bana hatırlatan hallaç babanın, bütün varını yoğunu babasının ölüsünü götürecek motora harcamış çocuklarından ikisi iner.

Baba-Oğul

Bir müvezziin* tek başına günde bin gazete satıp satamayacağı münakaşasını açan adam bir aralık ayında durmadan terliyordu. Münakaşa, gazetelerini meyhanenin boş bir masasına bırakmış kırpık bıyıklı, yuvarlak yuvarlak genç gözlü müvezziin kararıyla sona erdi. O bin gazete hiçbir gün satmamıştı. On beş senelik müvezziydi.

Yazın altı yüz tane kadar satmıştı. Ama bin tane hiç satmamıştı. Durmadan terleyen adam bin gazeteyi bir müvezziin tek başına satabileceğini biraz evvel hararetle müdafaa ettiği için müvezziin lakırdısının sonunu beklemedi. On dakika evvel kendisine sorulmuş bir suali şimdi hatırlamış gibi yaptı. Soluna döndü. Ona durmadan niçin terlediğini soran adama anlatmaya başladı:

— Babam da böyleydi. Yaz kış, gece gündüz, hatta uyku uyurken durmadan terlerim. Babam da böyleydi. Şu teri keseyim, dedi. Kesti de...

— Nasıl kesti?

— Kesmek kolay. Biraz şap, biraz kına alırsın.

Dağıtıcı.

— Nasıl kına?

— Bayağı kına, şu bildiğimiz ihtiyar kadınların saçlarına yaktıklarından.

— Evet.

— Yoksa siz de mi çok terlersiniz?

— Şey... Evet... Ama... Benim ayaklarım terler.

— Haa, bakın benim ayaklarım hiç terlemez. Ne diyordum? Ha... Biraz şap, biraz kına. Şöyle bir başınızdan aşağı döktünüz müydü ter kesilir. Ter kesilir ama on beş gün sonra bir kesiklik başlar. On altıncı gün kafayı vurup yatarsınız. Bir daha da kalkamazsınız. Ben doktora gittim. Terimi gösterdim. Ermeni doktor, "Efendi git başımı belaya sokma! Allah'ına şükret ki terliyorsun" dedi.

— Demek iyiymiş terlemek?

— Tabii iyi. Ama kalbim biraz zayıf. Zararı yok. Teri kesmek mi? Sakın ha, babam kesti kırk üç yaşında inna lillah ve inna ileyhi raciun!

— Vay anasını!

Müvezzi meyhaneciye:

— Babaya bir tek daha! Bir porsiyon da uskumru yap!

Terleyen adam nihayet dudaklarının içine, burnunun deliklerine, beyaz ve şişman boynuna düşen boncuk boncuk terlerini silmek lüzumunu duydu. Cebinden küçücük siyah bir mendil çıkardı. Yüzünü, gözünü, ensesini, boynunu sildi. Bir mendile baktı, bir yanındaki adama. Dikkatle baktı. Ben de baktım. Tuhaf bir şeydi. Bu iki adamdan müvezzi olanı yirmi beş yaşlarında gözüküyordu. Ötekisi elli yaşında vardı. Ama birbirlerine öyle karışık bir şekilde benziyorlardı ki!

Müvezziin rengi kırmızı, sıhhatli bir renkti. Halbuki adamın kara sarı bir rengi vardı. Müvezzi gergin yüzlüydü, o buruşuktu. Müvezziin gözleri pırıl pırıldı. Onunkiler sönüktü. Müvezziin saçları bakıra çalar renkte kumraldı. Onunkiler simsiyahtı. Aralarında adeta hızlı hızlı, diken diken fırlamış beyazlar da vardı.

Terleyen adam müvezziye:

— Tuhaf bir şey, dedi, hiç benzeyen bir yeriniz yok gibi, ama yine de müthiş birbirinize benziyorsunuz.

Müvezziin yüzünde sevimli, canlı, yüzü yıkayıp temizleyen bir gülümseme gözüktü. Ona benzeyen ihtiyar adamın dudağı kaydı, yüzü buruşup kirlendi. Bir ölü ışık uçtu gözlerinde. O da gülüyordu.

Müvezzi:

— E, elbette, dedi, babam.

Terleyen adam:

— Baban mı? dedi.

Bu sefer ihtiyar tok bir sesle:

— Oğlum beyim, dedi, evet.

Yine gülümsedi. Bu sefer terleyen adam da gülüyordu. Şişman yanağının ta ortasında berrak bir ter damlasını bir pire yakalar gibi tuttu, güldü.

İhtiyar adam:

— Ne güldünüz? dedi. Hayret ettiniz değil mi?

Terleyen adam:

— Hayır, hayır dedi, ne münasebet. Niçin hayret edeyim. Yaşını başını almış bir evlat, genç kalmış bir baba. Keşke benim de bu yaşta bir oğlum olsaydı, beraber içerdik.

Müvezzi:

— Hem de beraber terlerdiniz, dedi.

Terleyen adam, ağarmış şakaklarından süzülmeye koyulan ıslaklığı elinin ayasıyla kuruladıktan sonra:

— Şu baba oğula benden birer duble rakı.

Müvezzi ile terleyen adam yine ter bahsi üzerine konuşmaya daldılar. Müvezziin babası bu sefer bana döndü:

— Hayret edecek bir şey mi var? Olmaz mı? dedi. Rakı içmek ayıp mı? Hırsızlık yapmak, başkasının ekmeğine göz dikmek günah. Baba oğul içeriz, dedi.

Sonra sesini yavaşlattı:

— Bahriye mektebinde okuttum, dedi. Olmadı, okumadı.

— Ne zararı var, dedim. Ekmeğini çıkarıyor ya.

— Elhamdülillah çıkarıyor. Hem de iyi çıkarıyor.

— Mesele yok öyleyse.

İhtiyar adam rakı kadehine daldı. Sesi daha yavaşlamıştı:

— İki taneydiler, dedi. Şuralar yıkılmadan evvel küçük bir sehpa gibi bir şeyim vardı. Yirmi sene oluyor. Orada gazete satardım. Bunlar da mektebe giderlerdi. Benim gözüm ötekini tutuyordu. Ah bu başımın belası olacak, diyordum. Dokuz on yaşındaydı o zaman. Cıgara içerdi. Üstü başı pisti. Kunduralarını çıkarır, satar, yalınayak gezerdi. Ne tokat para ederdi, ne nasihat, ama öteki. Öteki tertemizdi. Bir defterler tutardı. Bayılırdık. Hocası beni görünce onun yüzünden tebrik ederdi. Bundan dört yaş büyüktür. Sonra doktor mektebine verdik, okudu. Avrupa'ya gitti geldi. Senin anlayacağın adamakıllı doktor oldu.

Kadehini almak üzere ihtiyar büyük yumruğunu uzattı.

— Doktor oldu ama adam olmadı, dedi. Ölsem ondan bir şey istemem. Şimdi bizi tanımıyor. Hocasının kızıyla evlendiler daha geçenlerde. Yarım ağızla çağırdılar da İhsan gitti, ben gitmedim. Onun da bir tek temiz elbisesi var. Kardeşim diye tanıtmamış. Akrabalardan demiş. Yediği naneye bak.

Bunu da bahriye mektebine verdim. Durur oturur mu? Şimdi düşünüyorum, o da bir büyük adam olurdu. Gazete müvezzii babasını hatırlamazdı belki. Yahut hatırlardı da ondan utanırdı. Yani, beyefendi, insanın bazen abuk sabuk düşündüğü oluyor. İyi ki bu adam olmadı, diyorum.

— Adam olan bu, beybaba, dedim.

Yüzüme gözlerini, hasta, kenarları bumburuşuk gözlerini kaldırdı. Tertemiz yuvarlak gözleriyle bana baktı. Sonra oğluna döndü. Bakışlarıyla kocaman delikanlıyı uzun uzun kucakladı. İftiharla yükseldi. Boynundaki gazete kayışını tuttu. Çekip bıraktı. Müvezzi döndü:

— Ne o, baba, dedi.

Aynı gözlerle bakıştılar. Adamın gözü yaş içindeydi. Müvezzi meyhaneciye döndü:

— Babaya artık rakı verme, dedi. Efkârlanıyor.

Karanfiller ve Domates Suyu

Küçük bir çam ormanı. Vakit sabah. Arı, sinek, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak, göğün kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden hudutlu bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanları kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. Kitaplar dediğime bakıp da büyük ilmi kitaplar yahut da dört meşhur kitaptan birisini okuyup iman ettiğim sanılmasın. Şiirler, romanlar, hikâyeler, masallar bana bu ilmi tahsil ettirmişlerdi. Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapan uşaktan iğrenmeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da, kalp parayla metelik etmez.

Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor (işgal ediyor demememek için).

Köyde ona "Kör Mustafa" derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile gözkapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır?.. Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır, daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Bana bir kamburu hatırlatıyor bu göz; tuhaf değil mi? Bir kambur insan çirkindir ama bütün kamburlar iyi yürekli, sevimli insanlardır. Arkadaş canlısıdırlar, şendirler. Ne severim kamburları!

İşte Kör Mustafa'nın bu gözü de bir kambur insanın ruh haletini içine sindirmiş, şıkır şıkır, pırıl pırıl, sevimli, çapkın, canlı bir gözdür. Öteki doğru dürüst göz, onun yanında mahcup, sönük, tatsız tuzsuz, pek de kibirlidir.

Kör Mustafa bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar...

Bizim köyün lodos tarafı gayri meskûndur. Orada fundalar, yabani meşe palamutları, kocayemişler, çalı süpürgeleri bir türlü ağaç haline gelemeden, ama ağacı taklit edercesine gelişir, birbirinin içine girmiş yaşarlar. Bütün bu fundalıklar Fino Kilisesi'nin malıdır. Kocaman, kirli sakallı, cin gibi bir papaz fundalıkları bizimdir diye arada bir dolaşır. İsteyen olursa ucuza kiraya verir. Ama kimse kiralamaz. Çünkü orman memuru buraları Orman Kanunu mucibince* orman addeder. Aralarında üç beş ufacık çam ağacının boğulduğu ya-

---

Gerektiren.

bani, cüce, oduna bile gelmez çalı çırpı, orman memurunun, Orman Kanunu'nun sayesinde mesut yaşarlar.

Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem... Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı, biliyor musunuz; tırnakları pahasına. O çalı çırpının sere serpe geliştiği, bu denizlere diklemesine inen toprak öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışmak mecburiyetindeydi.

Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarıncaya kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş. Bütün bir yaz, bütün bir kış, orman memurunun tazyiki, çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, ot, kök ona karşı koydular. Bu korkunç mücadeleye üç evlek* toprak için Mustafa'dan başka bizim köyde kimse girişemezdi.

Kaya bitip de yumuşak, esmer pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu sökünce orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince zehirli bir diken başparmağını şişirirdi. Kazma körlenir, kürek bulamaz, taş yar gibi yığılırdı. İnsan büyüklüğünde bir kaya yumuşak toprağın üstünde, altındaki bir insan büyüklüğünde cüssesini hiç belli etmeden yosunlu yüzüyle dikilir. Omuzları, tırnakları, ayakları, göğsü, sırtı, bütün kuvvetiyle dayanır, onu yener, yıkardı. Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnaklarıyla toprağı tırmalardı...

Tarlanın saban iziyle bölünen bölümlerinden her biri.

Bir sonbahar günü baktık ki küçük çam ağaçları filizi, körpe diken yapraklarıyla, üç beş kocayemiş çıngıl çıngıl yemişleriyle yer yer esmer, pembe, kül rengi toprağa saye salar. Biz görenler:

— Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenmek lazım gelir. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa'nın kör gözü hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. Hey aslan Mustafa, der, uzakta bir çam gölgesinden korkunç kavgayı seyrederdim. Bu kavga Romalı esirlerin aslanla dövüşmesinden şu itibarla farklıydı ki Romalı esir aslana bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyordu.

Bir sabah her zamanki çamın altına vardım ki bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk garip birtakım taşlar, tahtalar, saclarla bir şeyler yaparlar. Bu, her tarafından poyraz, lodos, gündoğusu, keşişleme, yıldız, karayel rüzgârı giren bir evdi. Mustafa arkasına yeşiller giymiş güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

— Aslan Mustafa, dedim. Su buldun mu, su?

— Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça ama, idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördüm mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygıyla bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla bir ejderhayla kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanlınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'nınkilerdir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferikelmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalade bulursunuz. Yunan tanrılarının ölmemek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissederseniz emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi içtiğiniz suya katılmıştır.

Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?

Kalabalık bir caddenin oldukça sevimsiz bir kahvesine akşamları çıkıyor, camın önündeki masaların hemen arkasındaki yere oturup kalıyorum. Saatlerce gelip geçenleri seyrediyorum. Sıkılmıyor muyum? Aksine; müthiş eğleniyorum. İnsanların yüzüne, halüetvarına* bakıp hikâyeler mi düzüyorum? Ne münasebet! O halde nasıl eğlenebiliyorsun? Nasıl mı eğleniyorum: Ölümü düşünüyorum, ihtiyarlığı düşünüyorum, yeni harpleri düşünüyorum... Aklıma ne kadar kötü şeyler hücum ederse o kadar eğleniyorum.

İnsanların hepsi kötüdür. Yaşamak boştur. Sevmek aptallıktır... Şudur, budur. Peki, bunlarla nasıl eğlenilir? Düşünün bakın. Her şeyin kolayını bulacaksınız. Ben en zorunu buldum: Ölüme çareyi! Ölmeyecekmiş gibi düşünüyorum, oluyor. Bir tecrübe edin.

Demek ki bütün bu kötü düşüncelerden sonra taptaze, kahkahalı, mesut bir dünyaya varıyorsun. Demek yalnız hareket noktanda bedbinsin**. Öyleyse mesele yok. Sen yine o eski adamsın. Kaygısız, şensin... Hayır! Kötüden iyiye doğru seyahatimin sonunda kahveyi bırakıyor, yine ölümler, harpler, pahalılıklar, istikbal kaygılarıyla sokaklardayımdır, üzülmeyin!

---

* Hal ve davranış.

** Kötümser.

Ben tam kahveden çıkarken bir ihtiyar içeri girer. Zayıf mı zayıftır. Sakalını her gün bu minval üzere tutabilmek bir nevi tıraş olmak, o zahmete bir başka şekilde katlanmak değil midir? Hep aynı sakal. Nasıl yapıyor, nasıl ediyor da bu sakal büyümüyor, bir kararda kalıyor? Hayret edilecek şey!

Gözleri, kırçıl sakalının içinden simsiyah, canlı bakarlar. Kirpikleri kudretten sürmelidir. Ben ona, Türkiye haritası içinde, doğum yeri olarak Van şehrini seçtim. Oralı mıdır, değil midir, beni zerre kadar ilgilendirmez. İstanbullu ise, değil de Balıkesirli ise: "Yanlış beybaba, unutmuşsun. Sen Balıkesirli olamazsın. Sen Vanlısın. Bırak şu yalanı! Van fena mı? Beğenmiyor musun? Benim hayalimdeki Van Gölü'nü bir bilsen... Karlı dağlarla çevrilmiştir. Sularına geceler indiği zaman ıssız kıyılarda kanatlı atlarıyla vahşi süvariler belirir. Sularında çamaşırlar yıkayan duru beyaz, ak akça, kara gözlü kızları vardır. İçilemeyen suları gibidir her şeyi. Tadına ancak seyirle varılır. İsmini bilmediğim bir rüzgâr, geceleri bile kıyıları pırıl pırıl eden dalgacıklar yaratır. Van Gölü'nün martıları bağırdıkları zaman kadınlar hep erkek doğurur, kısraklar yavrular, inekler buzağılar. İnsanlar ancak Van Gölü durulduğu zaman ölebilir. Yalan söylüyorsun ihtiyar, sen Vanlısın. Tespihinden belli. Kehribar tespihinin şakırtısından anlıyorum. Neden Balıkesirliyim, diyorsun? Vanlısın yahu! Vanlısın sen!"

Kahvenin camı kenarındaki masaya oturur, gümüş çerçeveli gözlüğünü takar, gazete okurdu. O, kahveye girerken ben çıkardım, demiştim. Öyle olurdu ama, ben, onu kavuniçi kadife kaplı fakfon gözlük mahfazasını masasının önüne koymuş, gözlükler gözünde gaze-

te okurken yine görürdüm. Çünkü kahvenin önünden dört beş kere daha geçer, akşam piyasamı yapardım.

Yaşı elli ile seksen arasındaydı. Elli derse inanırdınız ama çok çökmüş, vaktinden evvel ihtiyarlamış derdiniz. Seksen derse, maşallah! Hiç de göstermiyorsunuz, deyip şaşar gibi yapmaktan başka çare yoktur. Kimdir, nedir, Van'dan ne zaman gelmiş, ne iş yapar? Bu suallerin cevabını veremeyeceğim. Ama muhakkak bekâr. Bir han odasında oturuyor, burada Vanlıların ufak tefek işlerini görüyor olmalı. Ona hiçbir iş konduramadım. Komisyoncu dedim, tüccar dedim, hamal kâhyası dedim, eski bir hamal dedim, gece bekçisi dedim, şu dedim bu dedim, hiçbirisi tıpatıp uymadı. Sonunda bir iş buldum ona. Baktım, iyi bir terzi elinden çıkmış elbise gibi oturuverdi. Bu bir eski mutasarrıftı*.

Oturduğu sandalyenin kenarına tespihini asıp, öteki elini de masaya dayadığı zaman okuduğu haberin ne olabileceğini her zaman merak ettim.

Onun kahveye gelmesi ile benim kalkıp gitmem bir ara o kadar birbirine denk gelmeye başladı ki bu işe hem şaştım, hem sinirlendim. Sonra artık o, kapıdan girmeden evvel çıkıp gitmemeye başladım. O görünür, oturur, gözlüğünü çıkarır ben çıkardım.

Bir akşam işim çıktı. Kahveye mutattan** pek sonra gelebildim. İhtiyar gelmiş oturmuştu. Arkasındaki masaya da ben çöktüm. Vakit oldukça geçti. Kahvede hemen kimseler yoktu. İhtiyar gazetesini çoktan bitirmiş, sokağı seyre dalmıştı.

Ben de öyle yaptım. Bir cıgara yaktı. Ben de yaktım. Sonra o tespihini, kehribar tespihini çıkardı. Şakır şakır

---

Tanzimat sonrası Osmanlı yönetim örgütünde sancak yöneticisi. Alışılan.

çekmeye başladı. Tespihim olsa derhal ben de çıkarır çekerdim. Olmadığı için yapamadım. Yapamadığıma bayağı canım sıkıldı. O sokağı seyrediyor, ben onu seyrediyordum; üzgün bir hali vardı. Bu üzüntü ölüm gibi, aşk gibi şeylerin yapacağı üzüntü değildi. Bu üzüntünün neden gelebileceğini düşündüm. Biraz sonra öğreneceğimiz gibi bu devrin para sıkıntısı olduğunu keşfettim. Para sıkıntısının yüze, hale, renge neler kattığını sanki biliyormuşum. Belki de bilmiyorum da bu bir tesadüftür. İhtiyarın bir para sıkıntısı içinde olduğunu o söylemeden ben keşfetmiştim. Bir ara ihtiyarı unutup sokağa daldım. O bir gölge gibi kalkıp gittiği zaman farkında olmadım desem pek yalan söylememiş olurum.

Ertesi gün mutat saatimde kahveye gittiğim zaman garip bir şey gördüm. İhtiyar mutattan iki buçuk saat evvel oradaydı. Yine arkasına oturdum. Birden gülümseyerek yüzüme baktı.

— Dün akşam, dedi, tespihimi şuraya asmıştım... Kayboldu.

Yüzü karmakarışıktı. Ümitle, dertle doluydu. Heyecanlıydı. Rengi aslında sarı, yüzü bembeyazdı. Beş milimetrelik sakalı titriyor gibiydi.

— Vah vah, dedim, yazık.

— Dün satmak üzere bedestene* götürmüştüm. Yetmiş lira verdiler vermedim. Seksen istedim. Keşke verseydim, dedi.

— Kıymetli bir şeymiş demek?

— Tabii. Kehribardı. Hem de en temiz cinsinden; balgami!

— Evet, güzel bir şeye benziyordu.

— Siz de gördünüz dün akşam herhalde elimde, dedi.

Değerli eşyanın satıldığı kapalı tarihi çarşı.

— Vallahi pek dikkat etmedim.

Yüzü birdenbire değişti. Bakışlarına bir düşman ışığı çöktü.

— Polise gideceğim, dedi.

— İyi yaparsınız, dedim.

Bir an "Sen aldın. İyi biliyorum, n'olur, çıkar ver" der gibi, hatta diyecekmiş gibi baktı. Hiç istifimi bozmadım.

Yüzü yine değişti.

— Ah bir bulsam çalanı, dedi.

— Zor iş! dedim.

Yüzüme bakmadan dudaklarını ısırdı.

★

Üst üste her akşam erken saatlerde kahveye gelmeye başladı. Bana selam vermeden, beni görmüyormuş gibi yerine oturuyordu. Tespihini benim çaldığıma emin bir halle hiç bana bakmadan bembeyaz, hırslı, gazetesini okuyordu. Ben çıkıp giderken arkamdan baktığını, birkaç defa mahsustan masada unuttuğum cıgara paketimi almak bahanesiyle döndüğüm zaman, yakaladım.

Geçen akşam yine aynı şekilde oturmuştuk. O gazetesini okuyor, ben bir şeyler çiziktiriyordum. Birdenbire kahvenin kenarlarını süsleyen aynaya gözüm ilişti. Bana aynadan da bakmıyordu evet, fakat onun oturuşunda beni itham eden bir şey, en garibi benim oturuşumda bu işi yapmış da hiç istifini bozmayan bir pek pişkin hırsız hali buldum. O zaman kendime aynadan gayrı da dikkat ettim. Evet, onun tespihini ben aşırmış gibiydim. Hani bazı çocuklar ısrarla bir fena hareketi yapmadıklarını iddia ederler. Hakikaten de yapmamışlardır. Ama yapmış gibi bir halleri de vardır. Yapmamış insanların tabiiliğini bir türlü alamazlar. İşte ben o çocuklardan biri gibiydim.

İhtiyarla aramızdaki bu garip hal günlerden beri devam ediyor. Geçen akşam, bir arkadaşımın deniz hayvanı kabuklarından yapılmış tespihi bende kalmıştı. Kahvenin önünden bu tespih elimde geçmiştim. İçeriye pek alıcı gözle bakmamıştım. İlerideki durak yerinde tramvaya binecektim. Birdenbire ihtiyar yanımda bitiverdi. Karanlıkta tespihimi seçememiş olacaktı. Elime dikkatle baktığını göz ucuyla gördüm. Yüzüne bakmadım bile. Deniz hayvanlarının kabuklarını şıkırdattım. Nasıl öfkeyle uzaklaştığını bir görseydiniz... Dönerken arkasındaki kamburu bana, "Şimdi de alay ediyorsun ha! Alçak herif!" diyordu.

İşin en kötüsü, bugünlerde kahveye seyrek uğramakla kalmıyor, onun oturduğu saatlerde camın önünden geçiyor, cebime bir şeyler saklıyor gibi yapıyorum. Bazen de dudağımın kenarına bir tebessüm, bir ıslık konduruyorum. Olmazsa yine cebime bir şeyler saklar gibi yapıyorum. Bir an içinden "Acaba polise gidip haber versem mi?" geçiyor. Ama hemen cayıyor, "İtoğlu it! Mahsus böyle yapıyor. Hiç tespih şimdi cebinde olsa böyle yapar mı? Hem o züğürt, kehribarımı çoktan okutmuştur. Haram olsun!" diyor. Ben fena bir adamım. Ben çalmayan hırsızım.

Zavallı ihtiyara hem acıyorum, hem de gözünün içine, tespihini ben çalmışım da hiç utanmazmışım gibi bakıyorum. Çok fena bir hareket biliyorum. Biliyorum ama elimde değil. Bende bu hali uyandıran odur. Bütün bunlardan sonra yaptıklarıma pişman olsam biraz olsun üzülsem ya, hayır!.. Kahveyi geçtikten sonra için için, bazen başımı iki tarafa sallayarak açıktan açığa, bir gören olsa deli midir nedir diyecek şekilde gülmeme ne dersiniz?

Bir Sarhoşluk

Önümde bir adam gidiyor. Vakit gece yarısını geçeli hayli. Tıknaz, kalın enseli, saçları kabarmış, ceketinin cepleri şişkin, omuzları ile kalçaları aynı genişlikte, omuzlarını kıstığından olacak, kalçası hatta daha geniş.

Yirmi adım önümden gidiyordu. Yürüyüşümüzün temposu hemen hemen aynı olsa gerek ki ne ben adama yaklaşıyordum, ne de o benden uzaklaşıyordu. Böyle epey bir zaman gittik. Sıkıldım, bir aralık yolumu değiştirmek istedim. Caddede kimseler yoktu. Ama bu caddenin ortasındaki ağaçlıklı yol da gece yarısından sonra pek hoşuma gider. Hep bu yolda sevgilime kendimi vermiş, hesabımı kitabımı yapmış, tutmadığım sözlerimi, olmayacak kararlarımı vermişimdir. Yolun kenarlarında ise hiçbir hatıram yok. Bu adam için de yolumu değiştiremem a!

Sarhoşum. Anasını satarım dünyanın. Düşmanlarımın hepsini bir meteliğe... Dostlarımın –olmayan dostlarımın şu dünya yüzünde– hepsine şaraplar, biralar ikram etmeliyim. Sevgilim sen, sen de mi şu havayı kokluyorsun? Bu saatte sağına dönüp sen de, insan suretinde bir hayvan gibi homurdanmışsındır belki. Ama

ah! Yatağın sıcacıktır. Yatağın ne güzel kokuyordur senden! Na bak! Aya bak! Kış gecesinin mübarek ayına bak! Hem yürüyorum, hem sanki düşünüyorum. Durdum. Bir ağaca yaslandım. Ağaç rüzgârdan sallanıyor. Ayın on beşi değil ama yine kocaman bir ay, caddenin kocaman ampulünden kararmış madeni bir ışıkla bakıyor. İçimi deliyor sokak köpeğinin güzel gözleri, mahzunluğu, açlığı... Ah bir simit olsaydı cebimde! Otursaydım şu ıslak çimenlerin üstüne, köpeğin yanına. Ulan deseydim, koca herif, şu dünyada bir sen, bir de ben varız, bir de na, şu kısa kısa adımlarla yürüyen herif, bir de ay, bir de na, şu geçen otomobil.

N'apalım şimdi. Aya bakıp şiir yazamayız. Otomobili durdurtup binemeyiz. Şu herife yetişemeyiz. Yapacağımız bir şey var. Oturup seninle şu simidi paylaşalım. Bir simit canım istiyor. Bayağı açmışım ben de.

Köpeğin yanına yaklaşıp kafasını okşayayım dedim. Fırladı gitti. Ne kadar korktu zavallı! Yine yürümeye başladım. Ben yukarıda anlattığım boş lafları köpeğe söylemeye savaşırken durmuştum. Epey de zaman geçmişti. Herif yine yirmi adım ötemde. Kafamı şöyle bir salladım. Deli olma dedim. Herif o zaman senin iki adım önünde yürüyordu. Şimdi yirmi adım, demin yirmi adım değil. Sen hesabı şaşırdın.

Eeeh, peki dedim, olur. Ben her zaman hesabımı bilmedim. Bu işi böyle kabullendim. Bu işi ben böyle kabullendim. Türkü söyleye söyleye hem yürüdüm, hem düşündüm.

Doğru, benim bir sevdiğim kız vardı. Ama benim sevmeye hakkım yoktu. Çünkü ben anasının gözü bir adamım. Ben azizim, ben, ben... Serseri bir adamım. Ben sarhoş olurum. Ben adamı tutarım azizim. Ben daha olmazsa onun evinin önüne gider, "Kız seni se-

viyorum!" diye bağırırım. Yarın, sabah sabah, karga bokunu yemeden kalkıp onun evine gider, çat çat kapıyı çalar, kim kapıyı açarsa, bilmem ne hanımın babasıyla görüşmek istiyorum, derim. Babasına da derim ki: Efendi! Yahut kaynata!.. Nutkumu vermek üzere bir ağaca yaslandım. Durdum. Gözlerimi kapadım. Ağaç rüzgârdan sallanıyor. Ben sevgilimin babasına bir nutuk veriyorum. Sonunda Allah'ın emriyle kızını istiyorum. O da bana veriyor. Ağlaşıyoruz. Beraberce sokağa çıkmak üzere kız hazırlanıyor. Babası da bana, "Evladım, artık şöyle yapmak, böyle etmek..." diye konferansa başlarken bir de gözümü açıyorum ki dünya fırıl fırıl dönüyor. Midemde bir bulantı, ağzım, midemden başlayıp sulanıyor. Karnıma bir yumruk dayanmış eziyor, acayip bir ağrı içinde olanlar oluyor. Sizin anlayacağınız, yediğimiz içtiğimiz burnumdan fitil fitil geliyor.

Gözlerimde şimşekler çakıyor, yıldızlar doğuyor, ayın ışıkları kırmızı, sarı, lacivertleşiyor. Sonra tatlı bir rahatlık, deniz üstünde gibi bir huzur, bir sükûn... Sarhoşluk uçup gitmiş; ah, şimdi bir kahvecik olsa, acı bir şey...

Yürümeye başlıyorum, yirmi adım ötemde, o tıknaz; beli, omzu, kıçı şişkin bir mahluk. Hızlanıyorum, hızlanıyor. Koşuyorum, koşuyor. Duruyorum, duruyor. Nihayet yaklaşıyorum.

— Sen kimsin be? diyorum.

— Ben mi? diyor.

— Evet sen! diyorum.

Gülümsemeye benzeyen bir surat buruşması, gözleri muallakta, yüzünü istihfafla* büzüyor.

Küçümseme.

— Azizim ben, diyor, ben senin sevdiğin kızın sevgilisiyim.

— Ol! Beni ne diye takip ediyorsun?

— Ben seni takip etmiyorum. Sen beni takip ediyorsun.

Hakkı var, o beni takip etmiyordu, doğru. O benim önümdeydi ama...

Ama?..

— Azizim bana bak!.. diye başlıyor söylenmeye. Ağzı müstekreh* bir bira kokusu içinde. Sanki demin ağzımdan burnumdan çıkanları yemiş bir köpeğin ağzı gibi kokuyor...

— Pöff, diyorum, leş gibi kokuyorsun be!

Silkinip elimden yakasını kurtarıyor. Ceketinin yakalarına toz konmuş gibi beni kudurtmak, kendisini dövdürtmek içinmiş gibi elinin tersiyle yakasını süpürüyor. Yürüyüp gidiyor. Yirmi adım, yirmi beş... Sayıyorum: Otuz, otuz iki, otuz dört, otuz yedi... Yerden bir taş alıyorum. Taşı alırken bile gözüm onda. Arkasına bakmıyor bile. Sanki yerden taş aldığımı, hayır eğildiğimi görmüş gibi tabana kuvvet kaçıyor. Az ileride polis, bekçi var. Ben de bir yan sokağa sapıp arkamdan gelenler varmış gibi ayak sesleri işiterek koşuyorum.

Kimdi, neydi? Hâlâ bilmem. Sahiden sevgilimin sevgilisi olamazdı... Ama neden öyle dedi? Neden ben durunca duruyor, ben yürüyünce yürüyordu?

İğrenç.

Kınalıada'da Bir Ev

Kınalıada'ya ömrümde inmedim. Ama orayı öyle severim ki, neden bilmem. Belki de orada kendisiyle hiç konuşmadığım bir arkadaşım oturdu da onun için. Kınalı'nın önünden geçerken hep o arkadaşımın hiç gitmediğim, hiç gitmeyeceğim evini düşünürüm.

Arkadaşım sakin, sessiz, iyi bir kızdır. Sabahleyin ilk vapurla işine iner. Son vapurla elinde paketlerle döner. Bazı defa son vapurda beraberizdir. Onun iskelenin kalabalığında kaybolduğunu, sonra projektörcü ışığını yolcularla karanlık yola tuttuğu zaman az bir şey sallanarak hızlı hızlı sağa saptığını görür, yine kaybederim.

Küçük, kaplamaları simsiyah kesilmiş bir ahşap evde oturduğunu sanıyorum. Evden deniz görünmüyor olmalı. Yahut belki de bir iki penceresinden, çakaleriği dalları arasından. Küçük bahçede acıbadem, ayva, nar, hünnap ağaçlarını görürüm. Bahçede bir de çıkrıklı kuyu olacak. Kırkını aşmış, şişmanca, yeşil gözlü bir kadın olan anasını kırmızı elma yüzüyle, küf yeşili gözleriyle görür, ben de severim. Böyle bahçeyi, evini, anasını tarif ederken gördüm sanmayın. Ben görmeden severim bahçeleri, insanları, evleri.

Eve bu küçük bahçeden girilir. Evin alt katında kendileri oturur. Üst katını yazın kiraya verirler. Bir Meryem Ana kandili önündeki İsa resminden, küçücük sarımtırak aynaya kadar her şeyde ağır, günlük kokusuna benzer bir Ortodoks hava eser. Evin içinin o kadar temiz olduğunu sanmam. Günlük kokusu odalardan hiç eksik olmaz. Arkadaşım dediğim kızın kendi başına bir odası yoktur.

Onu vapurda ikinci mevkinin tahtaları üzerinde Rumca konuşurken dinlerim. Rumca bir kelime anlamadan ne söylediklerini bilir gibiyimdir.

Akşam saat 10.45'te oraya vardığına göre ancak 11'de yemeğe otururlar. Hemen de yatarlar herhalde. Acaba başucunda bir kitap var mıdır? Bana bir defacık gülmüş olan bu kızın hülyalarına ne karışır bilmem ki. Yemeği nasıl yer? Hızlı mı, yavaş mı? Ne kadar merak ederim. Acaba birçok insanda olduğu gibi yemek yerken çirkinleşir mi? Çirkinleşince yüzündeki o iyi, harikulade çizgiler ne olur? Nereye giderler?

Kınalıada'yı bu kızı tanımadan da merak ederdim. İnsanlarını değil. Onları bol bol vapurda görüyorum. Daha çok o vapurdan çıkanlarla birlikte, bu gece yarısı sönük kırmızı ışıklarıyla böcek gibi kabuğuna, kırmızı benekli kabuğuna kapanmış Kınalı'nın evleri ne yaparlar diye? Ne yapacaklar. Her yerde olduğu gibi onlar da dedikodu yaparlar. Yerler içerler, uyurlar.

Evler mi? diye sormayın. Evet, evler... Bunları bildiğim halde eskiden merak ettiğim Kınalı'nın evlerini şimdi büsbütün görmeye can atıyorum. Çünkü orada bayıldığım bir kız oturuyor. Ben eskiden Arnavutköyü'nü de böyle merak ederdim. Sonra bir gece gidip gördüm. İki balkonlu bir ev gördüm. Caddelerinden

dereler geçen büyük bir köy. Dört beş köprü. Köprünün birinde sarhoşun biri eğilip kusmuştu.

Şimdi Kınalı'yı da böyle merak ediyorum. Kınalı'nın bir evini. Bir masa düşünelim. Eskimiş muşambadaki boncuklu bir nihalenin üzerine bir sahan konuyor. Bu et midir, sebze midir? Haydi bu meraktan cayalım. Farz edelim ki ettir. İşte dağıldı. Babaya, oğula, kıza, benim arkadaşım olan kıza... Yemeği anneleri dağıtıyor. Küçük kız kardeşi büyük zehir yeşili gözlerini açmış sahana değil, sofranın arkasındaki Meryem Ana kandilinin yandığı kapısı çıkarılmış dolaba bakıyor. Karpuz oradadır. Bu akşamki karpuz sarı çıkmıştır. Çekirdekleri simsiyahtır.

İşte konuşuyorlar. Ne konuşuyorlar acaba? Bir vapurun projektörü yarı aydınlık odayı ışık içine daldırıyor. Sevdiğim kız yemek yerken çirkinleşmiyor. O kadar şen, o kadar sıhhatli ki yediğinin farkında olmuyor. Arkadaşımın yüzünde hep neşeli şeyler var. Ağzında bir lakırdı. Ne söylüyor merak ediyorum.

İşte bu yüzden hikâye yazarım. İşte bu merak yüzünden hikâyeci geçinirim. Hikâyelerimi beğenmezler üzülürüm. Beğenirler kızarım. Kendim beğenirim, budalalaşırım. Beğenmem, canım yemek istemez. Kınalıada'ya gelince... İşte onu pek merak eder, bir türlü de inemem, bu gidişle inemeyeceğim de...

Süt

Senelerden beri yapmadığım şeyi yaptım: Süt içtim. Dükkânın içinde su buharı, süt kokusu, insanı ağlatıp uyutacak, kırk sene evvelki bir beşik hatırasına kadar sürüklüyordu... Evet, senelerden beri ne erken uyanmış, ne de süt içmiştim. İşe sütle başlıyorduk. Ne haristi* parmaklarımız anamızın göğsünde. O ne dişsiz bir canavar ağzıydı memedeki. Hiç hatırlamıyoruz o günleri. O süte ağlayan gözlerimizin bulanık, hiç görmediği dünyayı...

Sütle başlayan şarapla bitirdiğimiz günler bu sabah ta ilk çığlığımdan, ilk acıkmamdan beri olup bittiler. Onlardan hiçbir şey kalmadı. Hepsi bu saati, bu sabahı sütçü dükkânına girdiğim dakikaya kadar getirip kapıdan ayrıldılar. İlk çığlığım, beşiğim, anamın sütü, aşkım, kinim, kendimi bilişim, şarap, rakı, kumar, kadın, şehvet, bir dostla geçirdiğim güzel gün, o süt için ağlayan bilmediğim, hiç bilmeyeceğim çocuk:

"İşte seni burada bırakıyoruz. Süt mü içmek istiyordun? Poh! Biz sütten bıktık. Ne adammışsın? Yazık! Haydi allahaısmarladık. Mademki şu dükkândan içeriye girdin. Her şey bitti aramızda..."

Aç gözlü.

Dönüp, "Defolun!" diye bağırdım. Rüzgârın içinde birbirini ezercesine kaçıştılar.

Sütçü dükkânına yeni doğmuş gibi girdim. İçimden bir nara atmak geçiyordu. Sanki yeni bir hayata başlıyordum. Şimdi böyle her sabah yeniden doğmuş gibi taze uyanacak, burnumda o sıcak, köpüklü süt damlasının kokusunu, damarlarımda yumuşak, beyaz bir rüya nezlesi gibi dolaştırıp yine burnuma getirecek, hapşıracağım. Anamdan emdiğim süt burnumdan gelecek. Ekmeği, bir sütçü dükkânının köpürmüş inek sütüyle dolu kâsesine doğrayacağım. Yepyeni günler başlayacak. Süt kokulu bir dünyaya erişeceğim. Genzimi yakan yanmış zeytinyağı kokularından uzak, sulh ve hürriyet içinde bir sütlü dünyada kırk iki sene sonra da yeniden doğmuşçasına yaşayacağım.

Ellerim çatlak, rengim toprak rengi, mağrur ve hür; bu sefer beşikteki canavarı yenmiş, ama yenerken sakalı da ağarmış bir insan çanağımdaki köpüklü sütü emer gibi içeceğim.

Dışarıda yağmur yağıyor. Ben hâlâ sütçü dükkânındayım. Tarihimi atmış, rahatım. Artık geride özleyeceğim hiçbir şey yok. Bütün bunları bana bir çanak süt etti. Bu ne biçim, ne görülmedik bir kazmaymış ki her penceresinden ışık fışkıran kocaman hatıralar konağını yıktı.

Dışarıda yağmur yağıyor. Yağsın bakalım! Ne zamana kadar yağabilir? Hatırıma bir mısra geliyor:

"Hiç böyleliğin görmemişiz fasl-ı baharın"

İşte o zaman mısralardan, beyitlerden, romanlardan ve kitaplardan kurtulmam lazım geldiğini düşün-

düm. Yeni bir dünyaya başlıyordum. Yepyeni şiirler isterdim. Yeni romanlar okumalı, yeni resimler seyretmeli, yazmak için yeniden bir başka Türkçe öğrenmeliydim. Yeni hisleri, yeni düşünceleri, yeni kitapları arayıp bulmalıydım. Sütçü dükkânından çıkar çıkmaz demin kapıdan girerken kovduklarım yeniden etrafımı mı alacaklardı? Yine hep birlikte kötü huylarımıza, itiyatlarımıza mı dönecektik? Süt kokusu geçmiş zaman ile gelecek günlerin zincirinde bir halka bile değil miydi? Sokağa ve yağmura karıştığım dakikada yanımdan kaçışanlarla buluşup, "Şu sütçü dükkânında ne budalaydım. Siz bana haber vermiştiniz ya! Kusura bakmayın! İnsan ara sıra böyle oluyor, aldırmayın, affedin. Sizi de gücendirdim değil mi?" diyecektim.

Sütçü, "Bir bardak daha vereyim mi?" dedi. Bir süt daha içtim. Hayır, artık deminki tesirini yapamıyordu.

Yağmurun içindeki her günkü dünya: "Hadi çabuk ol. Yeter artık. Gel buraya. Bizimle beraber olman lazım. Böyle biteviye sütçü dükkânında kalıp, yeniden doğmuş numarasıyla oturamazsın. Seni bekliyoruz. Alıp götüreceğiz. Her şey, bütün insanlar seni bekliyor. Onların arasında oynadığın oyunu bitirmeye mecbursun. Yeniden doğulmaz. Doğsan bile n'olacak? Seni iki senede, iki senede değil, iki günde aynı insan ederiz. Aynı kendini düşünen, aynı haris, aynı kıskanç, aynı kötü huylu, aynı sarhoş, aynı budala oluverirsin. Seni aynı hastalıkla yıkmak için elimizde her şey var. Hem canım sen nasıl bir dünya istiyorsun? Görülmemiş, işitilmemiş, tadılmamış, yazılmamış, yaşanmamış... Olur mu böyle şey? Hadi gel. Dön her günkü hayatına. Akşam artık süt içmeyeceksin. Sana halis, içine su ile ispirto karıştırılmış pekmez içireceğiz. Öylesine hayat-

tan hoşnut olacaksın ki şimdiki gibi elle tutulamayan, gözle görülemeyen, yalnız işte böyle ara sıra sezeceğin ümitlerle yapılmamış ama belli, göze görünür şarapla başlayan yalancı kahramanlıklarla dolu ümitleri bulunca karşında, sabahki halinden utanacaksın.

Yarın sabah yine her sabahki gibi ağzın küflü, yapış yapış, bezgin uyandıracağız seni."

Dükkânın içindeki köpürmüş süt kokusu duvarlardan rutubet gibi akıyordu şimdi. Şapkamı başıma attım. Sokağa fırladım. Defolun diye bağırdıklarım buhranı geçmiş bir hastanın yanına yaklaşan doktorlar, hastabakıcılar, gardiyanlar gibi temkinli, usturuplu yanıma yaklaştılar. Kollarıma girdiler. Omzumu sıvadılar, sonra birdenbire yakama yapıştılar. Birden her günkü hayatın deli gömleğini sırtımda düğümlenmiş buldum.

Ah, iki bardak süt, sen bana neler ettin.

Gramofon ve Yazı Makinesi

İnsanoğlunun kafasında günlerce düşünülüp bize armut piş ağzıma düş varan bu iki küçük makineyi pek severim. Kafasında ölülerin ve dirilerin güzel sesini öldürmemeyi düşünen, kim olursa olsun –belki Edison'dur– kendi sesini bile vermeden ölüp gitmiştir belki. "Benim sesim çatlaktır, kalsa neye yarar? Hoş sesler kalsın dünyada" demiştir. Ötekisini yapıp edeni hiç bilmiyorum. Herhalde kafalı bir mühürcüydü. Esası mühüre benzemez mi yazı makinesinin? İmza çıkalı başını alıp giden mühüre. Yazı makinesi harflerin imzası gibi bir şeydir. Elinizi şöylemesine harflerin üstüne basarsınız hiçbir lisanda kelime yapmadan harflerin imzası atılır.

Radyo ile gramofonun hiç ilgisi yoktur. Gramofon, başlı başına bir fikirdir. Benim kendi hesabıma radyoya hiç ihtiyacım olmadı. Gramofona gelince, herkesin pek ihtiyacı yoktur ama, benim vardır diyebilirim. Radyoyu sevmem de. Ayıp ama, yalan gibi gelir bana Paris'teki adamın odamda konuşması. Hani odamda konuşmuş değil a, –konuşturur muyum gevezeyi!– sözün gelişi! Hem sonra, radyo istas-

yonları kendi canı çektiklerini bana dinletiyorlar. İstemiyorum belki başkasının bana şunu bunu dinletmesini! Okuyacağım kitabı nasıl kendim seçersem, dinleyeceğim güzel sesli kadını da ben seçmeliyim. Mektepte miyiz canım? Bana hiç olmazsa bu hakkı versinler âlemde odamda olsun! Sevmiyorum şu radyoyu, zorla değil a! Ne kadar münasebetsizlikleri vardır, komşuları rahatsız etmekten tutun da... Hele o büyük burjuva olmak hevesine ne buyurulur? Herif kasaptır. Karısı tutturur, bir radyo al diye. Alamaz adamcağız. Bir gün vurur birkaç yüz lira, manda etini dana diye yutturmaktan, tek yeşil gözlü bir radyoyla eve döner. Akşamleyin, aman Allahım! Nerelerden ne sesler. Hanım da böbürlenmekten dinleyemez ki. Bin türlü kötülüklerde de kullanılır. Casusun biridir, edepsiz! Adımını atamazsın dünya yüzünde onun haberi olmadan, koca bir devlet olsan bile. Polis otomobillerinin içine mi girmemiştir? Amerikalı hırsızların otomobillerinde alıcı vericisi bile varmış diyorlar.

Daha daha, insan muhayyilesini* bozar o makine! Mesela, ben sanırdım ki, Hindistan'da Hindistan'a göre bir musiki vardır. Yıldızlı Hint geceleri, Ganj Nehri, timsahlar, mabetler, filler, büyük gözlü, büyük memeli, şehvetli kadınlar, paryalar, bin dinin bin bir ilahisi, yılan ıslığı zehir, mücevher, inci, gözünü açmış milyonla okumuş adam, ipekler, lahur şal, hattı üstüva** ormanı... Bütün bu karışıklığın, acayipliğin, şiirin memleketinden ince, hasta, mızmız bir musikiyi ilk defa radyoda dinledim. Yazık oldu tahayyüllerime!

---

* Hayal gücü.

** Ekvator.

Gramofon, radyodan tamamen ayrıdır. O arkadaştır, dosttur, mütevazıdır. Küçücük evlerinde hâlâ gaz lambası yanan, hiç radyo görmemiş, mezarlıklara bakan bir Edirnekapı mahallesinde hiç işitmediğim acı memleket havalarını bir akşamleyin çayırlara oturup dinlemiştim. Kendi kendime bunları çalan güzel bir kız olmalı, demiştim. Sarışın, hali haşarı, gözleri pırıl pırıl mavi, burnu çilli, saçları hâlâ sabah güneşini bırakmamış bir kız pencereden başını çıkarıp:

— Beğendin mi plaklarımı amca, daha çalayım mı? demişti.

Utanıp yürümüştüm. Bir, çok eski zamandan kalma, kırmızı borulusunu güzel bir Çingene kızının kucağında görmüş, sevinmiştim. Deri fabrikası amelesinden yedi kişi bir tane almışlar. Yedikule surlarında çalar, oynarlardı. Köprüde gazete satar, kamburumsu, gençten sakin bir adamcağız vardır. Onun gramofonu ile plakları görülecek, işitilecek şeylerdi. Pazar sabahları Burgazadası'na elinde bu acayip makineyle gelirdi. Yüzü her zaman gülümserdi. Yapayalnızdı. Koltuğunun altına gramofonu sıkıştırırdı. Omzunun bir tanesi yarım karış ancak vardı. Öbür omzunun kemiği de kırıkmış gibi dışarı çıkmıştı. Boynu büküktü... Bu adamcağız, bu gramofonla yapayalnız nereye gider, diye merak ederdim. Bir gün peşine düştüm. Tenha bir deniz kenarına varır, soyunurdu. Bu adam soyununca kıllar, olmayacak yerlerde birikmiş yağlar, katmerler içinde Quasimodo'nunki gibi bir vücut göreceğimi sanırdım. Halbuki yüzü güzelce bir maymuna benzeyen adamcağız soyununca eciş bücüş bir vücut meydana çıkardı. Ama bu vücut, pek insanca bir vücuttu. Beyaz, ince, yağsız; kaburga kemikleri gözüken bayağı bir vücutcağız.

Bir taşın üzerine gramofonu kurar. Kahverengi bir plağı evirip çevirip okumaya çalıştıktan sonra yerine itinayla kor, iğnenin ucunu baş ve şahadet parmağıyla temizler, kahverengi plaktan ince sesli, gülünç, eski bir fokstrot* çalmaya başlardı. Şimdi kendisi gramofondan uzakça bir kayaya oturmuştur. Dudaklarındaki cıgara sönmüştür. Bembeyaz tek kamburu meydana çıkmıştır. Plak biter, cıgarasını yeniden yakar, plağın tersinden sonu *c'est votre main, madame*** diye bir tango başlardı.

Diyeceğim, gramofon başlı başına, kendi namına bir medeni adamın zevk aletidir. İnsanoğlunun küçücük, temiz arzularına baş eğen, onun zevkini düşünen bir alettir. Kimselere zararı yoktur. Bayılırdım borulularına! Kırmızı, yeşil, mavi, turuncu borularına! Eskiden kahvelerde bar bar bağırırdı zavallıcıklar! Bağırmaya da hakları vardı ama; az şey miydiler? Sonra sonra sustu zavallılar! Bir ara, itiraz bile etmeden, demeden: "Biz başka bir şeyiz, insanoğlu! Sen şimdi züppelik ediyorsun ama yarın yine bize döneceksin. Hercaimeşrep*** insanoğlu! Kıymetimi sonradan anlayacaksın. Kahvelerde bağırmayacağım. Öyle yeşil, kırmızı borularım olmayacak. Sen o zaman beni modernleştirmeye kalkışacaksın. Ama ben girmeyeceğim artık büyük salonlara. Zarar yok! Yerimi bulmuş olacağım. Ben kırların ve fakirlerinim artık. Sen ne halt karıştırırsan karıştır; ben bir bekârın, bir amele kızın, bir kenar mahalle hanımının fonografı**** olarak kalacağım. Beni oradan ayıramazsın."

Dört tempolu bir dans.
Bu sizin eliniz madam.
Değişken, geçici huylu.
**** Gramofon.

Bunları söyleyemeden çekilmişti. Radyodan bambaşka şey olduğu anlaşıldı. Hem öylesine anlaşıldı ki, radyo istasyonları bile onsuz edemez oldular.

Yazı makinesi elle yazıya karşı her zaman bir üstünlük gütmese de onun, elle yazının dostu, ağabeysi tavrı takınmış, bir başkasına düşmanlığını açıkça ilan etmiştir. Matbaa nedir ki? Yalanların dolanların, şantajların, hırsızlıkların, kötülüklerin, bayağılıkların aleti. İstediği kadar saatte binler, on binler çıkarıyorum desin. İstediği kadar kesip biçip atsın. Kendini bir şey sansın. Her zaman kötülerin, bayağıların eline ve kucağına atılmaya hazır bir histerik kadından başka bir şey değildir.

Yazı makinesiyle de kötü şey yazılır ama, matbaaya gitmek üzere. Ondan öte, yazı makinesinin en kötü hareketi, ticaret mektupları yazmasıdır. Onlara da pek öyle insanı, sonradan vicdan azaplarına salacak şeyler yazılmaz. Olsa olsa basmakalıp lakırdılar yazılır. Yazı makinesi mühür denilen yuvarlak kalıbın cidarını patlatıp attığı için kalıplara karşı eski düşmanlığı kalmamıştır. Onları yalnızca hatırlar, umursamaz.

İnsan, yazı makinesiyle konuşmaya başlayınca, onun kulağına "Ya imzasız mektuplar?" diyeceği geliyor. Bereket yazı makinesi geveze de işitmiyor, kendini övmeye devam ediyor. Aşk mektuplarından, hatıralardan, güzel romanlardan, basılmayacak şiirlerden, hikâyelerden, küçük çocukların manasız kelimelerinden yapılmış birer sevinç, birer oyun ifadesi olan ABCD, AGHTCZ'lerden söz açıyor. Sonra kendisi geliyor imzasız mektuplara: İmzasız mektupların alçakları, adileri, namussuzları, kurnazları olduğu muhakkaktır. İnsanoğlunu aldatmak bir zekâ sayılmaz ki. Bence zeki adam çabuk kanan adamdır. Bu yüzden bir vatanda-

şın gözünü açmak için bu mektuplara da ihtiyaç vardır. Bedbahtlığı hissetmeyene bedbahtlığını duyurur. Ve şerefli birisi olduğu halde arkasından şerefsizliği bağrılan bir adamı bir kadından kurtarır a hiç olmazsa bu nevi mektuplar! İşte yalnız bu iyiliği için yazılmasına müsaade ediyorum, diyor.

Arkadaşımın odasında Bach'ın bir konçertosunu dinlerken öbürü şiirini makinede kopya eder, durur; bana gramofonu metheder; ben yazı makinesini konuşturur, güzel vakitler geçirirdik. Arkadaşım iyi şairdi. İsmini bilmezsiniz. Şiirleri ötede beride çıktı. Birçok beğenenler oldu. Ama nerede şimdi eski zaman şöhreti... İsmi pek yayılmamıştır. Yalnız aramızda ismi anılınca, birkaç haris ve kıskanç hariç, her arkadaş ondan bir iki mısra okuyabiliriz. İçimizi bir keder basar, düşünürüz. Sevgilimiz başkasıyla sokaklardan geçer, yüzümüze bile bakmaz. Bir amele kız güler bize bir pencereden. Bir kolejli züppe kız bizimle alay eder. Bir fesleğen saksısına elimizi atar fesleğen yapraklarını bir küçük çocuk başı okşar gibi okşarız. Avuçlarımızı koklayaraktan uzaklaşırız.

Şairdir arkadaşım. Küçücük bir memuriyeti vardır. Beyoğlu'nda Kâtip Çelebi Sokağı'nda bir odacağızı, yirmi sekiz kitabı, gazeteleri, anasından kalma seccadesi, yüzbaşı babasının apoletli bir fotoğrafı... İşte bir de gramofonu ile yazı makinesi vardı. Plakları güzel, seçme şeylerdi. Onun şiirlerinden, benim hikâyelerimden hoşlanan iki okumuş kızı da davet ettiğimiz geceler gramofonu çalar, kızlardan biri benimle konuşur, ötekisi arkadaşımın şiirlerini makinede yazardı. Kızların birinin aklına bir gün, fena olmayan bir fikir gelmişti. Arkadaşımın şiirlerini kitap halinde çıkarma-

sına imkân yoktu. Onları basacak hiçbir tabi* Babıâli Caddesi'nde yaşayamazdı. Olamazdı böyle şey. Şiirden anlayan tabi olur muydu hiç?

Genç kızın fikri pek güzeldi. Bir formalık bir kitap çıkaracaktık. Kopya kâğıtlarıyla beş tane çıkarabiliyorduk. Bir miktar kâğıt aldık. Kızlar münavebeyle** başladılar çalışmaya... Meğer hiç de kolay iş değilmiş. Biz onlara Çaykovski'leri, Mozart'ları çalardık. Cıgaralarımızı tüttürür, güzel saçlarının altındaki, kim bilir hangi zengin çocuklarının koynuna sokacakları ışıklı kafalarını isyankâr bir üzüntüyle seyrederdik. Nitekim daha ellinci kopyaya gelmeden, bu fikri ortaya atan kız nişanlandı. Nişanına gittiğimiz zaman üzüntüsüz bir sesle:

— Senin kitabın da olmadı... dedi.

— Kısmet değilmiş.

— Gel dans edelim. Üzülme.

Dans etmiştiler. Dansın sonunda kız, arkadaşımı öpmüştü. Genç nişanlının ailesi hayretten donakalmışlardı ama nişanı bozmadılar. Zengin kızı, zengin oğluna varıyordu. Öteki kız da gelmez oldu. Başka arkadaşlar buldu. Danslı yerlerden hoşlanıyordu artık.

Bir zaman erkek arkadaşlar buluşur, tepinir, rakı içer, dövüş eder, senfoni, saksafon, zurna dinlerdik. Kâğıthane havası tutturur, bahriye çiftetellisi çalardık. Paramız olursa parayla gelen kız çağırırdık. Ben müzikten pek anlamazdım. Öyle anlayanlar gelirdi ki utanır, bir köşeye büzülür, ne zaman şiir münakaşası başlayacağını beklerdim.

Bir akşam klasik garp müziğine aşina bir dostumuzu çağırdık. Hani arkadaşım da büyük eserleri anlar, severdi ama, kendi halinde anlar, severdi. Bu zat izah

---

Yayımcı.

** Nöbetleşme.

eder, tenkitler yapar, büyük laflar ederdi. Oturduk, senfoni çaldık. Senfoninin ne olduğunu, ne olmadığını öğrendik. Senfoni ile bilmem neyin arasındaki farkı kavramaya çalıştık. Anlar gibi de olduk. Hep o musikiden anlayan arkadaşımız konuşuyor, bizi tenvir* ediyordu.

Bir ara arkadaşım:

— Size Mozart'ın Marş Türk'ünü çalacağım, dinleyin, dedi.

Araya laf karıştı. Beethoven ile Bach arasında mukayeseli bir tenkidi anlamaya çalışırken arkadaşım gramofonu kurmuş, plağı çalıyordu.

Genç musiki delisi, bana:

— Dinleyin beyim, diyordu. İşitiyor musunuz, Türk akıncılarının atlarının sesini? Dinledim. Evet, birtakım çıngırak sesleri, hışırtılar, karlı havada berrak çıkan seslere benzeyen keman sesleri duyuyordum.

Plak bitti. Arkadaşım gülümsedi:

— Yanlış çalmışım plağı, dedi. Bu Mozart'ın Marş Türk'ü değilmiş. Çaykovski'nin bilmem nesiymiş...

Kahkahaları basmıştık. Musikiden anlayan arkadaşımızı şakaya getirip bir temiz dövmüş, sonunda şarap galonunu başından aşağıya boşaltıvermiştik.

İşte arkadaşımın hayatında benim bildiğim –yalnızken duyduklarını yazmıyorum– böyle yerleri olan yazı makinesi ile gramofonu, bir kış günü kar lapa lapa yağarken birimiz gramofonu, ötekimiz yazı makinesini yüklenerek pek hoşlandığımız Yüksekkaldırım'a doğru götürüyorduk. Arkadaşımın şiddetle paraya ihtiyacı vardı. Sevdiği kız, sanatoryumdan çıkıyordu. Ne mantosu vardı, ne kombinezonu... Ayakkabıları, hem arkadaşımın, hem de kızınkiler su çekiyordu.

Aydınlatma.

Barometre

İki gündür, sabahları, sis diyemeyeceğimiz, bulut olduğu da şüpheli bir garip karanlık şehri basıyordu. Haziran başlarındaydık. Öğleye yakın bu sis dağılınca gökyüzü namütenahi* açılıyordu. Sabahleyin bu sis bulut karışığıyla birlikte ezici bir hava, şehrin hatta tepelerini bile avuçları içine alıp sıkıyor, sıkıyordu. İnsanların oturdukları yerde büyük ter taneleri döktükleri, ağırlık basıp uyuyakaldıkları, yürüyemeyip hemen bir duvara, bir ağaca dayanıp on metreden ötesi gözükmeyen deniz kenarlarına bakakaldıkları oluyordu.

Hep ağır, ezici, sıkıntılı şeyler düşündükleri belliydi.

Bu böylece belki bir hafta sürecek, sonra yine masmavi, cam parçaları gibi aydınlık, küçük yaprak yaprak şeffaf buz parçaları gibi ürpertici sevimli sabahlar yeniden başlayacaktı.

İşte böyle sabahlarda, sokakları bir ağaca dayanıp nereye gideceği üstünde yazmayan bir hayali tramvay beklemek bahanesiyle düşünmek; yahut da adımlarım uykulu, başım düşüncesiz, yalnız tatlı, yumuşak, şehvetli diyebileceğim bu ağır havayı koklayarak ne hisse

---

Sonsuz bir biçimde.

ne fikre benzeyen meçhul yumuşak düşüncelerle dükkânların içinde uyuklayanları, ağır ağır yorgun geçen insanları, camekânların içindeki lüzumsuz eşyayı, hatta büyük mağazalardaki muhteşem kadın mankenlerini görmeden seyrederek dolaşmak çok zevklidir.

Birden gazeteci çocuklar sokak aralarından kıpkırmızı ter içinde fırlayacaklar. Çevik bacaklarıyla çağrıldıkları zaman bile durmadan ta uzaklarda kendilerini dört gözle bekleyen havadis meraklıları varmış da, bir gazeteye bin papel vereceklermiş gibi koştuklarını göreceğiz. Tramvaylar daha hızlı gidecekler... Küçük şapkacı kızları yanmış çorapsız bacaklarında çevik adaleler, esmer çukurlarla rüzgâra karşı fistanlarını tuta tuta koşacaklar. Arabacılar, boyacılar, limoncular, küfeciler, onlarla alay edecek. Küçük kızlar:

— Haydi vire kale, diyecekler. Neredeyse Beyoğlu'ndan sis kalkacak, şehir kendini gösterecek. Bu neredeyse kendini gösterme hali sis başladıktan saatler saati sonra olur. Ondan evvel dediğimiz gibi müthiş bir hava hepimizi eziyor, sıkıyordu. Bir limonataya değil paramızı, hayatımızı verecek bir halde dolaşıyorduk. Yolum Yahudi mahallelerinden geçerdi. Bu kıvrak, şen, garip, her şeyi meydanda, her şeyi gizli, pis, pisliği nisbetinde canlı, yaşadığı hissedilen mahallelerde bile bu saatlerde bir sessizlik vardır. Eski İspanyolca jargonunda bile nihayet, bir Hindistan racasının* maymunlarıyla oynarken söylediği esrarlı lisanın hafifliği kadar bir hafiflik kalmıştır.

Artık, Beyoğlu'ndayım. Hava artık insanı yürütmeyecek kadar ağır. Kaldırımlara insanlar, sinek kâğıdına sinekler yapışır gibi yapışıp kalıyorlar. Ben de

---

Prens.

bir camekânın önünde kaldırıma yapıştım. Dükkânın önünde üç kişiydik. Biri bir itfaiye çavuşu, ötekisi kıranta bir Rum'du. Evvela Rum konuştu. Gözleri kadın korselerindeydi.

— Hava çok ağır, dedi, sabahleyin barometre durmadan düşüyordu.

İtfaiye çavuşu cevap vermedi... Adama, "Düşüyor da kırılmıyor mu?" diye soracak sandım. Sormadı. Ben kafamı salladım. Evinde bir barometresi bulunması lazım gelen adama hem bilgiçlik, hem tuhaflık olsun diye, "Cıva bile sevmiyor bu havayı!" dedim. Rum pis pis güldü.

İtfaiyenin gözü bir ipekli kombinezondan kaydı. Düşündü. Sonra bana döndü:

— Sen bekâr mısın? dedi.

— Bekârım.

— Sen barba*?

— Evet, çavuş.

Çavuş ikimizi de süzdü.

— Ben de! dedi.

Sustuk. Muhakkak barometre hâlâ düşüyordu. Sanki bütün dünyada ses seda kesilmişti. Belki de şehirde terlemeyen hiç yoktu.

Yine itfaiye çavuşu konuştu:

— Şu bizim olsaydı, dedi.

Gösterdiği şey sarışın bir mankendi... Ben gülümsedim. Ne yapacaktı acaba mankeni?.. diye kendi kendime sormadım. Hava sıkıntılı, bayıltıcıydı. Meraksız mı meraksızdım. Neme lazımdı.

Çavuş:

İhtiyar, Rum meyhaneci.

— Ah şu benim olsaydı! Bir evime götürseydim onu...

Sarı saçlı, ince kaşlı, çekme burunlu, badem gözlü manken hafifçe gülüyordu. Başını bir tatlıca yana eğmişti.

Çavuş:

— Değil mi beyim? dedi. Şu bizim olsaydı...

Hava ağır, sıkıntılıydı. Kocaman kocaman ter taneleri döküyorduk. Kıranta Rum'la birbirimize bakıştık.

Ben:

— İyi olurdu, dedim, uzaklaştım.

Arkamdan Rum da camekândan ayrıldı. İtfaiye çavuşunu mankene, kombinezonların ipine ipliğine bıraktık.

İzmir'e

İçki, sevgili, ev, aile, arkadaş, eğlence, dünya işleri, bir aralık fikir bile... Hepsi, hepsi zarına iğne batırılmış, cıgara tutulmuş kırmızı, yeşil, sarı, turuncu balonlara döndüğü günlerimiz olur. Her şey rengini, uçarlığını, sevincini lahzada* boşaltır. Öyle zamanlarımız olmamasına imkân mı vardır? Balonlarına hiç iğne batırılmayan insanlar da yaşıyor. Onları gün olur kıskanır, gün olur küçük görürüm.

İşte, bütün balonlarına iğne batırılmış bir baloncu gözüyle sokaklardayım. Dün kendini beğenmiş sevgilimden, gece bir hiç için beni kıran arkadaşımdan, biraz önce evimden, akşamleyin cesareti, nikbinliği, aşkı, sabaha karşı bin türlü olur olmaz fikir, his, saçma, delilik nöbetlerini kanımda uyuşuk uyuşuk döndüren içkiden, evin kapısından çıkar çıkmaz kendimden tiksinerek sokaklardayım.

Ne de soğuk bir mayıs günüydü. Manavlardaki kirazlar, bize daha aylarca gelmeyecek bir baharın memleketinden bizimle alay etmek için gelmişlerdi herhalde. Kilosunun fiyatına bir fakir ailenin bir hafta fit olduğu

---

An.

çilekler ne çirkin şeylerdi!.. Hıyarlar, o marul denilen yağlı yapraklar da ateş pahasınaydı. Mayıstan, dostlardan, yemişlerden, Hıristaki Pasajı'nın güllerinden, zambaklarından elaman! Nerede dinleneceğim? Yine mi meyhanede?..

Ölüye ağlayamayan insanların huzursuzluğu içindeyim. Gülenlere kızıyorum. Halbuki ben yaşamayı severim, delicesine! Öyle şeyler bana vız gelir ki günler boyunca. Düşmanlıklar, iftiralar, yalanlar, ekmek parama göz dikenler, gidip sevgilime beni yerenler, hepsini hepsini sevdiğim günler, saatler vardır. Bütün kinim yirmi dört saat sonra eski zaman havuzları gibi sakindir. Ama bugün yemişlere, çiçeklere bile düşmanım. Karanfil satan adam gülüyor. Ötede simitçi gülüyor. Benden başka hepsi mesut. Topunuzun Allah belasını versin!

İçimde geçmiş bir sarhoşluk, bir uyku ihtiyacı var ama vaktinde bile uyuyamam. Ah bir uyusam! Yeniden hayat bulacağım. Hem yürüyorum, hem uyuyorum, hem de durmadan uyandırılıyorum. Bir Gestapo beni uyutup uyandırıp cevabını veremeyeceğim bir sual soruyor. Bu işkence dursun. Durmuyor. İnsanoğlunun o tabii hali bir türlü geri gelmiyor: O tatlı deniz, o balonlar, o yelken, o güneşler içinde kumluk...

İçimize böyle, herkesin kendine göre bir Hamlet'i girdiği zaman, yalanlara pek yakınızdır. Şu dakikada iki çift güzel söze yalan da olsa, inanabiliriz. Demek bu hal insanın çok akıllı olduğu an değil. Aptallık, delilik anıdır da diyemiyorum. Bu an usturanın üzerinde durma anıdır. Bir nevi sırat köprüsü.

Bu anları yaşayan her insan şifasını da kendi bulur. Kimi bir duş yapar, kimi sokakları sersem sersem

dolaşır. Kimi bir kerhaneye gider. Kimi meyhaneye koşar. O anı geçirmeye çalışır. En iyisi geçirmemektir. Daha doğrusu kendi kendine bulunmuş bir usulle işin içinden çıkıvermekle iş bitmez. Sonra bu kötü bir itiyat olur. Uyku ilaçlarına alışan uykusu kaçıklara döner insan. Bırakmalı, o an hükmünü, saltanatını sürsün, bir iki tel saçın ağarmasına, üç beş çizgiye mal olsun daha iyi. Çünkü, nasıl olsa gelip geçecektir. Geçmezse?.. Ne içki, ne afyon para eder.

Geçerse... Birden çiçeklerin kokmaya başladığını, kirazların kızardığını, çileklerin insanlar için olduğunu, mescitlerin fukaralara; tereyağlı, dilli sandviçlerle şu al al, sarı yağlı buzlu gibi bifteklerin zenginlere ayrıldığını ne kadar düşünürseniz düşünün güzel bir hal çaresi beyninizden avuçlarınıza, parmaklarınıza değer gibi olur. Hiç olmazsa, fikirle mesut olmasanız bile, insanoğlu kudretini damarlarınızda duyarsınız. Her çare insanların avuçları içinde, bileklerindedir artık. İşte tam bu sırada üç beş gün evvel okunmuş bir kitabından Balzac:

"Düşüncelerinde hiçbir kımıldama yoksa düşünceliler kendilerini düşüncesizlerden daha ileri sanmasınlar" der.

Böyle günlerin birindeydim. Beni yaşamaya çağıran hiçbir şey yoktu. Ben bu dakikalarda içki içmem. Benim huyum da yürümektir. Burnumun dikine, her yerden dakikasında bıkarak yürürüm. Hayvanlar, insanlar, bahçeler, ıssız deniz kenarları bulurum. Yeniden doğarım. Bugün de öyle oldu. İki insanla iki tavşan, biri yapma, biri sahici iki kuzu, insanların ümitlerinin ölmediğini bana fısıldadılar. Onların hüznünün, faciasının büyüklüğü benim bu insan, yemiş,

fikir tiksintimden ne kadar asildi. Asalet insanlardan çoktan kalktı. Ama o tuhaf kelime ne tüccar evlerine, ne kasap, ne komisyoncu karılarına, ne lokantacı suratlarına, ne büyük apartmanlara, ne de büyük orospulara, büyük insanlara geçti. Asalet, ümitlerimize, hüzünlerimize, yalnız fakir insanların ümitlerine, facialarına gelip kondu. Onu ne okumuş suratlarında, ne kitaplarda, ne eşyada, ne de hareketlerde aramamalıyız beyhude.

Çiçeklerle meyvelerini sinirlendirince balıkçı dükkânları hırslanır. Kendileri balıkçı olmayıp da balık satan esnafı da severim: Geçimini oltasıyla kazanan balıkçılardan daha az elbet. Hele o mermer yalaklı balıkçı dükkânlarının önünde canlı cansız yarım kilo çiğ karidesle, üç beş pavurya, dört beş limon, iki düzine tarak satan posbıyıklı, akşam vakti üç dört kadeh atmak için çalışıyormuş gibi halleriyle fukara Rum satıcıları... Onların sepetleri, karidesleri, pavuryaları, tarakları hiçbir zaman çilekle gülün ettiğini bana etmediler. Hele hele hiç gülmediler. Denizaltı rengiyle titreşen, sepetlerin örgülerine kıldan ince ayaklarıyla tutunmaya çalışan bu hâlâ canlı deniz dibi hayvanlarının talihine de üzülürüm. Üzülürüm a, yine de bana öyle geliyor ki, bu hayvanlar ekmek parasına çalıştığı halde iki kadeh rakı parasına çalışırmış gibi duruşu şairane bir düşünce veren barbayı bizim kadar seviyorlar da onun için tutuluyorlar...

★

Tavşanlar bir kafes içindeydi. İki hamal çocuğu, bir madam. İki tıraşı uzamış adam. On-on iki yaşında, saçı örgülü bir kız, ben, kafesin içindeki, kulaklarını sırtlarına yapıştırmış, bize hayretle, korkuy-

la bakan tavşanları seyrediyorduk. Tavşandan çok sıçana benziyorlardı. Küçük kız kafesin başındaki kadına:

— Sıçan mı teyze bunlar? diye sordu.

Kadın:

— Hiç fare olur mu bunlar kızım, görmüyor musun? Tavşan, dedi.

Küçük kız güldü. Başını tavşanlara doğru uzattı. Pembe diliyle çürük dişleri arasından incecik bir sevinç, dostluk sesi çıkardı:

— Dididididididididi...

Ben:

— Hanım teyze, dedim, satıyor musun?

— Satıyorum oğlum. Sekiz taneydi. İki tane kaldı. Bizimkiler İzmir'e gittiler, ben de gideceğim de... Kafesi de satarım. Yol parası yapacağım.

Son cümleyi söylediğine pişman oldu. Kıpkırmızı oldu.

Bir madam:

— Ama bunlar çok çocuk yapıyor, duvar da deliyor, dedi.

Kadın cevap vermedi. Boynunu büktü.

Tavşanları satan kadının sırtında üvez rengi bir yeldirme* vardı. Yüzü, beyazın maviden pembeye doğru kaçan başka başka renkleriyle doluydu. Yanaklara doğru beyaz pembeye kaçıyor, gözaltlarına doğru mavileşiyor, ancak sütte görülebilen bu beyazlık oyunları içinde yüze temiz, ihtiyar bir mana veriyordu ki, insan ister istemez ninesini, bir zamanların temizlik, müsamaha, iç bekâretiyle ihtiyarlayan iyi kadınlarını hatırlıyordu. Artık kadınlar ihtiyarlamıyor, çirkinleşiyorlar.

Başörtüsüyle birlikte giyilen üstlük.

Erkekler de öyle ya! Bir zamanlar kadınlar işte böyle ihtiyarlarlardı, diye düşündüm.

Kadın bizden utandığı için hep tavşanlarla uğraşır gözüküyordu. Tavşanların burnuna çok çamaşır yıkamış kalın bir şahadet parmağı dokunduruyor, gülüyordu.

Hamal çocuğu:

— Bizim Elaziz'de doludur tavşan, dedi. Bunlar sıçana benziyor. Bizim ordakiler eşek kadardır.

Öteki hamal çocuğu:

— Dehe çüş! dedi.

Kadın onlara dostça baktı.

— Bunlar daha yavru, dedi, büyüyecekler.

Tavşanlar bize, biz tavşanlara bakıyoruz. İzmir'e bilet parasına satılan tavşanlar burunlarını bir düziye kafesin tellerinden çıkarıyor. Hey anam şu dünya! İzmir'e bilet parası! Yüzü ninelerimizi hatırlatan üvez yeldirmeli ümitli kadın!

Kafamdaki kabarcık deliniyor; sarı, cerahatli bir suyun kafamdan aktığını duyuyorum. Tavşanları seviyorum. Nineciğim! İzmir'e gitmek için tavşanlarını satan sana bayılıyor, insanları seviyorum. Bir kişi bile olsan dünya yüzünde beni yaşamaya çağırıyorsun. Seninle beraber İzmir'e gitmek için ümitliyim. Satalım tavşanları. Biz büyüdük! "Torunuma götürecektim. Bilet param yok. Ne düşünmüştüm, ne oldu, bak şu dünyanın işine! İzmir'e güverte bileti için büyütmüşüm..." "Sana hayırlı müşteriler, nineciğim."

Şimdi yollar daha başkaydı. İnsanlar yalnız yalan söylemezlerdi. Ben bahtsız mıydım? Değil: Ben ümitsizdim. Ninem benden milyonlar defa daha bahtsızdı ama ümitliydi. Yaşasın ninem, yaşamak sevinci, İzmir'e güverte seyahati, ümit!..

Tenha tramvay yollarına düştüm. Yedi tane çocuk gördüm. Tramvay yoluna eğilmiş bir şeyler yapıyorlardı. Gülüşüyorlardı. Yanlarına sokuldum. Herhalde diyordum, bir tırtıllı kuruşu rayın üstüne koyacaklar, tramvay üstünden geçecek, kuruşun bu yeni şekline gülmek için toplanmışlardır. Göreyim ben de şu kuruşu hele. Bir de ne göreyim. Tavşanların gözü hayret, korkuyla doluydu ama, yine sevinç içindeydiler. Ara sıra sevimli çeneleriyle yeşil otları didikliyor, ihtiyar kadının parmağını kemirmeye çalışıyorlardı. Şimdi şurada bir eşek kadar çocuğun elinde gözleri donuk, yarı baygın –bana bir kuruş kadar ufak geldi– bir yavru fare vardı. Ayaklarının birisi taşla ezilmişti ama capcanlıydı. Onu rayın üstüne koyuyorlardı. Tramvay geldi. Hepsi çekildiler. Koşup fareyi kurtarmalıydım. Tramvay yokuşu homurdanarak çıkmış, şimdi önümdeydi. İnsanın gözüne büyüye büyüye geliyordu. Çocuklarla beraber farenin idamında ister istemez hazır bulundum. Tramvay gelip geçti. Çocuklar koşuştular. Fareyi tramvay çiğnememişti. Fare belki de can havliyle rayın iç tarafına kaymış, kurtulmuştu. Eşek kadar çocuğun elinde hâlâ bakıp duruyordu.

O eşek kadar oğlan:

— Vay anasını! Kaydı fare be, dedi.

Yeniden rayın üstüne hayvanı yerleştirdiler. Bir başka tramvay homurdana homurdana geldi. Ben yürüdüm gittim. Belki de idam cezası yine yerine getirilememişti.

Fare pis hayvandır, diye düşündüm. Çok zararlıdır insanlara... Hastalık da aşılar. Ama nasıl sevdim bu fareyi, nasıl acıdım bu fareye. "Zavallı yavrucuk", de-

dim. Eşek kadar çocuklara "Alçaklar!" diye söverek yürüdüm. Kadından aldığım ümidi tramvay yoluna koymuş, fareler idam ediyorduk.

Kuzuya akşamüstü, kalabalığın en civcivli zamanında Doğruyol'da rastladım. Bir kuzu yere çömelmiş geviş getiriyordu. Üstüne, tüyleri arasına bir kâğıt konmuştu. Bir cıgara paketinin yırtılmış kapağı üzerinde şu cümle kurşunkalemle yazılmıştı:

"Canlısı 15, cansızı 7,5 lira."

Canlı kuzunun yanında, ufacık bir başka yapma kuzu vardı. O dört ayağı bir tahta üzerinde ayakta sevimsiz, boncuktan gözleriyle donuk donuk bakıyor, canlısı dünyadan habersiz geviş getiriyordu. Adama baktım. Bir köy hocasına, semtsiz bir Boğaziçi iskelesi bilet memuruna benzeyen bir adamcağız, gayet pişkin gibi gözükmeye çalışan, oldukça da muvaffak olan bir edayla hiçbir şey söylemeden büyük bir mağazanın kenarına çömelmiş başparmağı çenesinde, iki parmağının arasında cıgara, kuzulara bakana hiçbir şey söylemeden oturuyordu. Yamalı bir paltosu vardı. Bu paltonun yakası aynı kumaşın pek yenisiyle değiştirilmişti. Geçenler bir kuzuya ve bir adama bakıyorlardı. Adam başparmağı çenesinde kuzulara bakana pişkin pişkin bakarak cıgarasını içmekteydi. Tepesinin çok seyrelmiş saçlarından pul pul bir yanık deri gözüküyordu. Saçlarının rengi güneşten atmıştı. Yanık yüzünde yağmurlu havalarda köylü yüzlerinin uçukluğu, derin çizgileri vardı. Soranlara hiçbir şey söylemeden kuzunun üstündeki cıgara paketi kapağını gösteriyordu.

"Canlısı 15, cansızı 7,5."

Bu adamı da sevdim birdenbire. Demek benim dünyada dostlarım vardı. Daha yaşayabilirdik. Beyhude

yere, iftiracılar, namussuzlar, yalancılar, birbirinin ekmeğini kapanlar için insanları, yaşamayı hor göremezdik. Tavşanları satan ninem vardı. Ölmüş oğlunun canlı kuzusu ile cansız kuzusunu bu akşam ölesiye içmek için satan bir adam vardı sokakta. O da mı başını alıp dün paltosunun yakasını yenileyen iyi kadını da bırakıp İzmir'e gidecekti? Sokuldum. Yırtık paltosunun yepyeni geçirilmiş yakasına baktım. Başını kaldırdı. Güldü:

— Ağam, dedim, sen de mi İzmir'e gideceksin?

Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye

Odanın sessizliği, bir sandalyenin duruşu, duvardaki saatin tik takı sinirime dokunuyor. Dışarıda kar artıyor. Pencereden görülen manzara dondurucu. İçimden bir şeyler yapmak geçiyor. Ama biliyorum ki, hiçbir şey yapamayacağım.

Atlasam bir vapura, şehre insem diyorum, şehir umutların, tesadüflerin, tehlikelerin, gürültülerin içinde her zaman elimin altında bulunan bir sergüzeşt tombalasıdır. Sokarım elimi bu torbaya, çekerim 77 numarayı, çinko, 19 numarayı, tombala!

Şehirden tam dokuz mil uzaktayım. Dört tarafım su içinde. Kar, azala çoğala yağıyor. Bir horoz ötüyor, bir çocuk hindi güdüyor. Çan çalıyor, uzaktan bir araba sesi duyuluyor. Tekrar horoz ötüyor.

Bu boş sandalye birdenbire doluvermeli. Kim gelip oturmalı? Hiç kimseyi istemiyorum. Ama sandalye... Bir insan bekler gibi duran sandalye? Onu yapan sandalyeci yaman adammış doğrusu. Sandalyeye insan bekletmesini bilmiş.

Bir portakal soyup yiyorum.

Bir ara dalmış olacağım ki saatin sesi durmuştu. Gene başladı. Kar gene ufaldı. Mangalın maşasında da sandalyedeki hal var. Birisi tutsun ucundan onu, bir kor parçasını alsın, –adam üstündeki külü üflesin– cıgarama uzatsın kendini maşa.

Bana öyle geldi ki maşayı satan Çingene karısı Mecidiyeköy sırtlarındaki kulübesinin önünden bu maşayı elinde sallayarak kocasını çağırmış:

— Koca be! Bu maşa başka maşa be! Ateş ister tutsun durup dururken yerinde.

— A be, keçileri kaçırdın mı? Kehlibar be? Ne söylersin ipsiz sapsız öyle be?

— A be derim ki ateş ister bu maşa benden.

Bıyığına ak düşmüş kırk beşlik Çingene'nin beyazı çok, karası bol, kırmızısı bir alay gözlerinden bir korku sıçramış:

— A be bizim karı oynattı, demiştir gibime gelir.

Halbuki Çingene karısı da benim gibi, birdenbire bir maşanın duruşunu beğenmiştir. Duruşunu değil, duruşundan bir dost eli, hikâyeler anlatan, bir ahbap eli düşünmüştür, görmüştür. Kehlibar şair kızdır, dertli kızdır, yalnız kızdır, garip kızdır. Kocası kıskanç mı kıskançtır. Onu öteki kadınlarla maşa satmaya gönderdiği zaman evde dokuz doğurur.

Cıgaramı yaktım. Karşımda lapa lapa kar yağıyor. Birdenbire bir sevinç, kuvvetli bir sevinç hissi kaplıyor beni. Nereden geldi bu sevinç bilmem? Sıkıntımın içinde nasıl belirdi? Sıkı bir iskarpin içinde yumuşak, minimini latif bir kadın ayağına benzer bu sevinci ne etmeli?

Perdeyi sıyırıp karın hâlâ yağıp yağmadığını, yarın sabah mektebe giderken içleri al yeni lastiklerimle karları gıcırdatıp gıcırdatamayacağımı düşündüğüm ço-

cukluk günlerimden kalma bu sevinci nereye asmalı? İki baş sarmısak bir nazar boncuğuyla?

Sonra kızılcık ağacının dibine kuş yemi, darı, mısır, buğday atılacak; evden bir elek getirilecek; eleğin kenarına bir sopa konup kaldırılacak; sopaya bir ip bağlanacak; ip evin alt katındaki pencerede mavi mavi bakan çocuğa atılacak –ucuna taş bağlanıp–; sonra eve girilecek; sac sobanın üstünde kuruyan mandalina kabuğunu sıcak sıcak ağza atıp pencere kenarında, kapana girecek serçe beklenecek...

Hey zavallı, budala çocukluk! Şimdi sen bile yoksun, sesin o kadar uzaklardan geliyor ki, mezardan çıkıyor bu ses diyecek gibi oluyorum.

Rüzgâr damdan dama geçiyor. Kurşun bir kubbeden kayıyor. Gökte bir gölge belirdi. Camların buğusundan büyüyen bu gölge birdenbire bir karga oluverdi. Geldi, evimin karşısındaki kiliseye kondu. Hem de başka yer yokmuş gibi tam putun üstüne.

Yıldızpoyraz çılgıncasına esiyor. Şimdi darı taneleri gibi ufak ve sert bir kar, ölü gibi morarmış eski karların üstüne canlı, sarımsı bir renkle düşüyor.

Sokağa çıkmalı, bir kahveye gitmeli, İstanbul'a inmeli mi, inmemeli mi diye düşünmeli. Bir vapur kaçırmalı. Sonra ortalık kararınca bastona dayana dayana eve dönmeli. Oturmalı, okumalı. Hep aşk hikâyeleri okumalı. İnsanların birbirini sevmeye buradan başladığını sanmalı. Kapanmalı yalnız kendi kendimizi düşünen varlığımıza, hayatımıza. Dışarıya burnunu bile uzatmamalı. Ne mangallıyı, ne mangalsızı, ne kaloriferliyi, ne ateşsizi, ne hastayı, ne açı düşünmeli; salmalı kendini hülyaya, gerine gerine aşk hikâyeleri okumalı.

Beklesinler dursunlar maşa ile sandalye. Eşşekler! Kuşlar hâlâ gökyüzüne fırlayıp yere keskin gözleriyle bakadursunlar. Bakalım bir lokma, bir tek darı tanesi görebilirler mi?

Kar yağıyor. Kimi kürkü, kimi çizmesi, kimi lastiği, kimi çivili kundurası, kimi bastonuyla evine dönüyor.

Berbat şey şu kış! Kötü şey, kötü! Bakma şatafatına! Bakma manzarayı İsviçre'ye çevirişine...

Kalktım. İnsan bekleyen sandalyeyi masanın altına sürdüm. Sonra mangalın üstünde el bekleyen talihsiz maşayı külden çıkardım; mangalın kenarına yatırdım. Kar da, rüzgâr da durmuştu. Köyün içinde ses seda yoktu. Gökyüzü kapkaranlıktı. Orada uzun, bitmez tükenmez bir kış gecesi durmuş dinleniyor, yeniden kar topluyordu. Önce pencereyi, sonra ağzımı açtım; kış gecesine sunturlu bir küfür, Kumkapılı bir Ermeni balıkçı küfrü salladım.

Bir Bahçe

Bir şehirde senelerce oturulur. Bıkılır. Usanılır o şehirden; her yerini gördüm, tanıdım sanılır. Ama daha ne görülmedik insanları, ne görülmedik sokakları, her gün önünden dört beş defa geçtiğimiz halde iyice göremediğimiz binaları vardır.

Birden kafamızı kaldırır, ben bu binanın, sırtında böyle insan büyüklüğünde heykeller taşıdığını bilmezdim, deyiverirsiniz.

Bir gece eve geç kalmış, daha doğrusu eve gitmek canım istememiş, sarhoş, hayattan bezgin, Beyoğlu civarında bir otelde yatmıştım. Işığı söndürüp yatmadan evvel pencereyi açtım. Pencere önünde bir cıgara tüttüreyim, dedim. Ilık bir sonbahar gecesiydi, odanın içine bir yaprak kokusuyla beraber bir tatlı sessizlik giriyordu. Önümde, odanın pencerelerinden sızan ışıkların gösterebildiği kadar bir bahçe vardı. Birtakım büyük ağaçların sallandığını, birçok yaprakların bana doğru gelip sonra benden kaçtıklarını duyuyordum. Pencere önünde dimdik durmuş, kocaman ağaçların tepesine bakıyordum. Yıldızları ilk defa seyretmiyordum, ağaçların tepesine serpiştirilmiş yıldızlarda bir başkalık vardı.

İnsanlar yıldızlara tesellilerini, ilahlarını, aşklarını, talihlerinisalı salıverdiler. Yeryüzünden cazibe kanununun o muhteşem oyuncaklarına bıraktıklarımızdan bize gelenleri alırken de muhakkak bir şeyler veriyorduk. İşte o akşam pencerenin önünde dimdik durup gökyüzünü seyrederken de kendimden bir his yağmuru bırakıyordum. Akılsız da düşünülür mü? Bende o hal vardı, hisler sanki aklın bir coşkunluğu değilmiş, ayrı, akıldan apayrı şeylermiş gibi ayrılıp yıldızlara gidiyorlardı. Duyduklarımı tahlil etmek lazımsa sevinç, keder gibi hisler değildi. Onlar bir yana, başka bir şeydi. Sanki onlardan yağan bir yağmurdan ıslanmış gibi üşüyor, elim el tutmak istiyor, aklım akıl istiyor, dudaklarıma bir çikolata, bir şampanya, bir kâğıthelvası tadının eksilmiş hali –tat, koku hakikatiyle değil, burunla değil tüyle, deri ile tırnakla, kirpikle anlaşılabilen yahut da böyle şeylerle bile anlaşılmadan rüyaya kadar kaçan bir gerçek olup– değiyordu.

Gecenin içine ipince bir İstanbul minaresi, bir kır kahvesi, bütün bir mayıs günü çizgilendi. Yanımda birisi olsaydı ağlayacak kadar mesut olurdum. Kimsesiz, terk edilmiş, işsiz, serseriydim. Şimdi geçmiş ağustos öğleleri, akşamları, mavi deniz, karpuz kokuları duyuyordum. Halbuki buraya girmeden evvel her şeyden tiksinmiş, çok uzakta da olsa bir intihar havası koklamıştım.

Uzakta yaprakların arasında sönmek üzere kırmızı bir ışık vardı. Bu ışıktan yıldız karanlığı kadar latif bir karanlığa, bu karanlıktan bir yıldız kokusuna doğru kayıyordum. Bu ışıkla şimdi yalnız değildim. Birer birer birçok şeyler geri dönmüştü. Dünyamı kurmuş, beraber bir dünyanın zevkini –isterse acısını– çekme-

ye hazır, bayram sabahlarında yeni elbiseler karşısında çocuk heyecanları duyuyordum.

Pencerenin pervazına oturup tekrar gökyüzüne baktım. Yıldızlardan bir tanesini seçtim. Maviden turuncuya, turuncudan maviye kaçan bin bir renk oyunu içindeydi. Biliyorum, önümde ne bahçe vardır, ne ağaçlar... Sarhoşum, uykusuzluk, yorgunluk, bahtsızlık bana uyanık rüya gördürüyor. Belki seni de görmüyorum yıldız!

Cıgaramı pencereden dışarıya attım. Soyundum, ışığı söndürdüm, yattım. Hemen uyumuşum. Sabahleyin çok erken uyandım. Gözümü açar açmaz, karşı pencereden gözlerime öyle güzel, bakımsız gibi bir koruluk ilişti ki hayretler içinde kaldım. Önümde büyük ağaçlar, hışırtılar içinde sessiz küçük yollar, değişik değişik ağaçların, değişik değişik renkte yaprakları, kırmızıdan, çürük renginden sarıya, yemyeşile, koyu açık yeşile, hatta beyaza kadar dönen bir kuru yaprak mahşeri, sabahın hafif sessizliğinde bir bahçe vardı. Harikulade bir bahçe! Latif bir koruluk. Artık rüzgâr da yoktu. İnsanın içini hem üzen, hem de açan bir sessizliğin göbeğindeki bahçe insana alabildiğine uzaklara, deniz kenarlarına yahut da sabah mahmurluğu içinde genç kızların uyukladığı bir kız mektebine kadar gidiyor hissini veriyordu.

Hep önüme bakarmışım herhalde ki, sağıma bakınca bir kilise gördüm. Kapısında milyonlarca yaprak hafif hafif kaynaşıyor. Mihverleri etrafında dönüp kilisenin üç dört ayak merdivenine tırmanıyorlardı. Kilisenin yanında alt katlarının pencereleri demir kanatlı, sis içinde kunt* bir bina, bir karton satıh halinde

---

Ağır, dayanıklı.

yükseliyordu. Şimdi birden bu manzaranın gözümün önünden silineceğini, bu hayallerin püf deyince sönen mumlar gibi söneceklerini yahut da müthiş bir rüzgâr çıkıp bahçenin içindeki sisi önüne katarken ağaçları, yaprakları, kiliseyi, şatoyu da beraber alıp hızlı hızlı kaçacağını sandım.

Az sonra bu rüzgâr çıktı ama, düşündüklerim olmadı. Bahçe, binalar, durdu. Ağaçlar sallandı. Sis yalnız başına çekilip gitmeye başladı. Bahçeyi şimdi yer yer şuradan buradan yol bulmuş gelmiş sarı yaldızlı bir güneş ışığı sarmıştı. Cıgaram pencereden dışarıya masmavi koşuyor, bir adım ötemde bir güneş fırtınasına tutulmuş gibi tozlar, altın daireler halinde kaynaşıyordu. Bahçenin yaprakları da bana doğru geliyor, penceremin altından bana kadar nasıl tırmanacaklarını söyleşerek birbiri üstüne yığılıyorlardı. Ötede, küçük sessiz yolların nihayetinde başka renkte yapraklar kaçıp giden madeni bir renk almış, sise vurarak bir başka sesle koşuyorlar, yuvarlanıyorlardı. Küçük, sarı başlı cüceler gibiydi her şey. Bahçe böyle mahlukatla doluydu. Sonra ağaçları kuşlar doldurdu. Onlar da bayramlarını yaptılar. Kurbağa sesleri duyar gibi oldum. Halbuki bu mevsimde kurbağalar suların diplerindeki uykularında, havuzların o artık mavi denemeyecek sularının çürük yeşili taş kesilmiş sükûnuna dalmışlar, mayısların, haziranların, söğüt altlarının daüssılasında* uyuşup kalmışlardı.

Ama kargalar vardı. İnsana düz, karlı ovaları hatırlatan boğuk tren sesli kargaların yüksek dallarda gagalaştıklarını, kavga ettiklerini, sonra da bağrışıp

---

Yurt özlemi.

çağrıştıklarını duydum. Mısırsız tarlaların feryadını, bir kıtlık marşını besteliyorlardı.

Birdenbire bir tramvay çanının sesini duydum. Demek bu garip bahçenin ötesinde, bildiğim İstanbul yolları, bildiğim, her gün gördüğüm insanlar vardı. Bu belki de ilk tramvaydı. Vatmanın kulaklarını örten yün başlığı, biletçiyi, uyku sersemi biletçiyi, ilk tramvay arabasının çalışkan insanlarını, çoluk çocuğunu görür gibi oldum, silkindim. Sanki mumlar söndü, bahçe önümde durduğu halde uzaklaştı.

O zaman anladım ki ben Beyoğlu'nda "....." otelindeyim. Bu bahçe de İngiliz Sefarethanesi'nin bahçesidir.

Bir İlkbahar Hikâyesi

İlkbahar bir bayram, bir uyanış, bir mucize, bir çılgınlık, olamayacak gibi duran bir şeyin oluşu, ilkbahar şu, ilkbahar bu... Kuş, papatya, gelincik, çayır, çimen, ağaç, çiçek, mimoza, zakkum, su sesi, hindiba, Çingene, kuzu... Klasik ilkbaharların içinde hepsinin, hatta sülüğün bile yeri vardır. Unuttuklarım da çoktur a, en mühimi nisan, mayıs güneşi.

Yaşı kırkı aşmış bir adamın mevsimler içinde ilkbaharı biraz üzüntüyle duymamasına imkân yoktur. Eski çılgınlıklar nerede? Nerede o, birdenbire bir genç kız elinden, bir genç kız rüzgârından sararma, o yürek çarpıntısı? Şu ömrü mevsimlere benzetenler iyi etmişler doğrusu. Herkesin bir ilkbaharı, bir yazı, güzü, kışı oluyor işte. İnsanın ilkbaharı, öteki hayvanlara bakarsak geç başlıyor. Bir at bir yaşında, hadi hadi iki yaşında ilkbaharındadır. Bir kuzu altı ayda koç olur. Ama insanoğlu ilkbaharını yirmisinden önce pek idrak edemez. Yirmiden evvel idrak edilen ilkbahar, bir yalancı ilkbahardır. Ben böyle bir yalancı ilkbaharın hikâyesini yazıyorum:

Tam otuz sene evvel on iki yaşındaydım. Anadolu'nun bir şehrinde bulunuyorduk. Babam memurdu.

Şehre bir yaz sonunda gelmiştik. Kötü, insan boyu karlı bir kış geçirmiştik. Sonra bir gün bahar geliverdi. Karlar eridi. Karlar eridi ama, karları eriten güneş değildi, yağmurdu. Bu Anadolu şehrinin ilkbaharı kırkikindi yağmurlarıyla başlardı. Sabahleyin parlak mavi bir gökyüzünde, ısıtmayan, güneş vurmuş kar gibi soğuk bir güneş görünürdü. Saat daha on biri bulmadan doğudan mı, batıdan mı, kuzeyden mi bilmem, bir kara bulut peyda olur, on dakika sonra bardaktan boşanırcasına bir yağmur bütün gün tıkır tıkır, şakır şakır durmadan yağardı. Odamın penceresinden "Karaçayır" dedikleri bir koyu yeşil ova görünürdü. Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da olmasa evden bir deli çığlığıyla fırlamak işten değildi.

Bütün kış hastalıktan başım kalkmamıştı. Sokağa çıksam başım dönerdi. Bu garip, yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapanık havanın içinde öyle insanı avucuna alıp sıkan bir de ilkbahar, toprak, insan, çayır, ağıl kokusu vardı ki içimden hep bağırmak, ağlamak sonra kaskatı katılıp kalmak geçerdi.

Bir sabah gözlerim tavanda, daha henüz hava kararmamış, şıkır şıkır dışarısı. Yer yatağımda yağmurun ne zaman başlayacağını düşünüyordum. Birdenbire odanın içinden parlak bir kuş geçti. Yatağımın üstüne oturdum. Kuş bir daha geçti. Sonra sağdaki duvarda bembeyaz bir şerit oynadı, kayboldu. Gözlerimi ovaladım. Açtığım zaman duvarda bir parlak daire titreye titreye, sanki yerine yerleşmeye çalışıyordu. Bu, bir aynanın duvara vurmuş ışığından başka bir şey değildi.

Yataktan fırlayıp pencereye dikildim. Bizim evin yüksekteki bahçesi alttaki evin bahçesine bakardı. Odama ayna muhakkak oradan tutuluyordu. Pembe

şeftali çiçeklerinin arasına bir hasıra oturmuştu. Arkasına bir sandalye koymuştu. On altı-on yedi yaşlarında bir kızdı. Pencerede kalakaldım. Elindeki aynanın ışığı gözüme değdikçe ellerimi yüzüme kapamıyor, gözlerimi kırpmadan dimdik bakıyordum.

Ertesi gün benim de elimde bir ayna vardı. O ince ince gülerek, gözlerini aynamın aksinden kaçırmaya çalışıyordu. Bu oyun, hiçbir zaman yarım saatten fazla sürmez, o, bahçeden evine saçlarında yağmur damlaları dökülerek girer, ben yine yatağıma dönerdim. Ertesi gün yine güzel bir sabah başlar, yine önce onun aynası odamın duvarında koşar, sonra yerine yerleşmek ister gibi titreye titreye duvara asılır kalırdı. Yine ben gözlerimi kırpmadan onun ayna ışığına, o, gözlerini güzel elleriyle siper ederek benim ayna ışığıma bakardık. Sonra yine kırkikindi yağmuru başlardı.

Başka hiçbir şeyle ilgim olmadığı için bir sabah evimizin önünde bir yaylı araba durunca şaşırmadım. Yalnız ben ayna oyunundayken annem tarafından yakalandım. Annem garip garip bahçeye, kıza, ayna ışığına, elimdeki aynaya baktı. Bana:

— Haydi, giyin! dedi.

Arabaya atladık. İki parça eşyamız arkaya bağlanmıştı. Babam başka bir yere tayin edilmişti. Yola çıktık. Bir ormanın içinden geçerken bulutların arasından bir güneş ormanın yeni yeşermeye başlayan ağaçlarında bir göründü, kayboldu. İçimden bir daha göremeyeceğim ayna ışığı geçti. Hüngür hüngür ağlamaya başladım. Babam:

— Nesi var bunun? dedi.

Ben annemin çarşafına kafamı gömdüm. Annem eliyle, yüzüyle ne biçim bir işaret etti babama bilmiyo-

rum ama hiç ses çıkarmadılar. Bütün hıncımla, kimsenin bana sus demeye cesaret edemeyeceğini sezerek istediğim gibi ağladım.

Şimdi ilkbaharda odamın penceresine bir yerden kazara bir ışık vursa o gün ilkbahar her insana yaptığı gibi bana da üzüntüyle dolu bir yumuşaklık, bir yerinde duramayış, bir yürek çarpıntısı verir. O zamandan bu zamana tam otuz sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı. Ama kazara bir ışık, bir ilkbaharda odamdan parlak bir kırlangıç gibi geçiverirse o gün ne ettiğimi bilmem.

Sakarya Balıkçısı

Harap bir kulübenin önünde durmuştuk. Hüseyin Ağa:

— Sen ne balığı bilirsin, bilsen bilsen uskumru, lüfer balığı bilirsin. Sana bu akşam yedireceğim kılçıklı balığın İstanbul'da olsan, lokmasını yemezsin. Ama köylük yerde bu balığın tadına doyum olmaz. Parmaklarını da beraber yedireceğim sana. Şu kulübenin hikâyesini de o zaman anlatırım.

Hüseyin Ağa'nın bu sözünden sonra akşamı dar ettim. Akşamüstü güzel tereyağında kızarmış, içi az bir şey pembe, denizin hanos balığına benzer bir balık yediğimi hatırlıyorum. Hüseyin Ağa, "Bunların adına hösgün derler oğul" demişti.

Daha sonra, Sakarya'dan her biri ellişer, yüzer kilo gelen, hatta daha ağırlarını kasaba çarşılarında satılırken gördüm, tatmadım. Ama bu Sakarya balıklarının etinin lezzetinden ziyade, isimleri hoşuma giderdi.

Oklama, cılpık, hösgün... Sakarya balıkları, isimleriyle beraber yendiği için lezzetlidir. Bu balıkların ince, gözle zor fark edilen kılçıkları vardır. İyi çiğnenirse mesele yok. Yutsan da ehemmiyeti yoktur a! Köylüler bu

kılçığı hiç çıkarmadan yerler. O zaman da balık pek lezzetlidir. Galiba balıkların lezzetleri de bu kılçıklarında gizlidir. İnsana öyle gelir. Biz kasabalılarsa, çiğner durur, başparmağımızla şahadet parmağımızı dudaklarımıza doğru götürür, bir şeffaf, ince teli almaya çalışırız. Böyle olunca da balığın lezzeti kaybolur.

Kasabanın soğan pazarına her çarşamba günü kurulan pazara küçücük dere balıklarıyla beraber Sakarya'da tutulmuş seksen kara okkalık, ağızları kocaman, gözleri büyük, bıyıkları beyaz, derileri alaca, yarı ejderha, yarı insan, yarı yılan balıklar da gelir ki, kocaman baltalarla kesilip satılır. Bütün fakirler mahallesi, erkeklerinin akşam ezanı vakti kınnaplara dizdirerek parmaklarıyla tutup sallana sallana mahalleleri boyladıklarını gördüğünüz zaman, Sakarya'da bol balık tutulmuş olur. İstanbul'da barbunya balığının on dört lira olduğu vakitlerde, bu balıkların kara okkası beş kuruştur. Mahalleler misk gibi balık kokar. İnsan biraz İstanbul'u görmüş olursa, Anadolu'nun bu buzağı ve tezek kokan yerlerinde, bir Kumkapı meyhanesinden çıkmış gibi mesut, yarı sersem dolaşabilir. Etrafında küçük Rum kızları arar.

Çil sarı Boşnak kızlarının takunya şıkırdattığı, seslerin bir havaneli ile bir tahta kaşık şıkırtısı arasına sıkıştığı bu kasaba sokaklarında ben ne zaman kara okkası çeyreğe bir balık kokusu duysam Hüseyin Ağa'nın Sakarya balıkçısı hikâyesini hatırlarım.

— Sakarya kenarı köylüleri balıkçı değildir. Kasabadan bıçkın, esrarkeş, serseri tayfası hava almak için çıkar, balık tutar, getirir, kasabaya satarlar. Bunların da sanatı balıkçılık değildir. Zamanına göre mal satar esnaftır onlar da! Yazın kavun, karpuz, portakal za-

manı portakal, patlıcan zamanı patlıcan, badem gibi hıyar, sakız gibi kabak satarlar. Böyle arada bir akıllarına estikçe de Sakarya'dan balık tutmaya giderler. Her çarşamba, pazaryerinde Sakarya balığı bulunmaz. Irmak balıkları, sepetle tutulan balıklarsa, zor bulunur. Fakat günün birinde nereden geldiği meçhul bir balıkçı gelip Karapürçek'e yerleşmişti. Odun yardı, tarlada çalıştı, nalbanda yardım etti. Bir gün de köylüler baktı ki Hüseyin Ağa'nın tarlası kenarına bir kulübe yapılmış, içinde de Muharrem yatar. Muharrem, bu muhacirin ismiydi.

Kalın kalın tüylü bıyıkları vardı. Danaların kafasını büken demir gibi kolları vardı. Ama hiç haşarı bir adam değildi. Otuz-otuz beş yaşlarında gözüküyordu. Kendisine bazen çatan olursa:

— Eee, derdi. Her horoz kendi çöplüğünde öter. Siz isterseniz beni kovarsınız, döversiniz, söversiniz. Biz Allah'ın garip kuluyuz. Biz size bir şey edemeyiz, der, aşağıdan alırdı.

Kulübe yapıldıktan sonra, Muharrem artık ıvır zıvır işlere pek bakmamaya başladı. Küçük bir sandal yapmış, kulübenin önüne bir de iskele kurmuştu. İki tarlanın arasına girmiş. Sakarya'nın üstüne üç metrelik bir de köprü kurmuştu. Asıl bu köprü görülecek şeydi. Muharrem'deki bütün esrar, zevk, güzellik, yalnızlık, sevgi telakkileri* bu köprünün çerden çöpten parmaklığındaydı. O köprüyü, size nasıl çizsem bilmem. Evvela bir eğri, sonra bu eğrinin üstünde kaymamak için basamaklar; bir asma köprü taklidi. Sonra asıl mesele parmaklıktaydı.

Anlayış.

Kuru ağaç dallarıyla bunu belki de bir saat içinde bir örgü gibi örmüştü. Ama bakan, uzun uzun, dikkatle, zevkle çalışılmış yapılmış sanırdı. Muharrem bunu çabucak yapmıştı. Muharrem'in gözünde köprüler bina etmek, güzel şeyler yapmak, balık tutmak, yaşamak, yalnız kendi elleriyle kendi düşünceleri, fantezileriyle bir dünya bina etmek arzusu, bu köprüden okunmaktaydı.

Hüseyin Ağa:

— Aha Muharrem, demişti. Ülen bu köprü ne hoş şey! Kulüben de güzel a! Hele hele şuraya da iskelecik mi yaptın? Bu ip ne be Muharrem?

Muharrem, ipi ağır ağır çeker, bir kasnağın yavaş yavaş yükseldiği görülürdü; içinden birtakım işkembelerin arasında, bizim karideslerden on on beş defa daha büyük kıskaçlı hayvancıklar çıkardı.

— Ülen bu yengeçleri ne yapacan, Muharrem?

Muharrem:

— Satacağım ağa, derdi. Satamazsam ben yerim. Ama müşterisi var. Her gün götürürüm. Hani kasabadaki fabrika yok mu? Orada çalışan gâvurlar... Bunlara bayılır onlar. Bunun eti de dana etinden lezzetlidir çavuş.

— Sus Muharrem sus! O pis hayvanlar yenmez.

— Hele bir rakı mezesi olur, çavuş!

— Deme, ülen!

Hüseyin Ağa, bir cuma günü Muharrem'le beraber, tatlı su ıstakozundan başka bir şey olmayan bu hayvanlarla bir binlik rakı içip de Muharrem'in kulübesinde sızdığı günden beri, her cuma âdetidir, küçük bir şişe alır, Muharrem'e damlar.

— Aha, millet cuma namazı kılarken bari şu hay-

vancıkları haşlamayalım. Hele bir yol bekle, derdi Muharrem'e.

Muharrem beklerdi.

Muharrem, artık yalnız balıkçılıkla geçiniyordu. Kış kıyamette onun sandalı akıntıya kapılsa bile, aldırış etmez, bütün gün ağ örer, köy çocuklarını toplar, ağları kaldırmaya gider. Bir seksen okkalık yapışmışsa bütün köy, çocuk avazesinden çığlık çığlık inler. Kasabaya araba koşulur, balık götürülür, iki kuruştan satılıp yüz altmış kuruş alınır. Seksen kuruş çocuklara pay dağıtılırdı.

Köy, balık tutulduğu gün adeta bayram eder. Bazı da çocuk anaları Muharrem'e "Yabandomuzu," derlerdi. "Çocuklarımızı balıkçı edecek!"

Muharrem bu işi becerecekti. Sakarya kenarında onun balıkçı kulübesine benzer kulübeler dizilecekti, onun köprülerine benzer köprüler yapılacaktı. Birtakım diri diri balıkçı çocukları peydahlanacaktı. Ama felek kâr etmedi. Muharrem ortadan kayboldu.

O kış, Hüseyin Ağa, romatizmadan yatmış, kımıldayamamıştı. Yüzü sapsarı, ölü gibiydi. "Eh, artık!" demişti, "Günümüz geldi galiba."

Muharrem, çulu epey düzmüş vaziyetteydi. Hatta öyle ki Hüseyin Ağa'nın, kenarına kulübesini yaptığı tarlasından bir miktarını satın bile aldı. Parasını da pahalı pahalı ödedi. Gelgelelim, Muharrem birdenbire ortadan kayboldu. Bir ay gözükmedi. Kapısı, bacası kapalıydı. "Ne oldu herife?" dediler. Köylü kısmı sonra Muharrem'i pek sevmez olmuştu. O da çocukları balıkçılığa alıştırıyor diye.

Bir ay geçmedi. Muharrem domuz gibi bir karıyla çıkageldi. Karıyla hep Romanca konuşuyorlardı. Ne li-

sandır bilmeyiz ki! Ne derler, ne ederler. Ama biz köylü kısmı, başka dil konuşanları dinlemeyi pek de severiz. Onlar konuşurlarken dinlerdik. Şu lafın Türkçesinin bu demek olduğunu öğrenince, şaşar kalırdık. Balıkçılıkla iki kişi köylük yerde geçinmesine geçinir ama, pek de iyi geçinmez oğul. Her gün balık çıkmıyor ki. Çıksa da para etmiyor. Okkasını bir kuruşa sattığı olurdu Muharrem'in... Yirmi beş kuruş araba kirası verirdi. Yirmi beş kuruş –köy çocuklarını anaları kendisiyle salmadığı için– Öküz Recep'e verirdi. Kendine de ya otuz, ya kırk kuruş kalırdı. Sonraları o pavlikadaki* Avrupalılar almaz mı oldu, yoksa kavga mı etti, ne oldu, bir fukaralığa düştüler: Ellerine on para ver. Eline geçen birkaç kuruşu ise karıya verir oldu. Zavallı Muharrem'in sesi çıkmazdı.

Hüseyin Ağa, ayağa kalktığım zaman, dedi, bahar gelmek üzereydi. Şöyle bir tarlada uzandım. Baktım Muharrem'in bacası tüter. Sevindim, kulübeye girdim. Bir balıkçı çorbası pişirmişler. Bir peynirli mamaliga** sobanın üstünde sapsarı. Bir binlik şarap açmışlar. Karşı köyden Ali Ağa'nın mirasyedi oğlu, Muharrem'in karısı, Muharrem, oturmuşlar, tütsülerler kafayı!

Muharrem:

— Kal Hüseyin Ağa kal! dedi.

— Yoook kalmam ben Muharrem, dedim.

Kulağına da:

— Ben bu herifi beğenmiyorum, dedim. Pek yarenlik etmezsen iyi edersin.

— Ne yaparsın Hüseyin Ağa, dedi. İyi delikanlıya benziyor, hovarda çocuk.

---

* Fabrika (yerel, konuşma dilinde).

** Mısır ununda yapılan yemek.

— Hovardalığına hovardadır, dedim. Ama, yine sen bilirsin. İçime bir fenalık gelmedi ama, doğru bulmadım.

Köy, bir hafta sonra karmakarışık oldu. Köyün namusunu ayak altına aldı, diye sopalarla üzerine yürüdüler zavallının. Seslenmedi. Karısı kaçmıştı. Haftasına kasabada, Saliha Yenge'nin evine düşmüştü. Muharrem gözümün önünde sandalına bindi. Sakarya'nın gittiği istikamete doğru küreklere asıldı. Arkasından taşlar yağdı.

Kestaneci Dostum

Yirmi dört yaşında olduğunu nüfus kâğıdından öğrendiği zaman aynanın karşısına geçti. Bu ayna, bir tütüncünün camekânlarından bir tanesindeydi.

Aynada gördüğü adama hayretle baktı. Şimdiye kadar böyle bir adam yüzü görmemişti. Şimdiye kadar aynaya kendini görmek için baktığını da hatırlamıyordu ya!..

Üstündeki elbiseleri ne zaman almıştı? Bu pantolonu ona kim vermişti? Sahiden bir ayakkabısı var mıydı?

Hayret! Sakalları da vardı. Gözü cilalı gibi parlıyordu.

Kasketinin yırtığından çıkmış kâğıt parçalarını kopardı. Aşağıya doğru sarkmış, tüy halindeki bıyıklarını sıvazladı. Yirmi dört yaşına girmişti ha! Demek üç sene evvel yirmi bir yaşındaydı. Neden o zaman, o kadar çocuk yapılıydı? Askerde arkadaşları onu, "Çocuk!" diye çağırırlardı. O da bu çocukluğa zarar gelmesin diye, bir kahveci çırağı safiyetiyle herkesin ufak tefek işlerini görürdü. Kendini her zaman ilk kahveci çıraklığındaki yaşıyla kalacak, büyümeyecek sanmıştı. Nitekim de şimdiye kadar büyümemişti.

Daha dünkü arkadaşları küçük gazeteci çocuklar, dilenciler, küçük hamallardı. Neden bir büyük adamla oturup konuşmamış, kendi akranı bir insanla ahbap olamamıştı, ahbap olmak istememişti?

Anası da öldükten sonra, ninesinin kahveci Salim Usta'ya verdiği bu kavruk çocuk belki on seneden fazla Salim Usta'nın yanında kalmış, bu on sene içinde onun hiç büyümediğini bütün müşteriler fark etmişti. Bir tanesi:

— Ben on seneden fazla şu kahveye gelir giderim. Bu oğlan bu kadardı. Elbette askerlik zamanı gelmiştir, Salim Ağa sen ne dersin? Belki yirmi birinden de büyüktür. Sen ne dersin Salim Ağa?

İhtiyar Salim Ağa:

— Allah Allah! Ahmet'e acır gibi bakmıştı. Bana dün gibi geliyor.

Müşteri:

— Bana da öyle... Hem o, benim ilk gördüğümden bugüne ancak fark etti. O da vücut cihetinden* değil ha!.. Suratındaki tüylerin rengi değişti: Kararıverdiler. Ben bunu bilir, bunu söylerim.

Askere gidip geldikten sonra Salim Ağa'nın kahvesini kapanmış buldu. Yerine bir bakkal dükkânı açılmıştı. Bir müddet dükkâna baktı. Ne olsa bu dükkân evi sayılırdı. Ninesi öldükten sonra senelerce dükkânın peykesi** üstünde, bazen de altında yatmıştı. Salim Ağa'nın nereye gittiğini sorup da ne olacak? Salim Ağa'nın gittiği yeri, Fatih'ten ağır ağır Şehzadebaşı'na doğru inerken görür gibi oldu. Bu üstüne kilim serilmiş, baş tarafına bir kefiye örtülmüş, arkadan yedi çapaçul insan giden bir tabuttu. Adeta bağırarak:

---

* Yön.

** Sedir.

— Hey Salim Ustam, hey! dedi.

Cebinde metelik yoktu. Sabahtan beri bir şey yememişti, ikindiüstü köprüdeydi. Sıcak bir lodos rüzgârı bu kasım sonunu bir yaz akşamına benzetmişti. Kırmızı bulutlar, cami minareleri, parlayan bir kubbe, uzakta Süleymaniye'nin arkasında bir siyah bulutun kenarlarında altın bir işleme, mavnalarda tepeleme bir kırmızı boşluk, insanlarda bir telaş...

Akşam olmuştu. Kendisi gibi hırpani birinin peşine takıldı. Bu adam, elinde valiz götüren her adama yaklaşıyor, adamın yüzüne canlı, garip bir bakışla bakıyor:

— Götürelim mi beyim? diyordu.

İçinden belki yirmiden fazla, "Götürelim mi beyim?" dedi. Bir defasında da bunu büyük bir bavulun başında bekleyen adama söyledi:

— Götürelim mi beyim?

— Yüklen bakalım!

Yüklendi. Bir yokuş çıktı. Bir evin önünde durdular. Adam ancak o zaman:

— Ne vereceğiz, evlat? dedi. Gülümsedi. Boynunu büktü. İki çeyrek aldı. Gene gülümsedi. Yürüdü.

Tam yedi ay hamallık yaptı. Ama bu işi bir türlü sevemedi. Yediği o kadar az bir şeydi ki, bir gün ağır bir yükün altında ölmek bile aklına geldi. Yalnız soğuğu, sıcağı, açlığı hisseder; ondan öte, hatta hararetinin otuz altı buçuktan öteye fırladığının bile farkına varmazdı. Kırk derece ateşle valiz beklediği bir gün düşüvermiş. Sarhoş sanmışlar, karakola götürmüşler. Orada başına su dökmüşler, ayılmış, gülmüş, biraz sonra, başına döktükleri suyun tebahhur* eder gibi bir hale geldiğini gören bir komiser:

Buharlaşma.

— Bu oğlan hasta, sarhoş filan değil, demişti.

Bir hastaneden çıkışını hatırlıyor... İşte bu ayakkabılar, bu gömlek, bu pantolonu o genç doktor verdi. Fakat bu ceket ne zamandan kalma, acaba Salim Usta mı ona vermişti?

Cebinde on beş lira bir para vardı. Yedi lira da hemşireler vermişti. Neden verdiler sanki? O kadar acınacak bir hali mi vardı? Kendisinden daha kötü halli insanlar yok muydu? Doluydu yahu! Hem cebinde on beş lirası olduğunu da bile bile bu parayı neden vermişlerdi hemşireler? Bir sarı saçlı, geçkin hemşire:

— İş tutarsın. Sen pek iyi bir çocuğa benziyorsun, demişti.

Bir başka kadın:

— Ne kadar da sevimli, demişti. Yaşı on sekiz var mı dersin kardeş?

Bir başkası:

— Yirmi dörtmüş. Nüfus kâğıdında öyle.

O kadın:

— Sen nüfus kâğıtlarına pek inanma, demişti.

Gene lodoslu bir gündü. Cebinde parasını saydı. "Bir tıraş olayım" dedi, oldu. Potinlerini boyattı. Hava birdenbire bozmuş, daha doğrusu poyraza çevirmişti. Halbuki lodos akşamları ne güzeldi. Gece bozsaydı keşke hava. Bu İstanbul'un üstü altı, kırmızı portakal gibi bulutlarla dolar, lodos başka türlü bir gök, başka türlü insanlar peyda ederdi. Halbuki poyrazla beraber, her zamanki soğuk bulutlar, soğuk insanlar, denizde içine girilemeyecek bir hal. Halbuki lodosla kışın bile denizde yıkanmak mümkün. Hiç olmazsa insan, yıkanabilirim, der.

Bu parayla ne iş tutabilirim, diye düşünmekten poyraz hakkındaki antipatisini unutmuştu. Bir aralı-

ğın başında birdenbire sapsarı kesildi. Kalbi, sevgilisini görmüşlerin kalbi gibi oldu. Orada yanmış ışıkların içinde, dükkânların arasında, aralığın başında, tıpkı kendisi gibi kasketli, yırtık ceketli, sarı pantolonlu bir adam kestane satıyordu. Küçük bir iskemlenin üstüne oturmuştu. Elinde bir maşa vardı. Kestaneleri bir şey düşünüyormuş gibi çeviriyordu. Sonra iki dakikada bir otomatik şekilde bağırıyordu:

— Sıcak, kebap kestanem!

Adamın başı eğilmiş vaziyetteydi. Maşayı bir aralık bırakarak ayağa kalktı.

— Mis gibi, diye bağırdı.

Ahmet yaklaştı.

— Versene beş kuruşluk.

Güzel parlatılmış, zincirleri bile büyük bir dükkânın kırmızı ışıklarından pırıl pırıl bir teraziden, eline soğuk soğuk kestaneler düştü.

— Sıcağından niye vermedin?

— Sıcağını ne yapacaksın? Al birkaç tane daha vereyim.

Ahmet:

— Peki, dedi, ver birkaç tane daha da isterse soğuk olsun... Bu teraziyi kaça aldın?

— Altı buçuk lira.

— Pahalıymış be! Ya mangalı?

— On dört...

— Maşasınlan mı?

— Maşasınlan.

Ahmet gece sabahçı kahvesinde öyle karışık rüyalar gördü ki... Ertesi sabah her şey hazırdı. Yalnız kestane alacak para kalmamıştı.

Ben Ahmet'i eskiden tanırım. Salim Ağa'nın kahvesine çıkardım. Bu yeri ona ben gösterdim. Burası, akşamları pek kalabalık olan aralıktaki bir sazlı gazinonun köşesidir. Her akşam yarı sarhoş gazinodan çıktığım zaman elimi uzatır, bir avuç kestane alırım. Para vermem. O, kafasını kaldırır, hâlâ çocuk yüzüyle gülümser. Maşasıyla kestaneleri çevirir, düşünür gibidir. Bana öyle gelir ki Ahmet bu kestaneleri çevirirken ekseriya:

— Hey Salim Ustam hey! der.

İki dakikada bir de:

— Sıcak kestanem, elleri yakıyor! diye bağırır.

Bir gün Ahmet'in, çok sarhoş olduğum bir akşam, gene kestanelerinden bir avuç almış, bir papel atmıştım. Koştu, geri verdi.

— Bunu yapmayacaktın ağabey, dedi.

Ertesi akşam kestane almadan geçerken acı acı haykırdı:

— Çiğneyecek misin ağabey?

Döndüm, bir avuç kestane aldım.

— Seni çiğner miyim Ahmetim, dedim.

Bir akşam köşe başındaki gürültüye koştuk. Ahmet'in kestane mangalı devrilmiş, kestaneler parlak kaldırımlara serilmişti. Bir çıplak çocuk ha bire kestaneleri toplamakla meşguldü. Ahmet çocuğa:

— Al, ye, koynuna koy. İstemem artık onları!.. diye bağırıyordu. Yüzü kıpkırmızıydı. Saçları dağılmıştı. Bir sarhoş edasıyla küfrediyordu.

— N'oluyor Ahmet? dedim.

— Yasakmış, burada kestane satmak yasakmış. Deviriverdi mangalı. Ziyanı yok beyağabey, biz de başka iş tutarız, üzülme, dedi.

Ben o zamana kadar pek üzülmemiştim. Fakat onun yüzünde üzüntüden de başka bir şey vardı. Bir buhran geçiriyor olmalıydı ki, saçlarını yoldu. Mangalı ufak çocuğa, "Senin olsun!" diye bıraktı gitti.

Gazetelerin birinde adliye muhabirliği yaparken Ahmet'i uzaktan gördüm. Ellerini iple bağlamışlardı. Yüzü upuzundu. Üstünde kirli bir fanila, ayağında laciverdi kırmızılaşmış bir yırtık pantolon, ayakları çıplak, simsiyah...

Onu böyle görmektense geçip gideyim, dedim. Beni görünce kim bilir ne fena olacaktı. Çiğneyip geçecektim. Önüme yılışık bir tebessümle dikildi. Yanındaki jandarmaya:

— Dur yahu, dedi, harmanım, beyağabeyden bir cıgara alayım.

— Vay Ahmet! dedim. Paketimi kendisine verdim.

— Tıngırın varsa uçlan, dedi.

Bir yirmi beşlik uzattım... Neden bu hale geldiğini sormuşum gibi cıgarasını ateşlerken:

— Eroincilikten ağabey, dedi.

Söylendim Durdum

Şöyle bakıyorum şehre de, yeşil yeşil bir şey geçiyor içimden. Su mu, çayırlık mı, orman mı? Değil. Yeşil bir şey, zehir yeşili bir şey. Birtakım yeşil renkli zehirlerle zehirlenmiş yeşil bir su.

Köpek leşi gibi uyuyor şehir: Yok, değil, öyle değil... Köpek leşi, kokusu yönünden iğrenç, yoksa ölmüş bir köpekte kırılmış bir çocuk oyuncağının hüznünden başka, tatsız ne vardır? Koku cihetinden öyle bu şehir. Pis şehir bu. Alabildiğine pis şehir: Bit gezmemiş kanepe, sümük sürülmemiş, tükürülmemiş, balgam atılmamış hiçbir yeri yok. Yakamızdaki kir, fabrika dumanından değil, pislikten, tozdan, mikroptan.

Bu şehir laubaliliğin, kötülüğün, ikiyüzlülüğün kaynaştığı bir şehir. İyi insanları yok mu? Dolu. Ama nasıl çekilmişler, nasıl ürkmüşler, nasıl kapanmışlar bir yere? Neredeler?

Bu şehirde düşünülemez. Düşünmek iyi değil, sıhhate muzurdur. Allah'ı bile düşünemezsin. Düşündün müydü karşına onun namına iğrenç mecmualar, nefesleri yırtık para kokan şairler, ölü bekleyen imamlar çıkar. Avaidini* isterler.

Bahşiş; gelir.

Ben fukarayı severim, dersin kendi kendine, yalandır. Kendin de inanmazsın. Hangi fukarayı, nasıl fukarayı? Bu canavar gibi dilenci kadını mı? Bu arsız, edepsiz, huysuz çocuğu mu? Bu iki paralık adamın önünde secdeye varan balıkçıyı mı? Yoksa köşe başında oturup çürüklerini; yüzünden açlığı, kimsesizliği, hafifçe deliliği, dünyadan bıkkınlığı akan adama yutturan külhanbeyi kestaneciyi mi?

Kimdir şu sevdiğin insan? Anladık fakir, kimsesiz, bahtsız... Ama kim?

Kim olacak? Sensin. Kendi kendinsin. Evet, bu şehirde herkes dönüp dolaşıp kendisinde karar kılacak. Başkasını seven tek adam bulamazsın. Olmasına da imkân yoktur. Hani bazı insanlar vardır, iyilik edersin. Bir edersin, iki edersin, üç edersin. Sonra edemeyecek hale gelirsin de elinden bir şey yapmak gelmez. O zaman bir de bakarsın ki, karşındaki sana düşman kesilmiştir. Hepimiz öyleyiz işte. Bütün iyilikleri, bütün dostlukları, tulumba gibi emeriz. Sonra dostluklar, iyilikler de kuyular misali kurur. İşte o zaman başlar pandomina, kocaman dedikodu.

Çekilecek bir köşemiz olacak. Yatağımız olacak. Yorganı gözlerimize çekeceğiz. Belki bir deniz kenarı, bir ağaç altı, bir rüzgâr, bir sessiz kahve, bir bardak çay, bir simit, bir dilim kaşarpeyniri, bir yarım kilo şarap bulursak dost olarak bu en iyisi. Ama insan? Yok kardeşim, yok, insan bulamayacağız. Bu şehir bu kadar pisken, bu kadar laubali, bu kadar düşkünken, para kazanıp da kendinden ötesini, beygirini kullanan arabacıdan daha merhametsizce kullanıp da rahat edenleri, sessizce, tereyağından kıl çeker gibi kendini aramızdan çekmişleri bir bakıma haklı buluyorum,

gibime geldi. Sonra da düşündüm. Onlar böyle ettiler bu şehri. Belki de bu şehre vebalar, belki de bu şehre koleralar gelecek yakında.

Kime bütün bunları istiyorum gibi geliyorsa, namussuz olan odur. İstemiyorum. Aldanma konuşmama. Bırak Allah'ı bir tarafa! O nasıl bizi sessizce bırakıp gittiyse, biz onu tekrar buluncaya yahut büsbütün yoktur deyinceye kadar, o bizim işimize karışacağa benzemiyor. Ama bu şehir artık şehre benzemeli, ama nasıl? Nasıl mı? Sen mi çare düşüneceksin? Gülerim. Ama evvela sen! Sen yazıcı! Bırak eşekliği artık! Olmazsa yazma. Çekil, otur oturduğun yerde. Sen mi süsleyeceksin, sen mi temin edeceksin metresini gazete çıkaranın, sen mi onun şöhretini, kalemini, otomobilini Avrupa'dan getireceksin? Sonra gidip Haşet Kütüphanesi'nin vitrinlerindeki üç yüz elli franklık kitaba hasretle bakacaksın. İki kuruştan üç yüz elli frank ne eder, diye düşüneceksin. Şu J.P.S. müthiş adam. İsmini duydun. Daha bir kitabını bile okumadın. Okumak istiyorsun ama, alamayacaksın o kitabı. Alırsan enayilik edersin. Yarın ayran bile içemezsin. O, bardağı on kuruşa olan ayran. Yani bir kaşık yoğurtla bir bardak suyu karıştırıp da on kuruşa satan adamın namussuz olduğunu bile bile elinden içtiğin enayicesine bütün şehir insanlarının gözü önünde yapılan hırsızlığı, dolandırıcılığı bile bile... Değiştir mesleğini be! Dur ayrancının önünde sabahları. Yap bir güğüm ayran evde. Koy o herifin önüne kaldırıma. İki kuruştan ayran sat, sat da herif gözünü oysun. Seni parayla fukaralar tutup dövdürsün. Daha olmazsa öldürtsün.

Kestane sat bir çıkmaz sokağın başında. Çürüklerini ayır ayır, sokağa at yine üç yüzden okut. Korkma

ziyan etmezsin. Ama başına bela musallat olurmuş; aldırma, koru kendini. Seni tanıyan kimse senden kestane almazmış; senin gözünün önünde, giderler çürüklerini inadına başkasından alırlar da senden almazlarmış. Varsın almasınlar.

Bütün şehirle dost değilsin a! Sen başla bir defa işe. Bir haftaya kalmaz, şapkası delik, gözleri uçuk, rüzgâra karşı içi yünsüz bir adamcağıza çürüklerini, pişmemişlerini dayayacaksın. Bunu yapacaksın. Yapmazsan hayatından, kestanecilikten hiçbir şey anlamayacaksın. Manav çırağını, bakkal oğlunu, tüccar kâtibini, gazeteci muharririni* böyle yetiştiriyor. Bu şehir böyleyken, bu böyle sürüp gidecek.

Yazar.

Ermeni Balıkçı ile Topal Martı[1]

Topal martı ile balıkçının konuştukları bile görülmüştür. Önce martının laf attığına kalıbımı basarım, diyeceğim. İlkin balıkçının martıya laf atmasının mümkünü yoktur.

Raviyanı ahbar* işbu muhavereyi** şöyle naklederler:

Martı:

— .....

Balıkçı:

— Susacak mısın topal, sabah sabah?..

Martı:

— .....

Balıkçı:

— Patlamadın ya! Daha nişana varmadık.

Martı:

— .....

Balıkçı:

— Gözünü seveyim topal, sus... Sus da bir yan evvel (bir an evvel) varalım şu nişana.

---

[1] Varlık Yayınları'ndan çıkan kitapta bu adla yayımlanmış, ancak "İçindekiler" listesine "Ermeni Balıkçı ve Topal Martı" olarak geçmiştir.

* Hikâyeyi anlatanlar.

** Karşılıklı konuşma.

Martı:

— .....

Balıkçı:

— Zo bu kadar laf ettiğine bakılırsa pek aç olmalısın?

Martı:

— .....

Balıkçı:

— Dur öyleyse de bir istavrit keseyim barim.

Martı:

— .....

Balıkçı:

— Amma da kafa patlattın ha!

Martıya bir istavrit başıyla, etlerinden sıyrılmış, kuyruğu titreyen bir kılçık iskeleti fırlattı. Küreklere asıldı. Az sonra sis içinde büyümüş Hayırsızadalar önümüzdeydi. Martı susmuştu. Artık konuşmuyorlardı. Balıkçı o zaman bana döndü:

— Ne zaman balığa çıksam sandalı şıp deyi tanır; peşime düşer. Bir de uğurlu kuştur; hiç sorma.

— Neden topal diyorsun Varbet?

— Topaldır da ondan.

— Ne olmuş bacağına?

Cevap vermedi. Sustuk. Rüzgâr bir kara kokusu getirdi burnuma. Bozulmaya başlayan bir karpuz kokusu etrafımızı sardı. Balıkçı bu kadarcık konuştuğuna canı sıkılmış gibi susuyordu. Balıkçı dediğin içinden konuşan adamdır, diyeceğim ama yanlış olur. Balıkçı kendi kendisine bile geveze değildir. Balıkçının gevezesine hiç rastlamadım. İnsan gevezeyse balıkçı değildir. Balıkçıysa geveze değildir.

Etrafına bakışından şu muhavereyi yapmış gibi olduk:

"Kınalı'nın burnunu görüyor musun?"

"Görüyorum."

"Yukarda beyaz bir toprak vardır. Orayı da görüyor musun?"

"Hayır..."

Balık sükûndan hoşlanır. Kendisi gibi ağzı var dili yok insandan hazzeder.

Benim yine başım dönüyor. Bir daha mı balığa çıkmak? Bu ne kocaman, sağır, derin ses, denizin sesi. İnsan bu küçük sandalın içinde ne ufak. Ah kara. Orada sesler, insanlar, gürültü var. Ağaçlar var. Rüzgârlar var. Ayağının altında kaskatı topraktan açıklara bakmak tatlı şey. Ama bu kocaman bir ağzın nefes alışına benzeyen sağır sesleri denizin ortasında, bir sandalın içinde, bir topal martı yan gözle sizi dikizlerken dinlemek insana bir korku, bir ürperme veriyor. Ah bir dönsek! Karaya bir ayağımı bassam kurbanlar keseceğim. Kurban mı? Kurban ne korkunç, ne barbar şey Allahım! Nasıl da hayvanları çoluk çocuğun, kadınların, kızların önünde boğazlarlar. Ne iptidai âdet!

— Sular çok fena! Sen de neredeyse bayılacaksın, dönelim hadi!

— Aman dönelim...

Kumkapı'daki kahveye vardığımız zaman yüzüme bir sıcak kan dalgası hücum etti. Oh, dünya vardı! Balıkçı yüzüme keskin keskin baktı:

— Bir daha mı seninle balığa çıkmak, dedi, sen sinirli adamsın zo.

Günlerce bana dargınmış gibi yaptı. Zaten o kiminle küs değildi. Galiba matemdeydi de yakasına siyah bir şey takmıştı. Ahbapları:

— Varbet'in nesi öldü acaba? Sorulmaz ki herife... Barut! diyorlardı.

Ben yine balığa çıkmaya, o garip haleti yeniden bulmaya can atıyordum. Hem korkmak, hem hülyaya dalmanın korkunç bir zevki vardı. Bu zevki bir daha tatmalıydım.

Misinaları cıgaradan kehribar kesilmiş tırnaklarıyla parlatırken gördüm.

— Agop Ağa, dedim, balığa mı?

Cevap vermedi. Kahveciye:

— Varbet'e bir kahve yap.

— Kahvemi içmişim, istemez.

— Balığa mı Varbet?

— He balığa... N'olacak?

— Beni de alsana!

Varbet'in de dünya yüzünde alacağı vereceği, ihtiyacı vardır. Bir çelebiden beş on para almak küçük düşmek sayılmaz ki...

— Ama, dedi, sandalın içinde ölsen geri dönmem bak.

— O gün biraz rahatsızdım.

— Yine rahatsız olacaksın; aldırma. Bu sinirle sen karada da rahat edemezsin. Koy ki bir şey olmaz. Ama ölsen ne olur? Ecel geldikten sonra ha karada, ha denizde.

— Nerede topal martı?

— Öldü.

— Nasıl?

— Nasıl olduğunu bilmem. Bir sabah nişana vardım ki tam nişanın üstünde ölüsü yüzer.

— Sen göresin diye mi geldi nişanda öldü dersin?

Cevap vermedi. Birdenbire yakasındaki matem bezini topal martı için taktığı düşüncesi kafama doğuverdi.

— Yoksa bu siyahı martı için mi taktın Varbet?

Gözünü gözüme dikti.

— Maşallah, dedi, bugün kafan karadaki gibi işliyor. Korku yok, dedi.

Sinağrit Baba

"Cehennem Nişanı"nda beş sandaldık. Güzel bir ocak akşamı. Hava lodos. Denize kırmızı rengin türlüsü yayılmış. Çok kaynamış ıhlamur rengindeki yayvan, geniş, ölü dalgalar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor...

Otuz sekiz kulaç suyun altındaki derin sessizliğe, dibindeki dallı budaklı kayaların arasına yedi rengin en koyusu girer mi şimdi? Sinağrit Baba döner mi avdan? Pırıl pırıl, eleğimsağma* rengi pullarıyla ağır ağır, muhteşem, bir ilkçağ kralı gibi zengin, cömert, asil ve zalim mantosuyla dolaşır mı kim bilir? Altını, zümrütü, incisi, mercanı, sedefi lacivertliğin içinde yanıp yanıp sönen sarayını özlemiş acele mi ediyordur?

Sinağrit Baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamıştır. Onun kovuğundaki zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir Sinağrit Baba, ne oltalar koparmıştır.

Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pırıl pırılken, mantosu sırtındayken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü. Sonra hesapta bir gün pis bir "vatos"un, bir sırtı

Gökkuşağı.

renksiz, yapışkan ve parazitli bir canavarın dişine bir tarafını kaptırmak var. İyisi mi muhteşem bir sofraya kurulmalı, bir zaferle dolu ömrün sonunu beyaz şarapla, suların üstündeki başka dünyada yaşayan bir akıllı mahluka kendini teslim etmeli.

Sinağrit Baba oltalardan birini kokladı. Bu balıkçı Hristo'dur; kusurlu adam. Gözü açtır onun. İçinden pazarlıklıdır. Evet, fukaradır ama kibirli değildir. Sinağrit Baba fukaralıkta gururu sever. Öteki oltaya geçti. Kokladı. Bu balıkçı Hasan'dır. Geç. Cart curt etmesine bakma! Korkaktır. Sinağrit Baba cesur insandan hoşlanır. Bir başka oltaya başvurdu. Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, külhanidir. Ama kıskançtır. Kıskançları sevmez Sinağrit Baba. Geç. Şu olta, hasisin tuttuğu olta. Sinağrit Baba cömertten hoşlanır. Ama bu oltaya bir baş vurmaya değer. Bir baş vurdu. Hasisin oltasının iğnesini dümdüz etti. Sinağrit Baba iğneden kopardığı yarım kolyozu çiğnemeden yuttu. Hasis oltasını hızla topladı.

— Vay anasını be Nikoli, dedi, iğneyi dümdüz etti.

Nikoli'nin oltasının yemini kuyruğuyla sarsmakta olan Sinağrit Baba, Nikoli'nin bir kusurunu arıyordu. Onda kusur mu yoktu. Evvela sarhoştu. Sonra ahlaksızdı, kendini düşünürdü ama cesurdu, cömertti, hiç kıskanç değildi. Fukaraydı. Kibirliydi de. Sinağrit Baba kibirli fukarayı severdi ama Nikoli'nin kibrini beğenmiyordu. İnsanoğlunda o başka bir şey, gurura pek benzeyen şey, yerinde, vaktinde bir gurur, o da değil, insanoğlunun insanlığından, ta saçının dibinden, oltasını tutuşundan beliren, isteyerek olmayan, ama pek istemeyerek de gelmeyen bir gurur isterdi. Öyle bir elin oltasını düzleyemez, misinasını kesemez, bedenini fırdöndüsünden alıp gidemezdi.

Beş sandalın beşini de kokladı, beğenmedi.

Sinağrit Baba kayasının kenarında durmuş, lacivert âlem içinde hafifçe yakamozlanan oltalarla, cıvalı zokalardan aydınlanan saray meydanını seyrediyordu. Oltalar gitgide çoğalıyordu. Sinağrit ve mercanlar şehrinin göbeğinde şimdi tatlı tatlı sallanan on beş tane fener vardı. Öteki kovuklardan mercan balıkları çıkıyor, fenerlerden birine hücum ediyor, budalaca yakalanıyorlardı. Gözleri büyümüş bir halde yukarıya çıkarlarken dönüp tekrar aşağıya kadar geliyor, yukarıki dünyayı görmeye bir türlü karar veremiyorlardı. Sinağrit Baba'ya büyüyen gözleriyle, "Bizi kurtar şu lanetlemeden," der gibi bakıyorlardı. Sinağrit Baba düşünüyordu. Gidip o yakamoz yapan ipe bir diş vurdu muydu, tamamdı. Ama hiçbirini kurtarmıyor, hareketsiz duruyordu. Sinağrit Baba onları kurtarmanın bu kadar kolay olduğunu biliyordu ama bildiği bir şey daha vardı, o da ister su, ister kara, ister hava, ister boşluk, ister hayvan, ister nebat âleminde olsun bir kişinin aklıyla hiçbir şeyin halledilemeyeceğini bilmesiydi. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hemcinslerini kurtarmanın tek çaresinin koşup o yakamoz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman bu hareketin bir neticesi ve faydası olabilirdi. Yoksa gidip Sinağrit Baba oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit Baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dişlemeyi?..

O sırada büyük büyük ışıklar saçan bir olta aşağıya inmişti. Sinağrit Baba ümitle koştu. Bu oltayı da kokladı. Hiç tanıdığı birisi değildi. Yemi ağzına aldığı zaman bu olta sahibinin, tam aradığı adam olduğunu bir an sandı. Bu anda da yakalandı. Kepçeden sandala düştüğü zaman Sinağrit Baba büyük gözleriyle kendisini

yakalayana sevinçle baktı. Sinağrit Baba etrafı kırmızı, içi aydınlık siyah gözleriyle bir daha baktı, bir daha baktı. Birdenbire ürperdi. Hiddetinden ayaklarını yere vuran bir genç kız gibi sandalın döşemesini dövdü. Belki bizim bile bilemediğimiz bir işaret görmüştü kendisini tutan oltanın sahibinde: Bu adam şimdiye kadar hiç imtihan geçirmemişti. Ömrü boyunca, cesur, cömert, Sinağrit Baba'nın istediği şekilde mağrur yaşamıştı. Ama Sinağrit Baba bu adamın ne korkunç bir ikiyüzlü köpek olduğunu bizim göremediğimiz bir yerinden anlayıvermişti. Bütün devirler ve seneler boyunca kendisini tutan oltanın sahibi ne cesaretini, ne cömertliğini, ne gururunu tecrübeye, bir imtihana tabi tutturmamış, her devirde talihi yaver gitmiş birisiydi. Kimdi, neydi? Sinağrit Baba da bilemezdi. Ama, belki de ölünceye kadar cömert, cesur, mağrur yaşayacak olan bu adamın şu ana kadar bir defa bile bir imtihana sokulmadığını anlamıştı. Belki de sonuna kadar bu imtihandan kurtulacaktı. Sinağrit Baba böylesine hiç rastlamamıştı. Ölmeden evvel adama bir daha baktı. Namuslu, cesur, cömert ölecek olan bu adamın hakikatte korkakların en korkağı, namussuzların en namussuzu olduğunu alnında okuyordu. Bu adam o kadar talihliydi ki daha, ikiyüzlülüğünü kendi kendisine bile duyacak fırsat düşmemişti. Yoksa Sinağrit Baba yakalanır mıydı? Sinağrit Baba hırsından tekrar tepindi. Bağırmak ister gibi ağzını açtı. Kapadı. Sinağrit Baba son nefesini, böylece hiçbir insanlık imtihanı geçirmemişin sandalında pişman ve mağlup verdi.

Sait Faik İçin

Orhan Veli Kanık

Yaşı kırkı geçti. Geçti ya, on beş yıldan fazla bir zamandan beri adı genç hikâyeci diye anılır. Bizim de, hâlâ, genç şair diye anıldığımız gibi. Geçelim...

Bu yazımda neyi anlatmaya çalışacağım? Sait Faik'i mi? Buna pek lüzum yok sanıyorum. Öyle ya, adı sanı duyulmadık bir yazar değil ki. Onu, Yaprak okuyucularının hepsi tanır. Bu yazım, olsa olsa, onun yeni çıkmış bir kitabından haber vermeye yarayacak. "Eh! İşte söyledin söyleyeceğini; bir de kitabın adını ver, yeter" diyeceksiniz. Bir bakıma doğru... Bu kitaptaki hikâyelerinin özellikleri de eski hikâyelerdeki özelliklerden pek farklı değil. Ama ne yapalım ki âdet olmuş; bir kitaptan bahsederken birkaç da söz söylemek gerekir. Yalnız, bu iş, Sait Faik'ten bahsedildiği zaman tehlikeli

YAPRAK

ÇOROK

OGÜN BUGÜN

YAMALAR

Sait Faik İçin

Demokraside Kahramanlık

YAPRAK

bir iş olabilir. Güçtür çünkü Sait hakkında konuşmak; hoşlanmayabilir. Kendisi de bir hikâyesinde yazmış ya, "Hikâyelerimi beğenmezler, üzülürüm; beğenirler kızarım" diye. Öyledir, gerçekten.

Ama bırakalım biz onun hırçınlıklarını bir yana da bildiğimizi okuyalım. Gerçi Sait'i sevenler, beğenenler çoktur; bununla beraber sevmeyenler, beğenmeyenler de yok değildir. Meselâ derler ki: "Çok savruk. Yazdığını okumuyor. Bir yazar, okuyucunun karşısına çıkarken, kendisine biraz çekidüzen verir. Okuyucuya biraz saygı gösterir. Mecburdur buna." Sait Faik için söylenen sözlerin, daha doğrusu kötülemek için söylenen sözlerin, galiba en haklısı bu. O savrukluğu Sait'te zaman zaman ben de görüyorum. Bir cümlesini anlayabilmek için uzun uzun düşündüğüm oluyor; "Şu cümleyi şöyle kursaydı daha iyi ederdi..." dediğim oluyor. Oluyor ya, bir yandan da biliyorum onun ileri bir dil anlayışına vardığını. Bir sanatkâra fesli redingotlu Babıâli dilinin yakışmayacağını anlamış bir yazar, bir sanatkârın halkın dilinden, konuşma dilinden faydalanması gerektiğine inanmış bir yazar olduğunu biliyorum. O, dili tadı tuzu kalmamış beylik kalıplardan kurtarmaya çalışıyor. Kelimelerle değil de halk dilindeki cümle oyunlarıyla, türlü evirip çevirmelerle zenginleştirmeye çalışıyor. Ama bunu her zaman beceremiyormuş, ne yapalım? Biz beceriyor muyuz sanki? O da bana kaç defa çıkışmıştır. "Böyle kelime kullanılır mı? Böyle Türkçe yazılır mı?" diye. Çoğu zaman hakkı da vardır.

Bir de onun avare, başıboş bir hayat sürüşüne, kahramanlarını da hep o hayatın içinden seçişine tutuluyorlar. İyi ama, ya aradığı insanı o hayatın içinde buluyorsa? Üstelik en iyi tanıdığı, en iyi anladığı insan onlar arasında ise? Hem, Sait Faik'i sırf bu bakımdan beğenenler de az mı?

Kahramanlarından söz açtım da aklıma bir şey geldi. Bir aralık da bir yazar ona, gene bu konuda, büsbütün tersine isnatlarla çatmıştı. Üniversitede edebiyat okutan,

ünlü gazetelerimizden birinde de makaleler döktüren, saçı biraz uzun, aklı biraz kısa bir bayandı. Kibar bir bayandı ama! Sait Faik'in kahramanlarını, aşağı tabaka dedikleri, ayaktakımı dedikleri, halkın içinden seçmesini hoş görmüyordu. Bayağı buluyordu o işi. O bayan, üşenmese de şu son kitaptaki "Baba - Oğul" adlı hikâyeyi bir okusa. Belki Sait Faik'in, insanı onlar arasında aramasının sebebini bir parçacık anlar. O hikâyenin konusunu okuyucularıma kısaca anlatayım:

Bir gazete müvezziinin iki çocuğu varmış. Biri mahalle çocuğu imiş, bir türlü okumuyormuş; öbürü kibar olmak sevdasındaymış, uslu uslu mektebine gidiyormuş, derslerine çalışıyormuş. Müvezziin ümidi de o kibar çocuktaymış. Mahalle çocuğu okuyamadığı için gazete müvezzii olmuş, kibar çocuk okumuş. Tıbbiyeyi bitirmiş, Avrupa'ya gidip gelmiş, yurda da büyük bir doktor olarak dönmüş. Dönmüş ama, ne fayda? Külüstür bir gazete müvezzii olan babasını tanımamış bile. Babasına, gene, kendisi gibi gazete müvezzii olan çocuk, o okumayan mahalle çocuğu bakmış.

Babası, öbür oğlan için "Doktor oldu ama, adam olamadı" diyor, hakkı yok mu?

Sait Faik'in anlattığı kibar çocuğu da sevemiyoruz. O da sevmiyor zaten. Sevmiyor, sınıfını inkâr eden, ona bağlanamayan çocuğu. Bu, kolay kolay küçümsenecek bir şey değil. Muhakkak ki sınıfını inkâr eden kişi, babasını inkâr edenden daha kötü kişi... Az mı var böyleleri aramızda?

"Peki" diyeceksiniz, "Sait Faik o doktor çocukları sevmiyor da kimi seviyor?" Açın aynı kitabın elli dördüncü sayfasını. O sayfada "Kınalıada'da Bir Ev" adlı bir hikâye başlıyor. O hikâyede, yazar, uzaktan uzaktan tanıyıp da hoşlanıverdiği bir kızdan bahsediyor. Bilmiyor kızın neyin nesi olduğunu; ama, kendi kendine, şöyle tahminler yürütüyor:

"Küçük, kaplamaları simsiyah kesilmiş bir ahşap evde oturduğunu sanıyorum. Evin alt katında kendileri

oturur, üst katını yazın kiraya verirler... Arkadaşım dediğim kızın kendi başına bir odası yoktur.

Onu vapurda, ikinci mevkiin tahtaları üzerinde Rumca konuşurken dinlerim..."

Demek Sait Faik, sevdiği insanı, ihtiyar müvezziin doktor olmuş oğluna benzeyen kimseler arasından seçmiyor. Fakir fukara arasından, kara ahşap evlerde oturan, geçinebilmek için evlerinin iki odasını kiraya veren, bir saatlik vapur yolculuğunu ikinci mevkiin tahtaları üzerinde geçiren kimseler arasından seçiyor.

★

Şimdi, meseleyi daha bir kendimize göre kapayalım. Daha doğrusu Sait Faik için kendime göre bir hüküm vereyim. Hani bir fil hikâyesi vardı; körlere filin türlü yerlerini tutturmuşlar da sonra, "Anlatın bakalım, nasıl hayvanmış şu fil?" demişler. Bacağını tutan, "Fil bir direktir," demiş; kulağını tutan, "Fil bir kumaştır," demiş; dişini tutan, "Fil bir kemiktir," demiş; benimki de biraz ona benzeyecek. Yazıma başlarken Sait Faik'in gençliğinden, ihtiyarlığından bahsettim. Sonra da muhabbetle anlattığı kahramanlardan birinin bir mahalle çocuğu olduğunu söyledim. Mahalle çocuğu, Sait'in hikâyelerinde bir iki tane değildir; birçoktur. Bunu, onun bu yaşa kadar değişmemiş mizacına veriyorum. Bence Sait Faik ne genç hikâyecidir, ne ihtiyar. Bence o, kırkını aşmış bir mahalle çocuğudur.

Ama sakın bu hükmü onu kötülemek için söylenmiş bir söz sanmayın. Çocuk deyişim ona gençlikten daha genç bir yaş biçişimden, mahalle çocuğu deyişim de onu, ekseri mahalleden yetişenler gibi, halktan bir insan, halka bağlı bir insan sayışımdan ileri geliyor.

Yaprak, 1 Şubat 1950
Derleyen: Adil İzci

MODERN TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 10

BÜTÜN ESERLERİ - 2

Fotoğraf: Ara Güler

"(...) Mahalle çocuğu, Sait'in hikâyelerinde bir iki tane değildir; birçoktur. Bunu, onun bu yaşa kadar değişmemiş mizacına veriyorum. Bence Sait Faik ne genç hikâyecidir, ne ihtiyar. Bence o, kırkını aşmış bir mahalle çocuğudur.

Ama sakın bu hükmü onu kötülemek için söylenmiş bir söz sanmayın. Çocuk deyişim ona gençlikten daha genç bir yaş biçişimden, mahalle çocuğu deyişim de onu, ekseri mahalleden yetişenler gibi, halktan bir insan, halka bağlı bir insan sayışımdan ileri geliyor."

Orhan Veli

Yaprak, 1 Şubat 1950

TL 18.00

9 786254 054044

Darüşşafaka 1863 CEMİYET

Eğitimde Fırsat Eşitliği